דייענט היינט אונזער נייעם ראמאן „א קרבן פון שפיאנאזש" — זייט 12

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 171 | Łódź, Piątek, 24 lipca 1931 r. | נײַנטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג י' מנחם אב תרצ"א | № 171

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל.

עפענטליכע ערקלערונג און אויפפאדערונג

אזוי ווי אונזערס א פעראיינס מיטגליד ה' **משה לאם** איז געשלאגען געווארען אויף א באַרבאַרישען אופן, דורך דעם פלייש-הורטאָווניק פון שטעטישען שחט-הויז אויף ראָדוואנסקא גאס ה' **שלאמקע פריד** פאר נישט פינקטליכע בצאָהלען א חוב פון 65 זל. וואס איז בעשטעטיגט געוואָרען דורך עדות ווי אויך דורך א עפענטליכע ערקלערונג פון ה' משה לאם אין די פרעסע, פאָדערט אויף די פע' וואלטונג פון לאָדזער יודישען פליישער פעראיין אלע מיטגלידער נישט צו קויפען קיין פלייש ביים דערמאָנטען ה' **שליאמקע פריד** כדי צו זיין געזיכערט מיט'ן לעבען, דען דער ערוועהנטער פאל ווי שלאָגען ביז צום בלוט איז נישט דער ערשטער אַרויסטריט פון ה' שליאמקע פריד, עס איז אויך ווערט צו בעמערקען דאס אזעלכע עהנליכע פאלען קומען אפט פאר אין שטעטישען שחט-הויז, צוליב דעם פאָדערען מיר פון די פלייש הורטאָווניקעס פון שטעטישען שעכט הויז צו געבען א עפענטליכע ערקלערונג וואס פארע שריט עס זענען אָנגענומען, כדי צו זיכערען מיטגלידער פון עהנליכע פאלען אין געגענפאל וועלען מיר געצווינגען זיין זיך צו ווענדען נאך שוץ אין די געהעריגע מאכט.

די פערוואלטונג
פון לאדזער יודישען פליישער-פעראיין
פיעטרקאווער 24

גאַסטראלען פון דער
ווילנער טרופע
XVI יאר — XVI יאר
15-יעריקער יובל-טורנע אנפ. מ. מזאה,
לאדזשער שטאט-טעאטער

היינט פרייטאג, ד. 24 און מארגען שבת דעם 25 יולי
בענייאונג
„גאט פון נקמה"
דראמע אין 3 אקטען פון **שלום אש.**
מיט **א. סאמבערג** אלס „יעקל שאפשאָוויטש".
פערזאנען:

יעקל שאפשאָוויטש	— א. סאמבערג	רמזעל	— דבורה ראָזענבלום
שרה	— העלענע גאָטליב	באַשע	— יוככר וואַסליץ
רבקה'לע	— אסתר גאָלדענבערג	שלמה	— גרשון לעמכעדגער
הענרעל	— נעמי נאָטאָן	ר' אליה	— שמחה נאָטאָן
מאַנקאַ	— מרים אָרלעסקאָ	ר' יעקב	— שבתי בליאכער

שבת 12 בייטאָג צוליב די פראָבען פון 200000 ווערט ניט געשפילט

מארגען. שבת 4 א זייגער נאָכמיטאָג
מאטקע גנב מיט **א. סאמבערג** — אלס „מאָטקע" —

Z intencji zaślubin naszego szefa
p. **Pinkusa Szmerkowicza**
z p. **Rutą Zamlużanką**
składamy najserdeczniejsze życzenia.

F. Rachemówna,
J. Glikson, Ch. Dancygier,
Z. Rogozinski, S. Ciszek.

השבת אבדה.

אין טויער אל. 1. מאי 21 אויף דער לויה פון דער רביצין מייזעל האב איך פערלוירען א זילבערן בייטעלע מיט א סומע געלד. דער ערליכער פינדער ווערט געבעטען דאס געלד צו האלטען פאר זיך נאר דאס בייטעלע אפצוברענגען געגען א גרויסער בעלוינונג, ווייל דאס איז אן אנדענקען ביי מיר. דיסקרעציע געזיכערט.

פראניא צוקערמאן אל. קאָשטשושקי 22

אויפפאָדערונג.

אזוי ווי איך האב שוין 3 מאל גערופען צו א דין תורה די פרוי **רבקה מארגענשטערן** ווסכאָדניא 70, און זי איז נישט געקומען, רוף איך זי צום לעצטען מאל אויף זונטאָג, ד. 26 יולי פון 11—12 בייטאָג צו הרב ר' **יוסף פיינער** גדאנסקא 23, אין געגענפאל נעם איך פון זיך אראפ יעדע פעראַנטוואָרטליכקייט.

דוד ווייסבארד, ווסכאָדניא 4

האנדעלס-קורסן
פאר ארטאדאקסישע יוגענד און לעהר-אנשטאלט
פון ל. פאסטערנאק, לאדז
פיעטריקאווער 18—פילסודסקיעגא 41
טעלעפאן 157-16

מיר מאכען בעקאנט דאס צום נייעם שול-יאה- 1931/32 ווערען געעפענט האנדעלס-קורסען ספעציעל פאר ארטאדאקסישע יוגענד קאָנצעסיאָנירט פון קוראַטאָריום.

דאס לעהר-פראגראם נעהמט ארום די אלע געגענשטאנדען וועלכע ווערען ווייטער אויסגערעכענט:

1) **איינצעלנע** און **דאפעלטע בוכהאלטעריע**
סיסטעם אמעריקאנער און איטאליענישע
2) **פוילישע שפראך**
3) **קארעספאנדענץ**
אין פויליש און דייטש
4) **האנדעלס-רעכט**
5) **האנדעלס-לעהרע**
6) **ווארען-קענטניש**
7) **פרעמדע שפראכן**
דייטש און ענגליש
8) **ווירטשאפטס-געאגראפיע**
9) **סטענאגראפיע**
10) **מאשין-שרייבען**

די קורסען קומען פאר טעגליך פון 7 – 10 אוו. אין שול-לאָקאל פון ל. פאסטערנאק, לאָדז, פיעטריקאָווער 18 – פילסודסקיעגא 41, טעל. 157-16. אינפאָרמאציעס און איינשרייבונגען אין שול-קאנצעלאריע טעגליך פון 11–1 און פון 5–8.

מיט אכטונג די לייטונג

טרינקט כשר

אויב איהר האט נאך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראזינען-
וויין „פראגרעס" № 7
דאן איבערצייגט אייך, אז איהר בערויבט אייך און אייער פאמיליע הנאה צו האבען פון גוטען וויין, וואס קאסט זעהר ביליג.
צוליב רעקלאמע פערקויפען מיר א **פלאש** פון א 1/4 **ליטער** גוטען ראדזינען **וויין ב' 7 נאר 65 גראשען**
א באטשינקע דעם זעלבען גוטער **1.50 זל. • א קווארט 2 זל.**
אלע סארטען ווינען פון דער פירמע „פראגרעס" איז צובעקומען **ביי ח. בלאבקעט, גלובנא 69** אין וויין-געשעפט.
לעדיגע פלאשען צאהלען מיר 5 גר. פאר 1/4 ליטערדיגע, צו 10 גר. פאר באטשינקעס און קווארטעלע. מים אכטונג
וויין- און מעהד-פאבריק פירמע „פראגרעס"
אלטער מארק 2, טעל. 184-82

CIECHOCINEK
וולאצלאווסקא-גאס
„Wiktorja" ווילא
Dr. med. W. Łaski
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
נעמט אן פון 1-טען יוני, 1931

Staromiejski Bank Ludowy w Łodzi
אלטשטאטישע פאלקס-באנק אין לאדז
פל. קאשטשעלני 4 טעל. 133-62

ערלעדיגט אינקאסא פון וועקסלען און פראכטען אויף לאדז און אויף אלע שטעט אין פוילען.

צאהלט אויס אינקאסעס דעם זעלבען טאג פון אנקומען.

פיהרט טשעק-רעכנונגען פאר דער קונדשאפט און גיט ארויס טשעק-ביכלעך ערלעדיגט שנעל פינקטליך און ביליג.

די אפשפארונג-איינלאגען נעמט אן די באנק פון דער קלענסטער סומע אן, און זיי ווערען גוט פראצענטירט.

ס'ווערען אויך אנגענומען **פרעמירטע** אפשפארונגען, אויף וועלכע די בעזיצער פון די ביכלעך קענען געווינען אין משך פון יעדען יאהר **א פרעמיע פון 1000 זל.**

די אפשפארונגען (וועקלאדען) ווי אויך די טשעק-רעכנונגען זענען פריי פון אלע מינים שטייערן און אפצאהלונגען.

די באנק איז די איינציגע יודישע קרעדיט-אינסטיטוציע אויף אלטשטאט, באלוט, ראדאגאשטש און זשובארדז, וואס געהער צום יודישען רעוויזיאָנס-פערבאנד אין ווארשע, און טראגט די געהעריגע אחריות פאר אלע איהרע באנק-אפעראציעס.

פאר מאגנליידענדע
ראבארבער-וויין,
פעפסין-וויין
אין פרימא קוואליטעט
צו בעקומען אין דער ווינהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84

צוליב'ן טויט פון דער
פרוי
פון אונזער חבר
שלמה מארקאוויטש
דריקט אויס מיטגעפיהל
די פאך-קאמיסיע טריקא-נייער ביים האנדווערקער - פעראיין,
וואלטשאנסקא 19

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער שווערגעטראָפענער **פאמיליע מארקאָוויטש** צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליכער **מוטער**

הינדע נ"ע

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

יחיאל קאנטאראוויטש, צפורה פערמאן
פאמיליע גרינבוים, יעקב שמולעוויטש
יעקב קאנטאראוויטש

Rada Nadzorcza i Zarząd
Banku Spółdzielczego Kupców i Przemysłowców w Łodzi
z ograniczoną odpowiedzialnością

uprzejmie komunikują że IV doroczne Walne Zgromadzenie odbędzie się

w czwartek, 30 lipca 1931 r. o godz. 17.

w lokalu Banku przy ul. Cegielnianej Nr. 3.

PORZĄDEK DZIENNY:

1) Zagajenie Zebrania przez Prezesa Rady Nadzorczej. 2) Wybór prezydjum Zgromadzenia. 3) Odczytanie protokułu ostatniego Walnego Zebrania. 4) Sprawozdanie i zatwierdzenie bilansu wraz z r-kiem zysków i strat za rok 1930. 5) Odczytanie protokułu inspektora Związku Żydowskich Towarzystw Spółdzielczych w Polsce. 6) Budżet na rok 1931. 7) Zmiana § 27 statutu. 8) Uchwalenie wpisowego i jego wysokość. 9) Uchwalenie funduszu na pokrycie kosztów organizacyjnych. 10) Oznaczenie najwyższej sumy zobowiązań jakie spółdzielnia może zaciągnąć. 11) Oznaczenie najwyższego kredytu jaki może być udzielony jednemu członkowi. 12) Wybory do Władz Banku.
1104

סטעמפלען
אלער ארט
צו ביליגע פרייזען
ווערן אויסגעפירט
אין די דרוקעריי
17 פאלודניאווא 17

ENGLISH
פאר אנפענגער און פארט
געשריטענע. קאנווערסא
ציע, ליטעראטור
צו צוגענגליכע פרייזען
ערטיילט א פעהיגער פע-
דאגאג. — אפערטען אין
אדמיניסטר. פאר „Mir"

אנ'ארט
צו שלאפען
פאר 2 אנשטענדיגע יונ
געלייט, איז אבצוגעבען.
צו ערפאהרען
פיעטריקאווער 33,
אין 2-טען הויף, פארטער.

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

בעקאנטמאכונג!

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט, אז פון 21 יולי ד. י.
איז געווארען ערעפענט

אן עלעקטרישע קאווע-ברענעריי
„MONADA" א. פ.
ŁÓDŹ, PRZEJAZD 2, tel. 235-57 i 133-30.
עמפפעהלט אויסגעצייכענטע קאווע יעדע 15 מינוט פריש-געברענט
זאווי טעע און קאקאא

„SANATO"
כירורגיש-וועכנעריז-אנשטאלט
אגראדאווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס

גינעקאלאגיש-וועכנעריז-
אבטיילונג

ד"ר מעד. ש. אייגער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד
רייטלער-סוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער
פרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.

אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פאלאסאוו
כירורגישע אפטיילונג פון ד"ר מעד. מ. פאנטאר
עמפפאנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.
אויגען-אפטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראוש
עמפפאנגס-שעה'ן פון 11 ביז 12 נאכמיטאג.

PORADNIA
WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.

נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקהייטען
און מענער-שוועכע צעטליזען פון בלוט
און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-
לאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער
הייל-קאבינעט ראסמעטיק.
-- טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- בעזונדערע ווארטע-צימער פאר פרויען. -
וויזיט 3 זל.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעהמט אן פון 4-7 אווענד.

עס ווערט געזוכט
אלעהרער
צו למודי קודש, ראציאנאל-רעליגיעז געשטימט,
וועלכער בעהערשט גוט העברעאיש און פויליש.
נור פריילידיגע קומען אין בעטראכט. וואוינונג
אויפ'ן ארט. אפערטען, נור שריפטליך, ווערען
אנגענומען אין בירא פון „אינטערנאט פאר יודישע
קינדער און פערמע אין העלענובעק" פאמארסקא 41a

אפילו א קינד קען
פאטאגראפירן!
די פראייגפאכסטע מאדעלען פון
פאטאגראפישע
אפאראטען

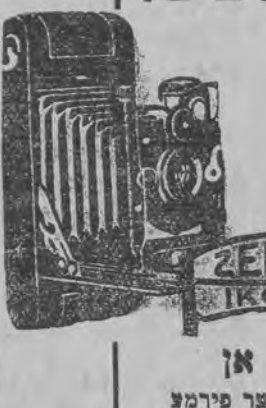

פון 33 זל. אן
צו בעקומען אין דער פירמע
J. Morgenstern
Piotrkowska 40
tel. 120-63.

נור אין דעם לאנגיעהריגען אפטיק-געשעפט
R. HERSZKORN 1 צעגעלניאנא 1
פריהער: ציגעל-גאס 37 (רוג פיעטריק)
וועלכע עקזיסטירט פון 1892 יאהר
ווערען צוגעפאסט אהן געלד יעדע ארט ברילען
און צוויקערס, ווי אויך א גרויסער אויסוואהל פון
די נייעסטע אמעריקאנער פאסאנען
אין זונען-ברילען צו 1.50
קאמבינירטע גלעזער ווערען אויסגעפיהרט גאנץ
גענוי לויט די פארשריפטען פון די ה"ה דאקטוירים.
רעיעלסטע בעהאנדלונג, שנעלסטע אויספיהרונג. אלעארט
רעפאראטורן צו די ביליגסטע פרייזן. קומט איבערצייגט אייך!
בעמערקונג: קאן שום פיליאס בעזיץ איך נישט.

ד"ר ראבינזאן
פאדעמביע
גראנד-פענסיאנאט

מאשיז-מצות
ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע
ווי אויך מצה-מעהל. אייער-פערפעל
און סובארקעס לויט קארלסבאדער סיסטעם
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-בע-
קאנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער
איבעראל בעוואוסטער צוקערניע
ב. ווינבערג
38 פיעטריקאווער 38
:-: טעלעפאן 143-82. :-:
אכטונג! עס ווערען אויך ארויסגעגעבען
פריהשטיקען, אווענד-ברויטען
ווי אויך יארסקע מיטאגען

פענסיאנאט
פאר קינדער
אין קאלי
(צוציפאהרען פון באלוטער פלאץ מיט'ן אלעקסאנדער
טראמוויי) אין א הערליכער טרוקענער געגענד אין דער
ווילע פון ה' גאלדבערג, זארגפעלטיגע אויפזיכט.
קינדער ווערען אנגענומען פון 5 יאהר. אינפארמא-
ציעס אויפ'ן ארט אין דער ווילע פון ה' גאלדבערג

דאנקזאגונג
איך דאנק זעהר דעם פרעזעס פון פוטער-
סוחרים-פעראיין ה'
שמואל גענעראוויטש
בזשעזשינער 17, פאר זיין אפהאלטען פון 2
ספעדאזשען און האט געווירקט אויפ'ן קאמארניק
אז עס זאל נישט פארגעקומען קיין ליציטאציע, און
אלעס איז אויסגעקליבען געווארען.
ט. הימעלפארב, פילסודסקיעגא 1

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-
קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9-1 פארמ
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med. H. Gutsztadt
ספעצ.-ארצט פאר אקושער און פרויען-קראנקהייטען
Zachodnia 62
(Śródmiejska 14). Telef. 129-52 טעלעפ.
נעהמט אן פון 9 ביז 10 און פון 5 ביז 7.

Dr. med. J. BETTE
ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע
און קינדער-קראנקהייטען
Piotrkowska 6, telef. 148-95
נעהמט אן פון 8-11 פריה און פון 4-6 נאכמ.

Dr. Z. Rakowski
פאר אוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקהייטען
9 קאנסטאנטינער 9 טעלעפאן 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן
אין לעמשניצע זגערושער 17 פון 10 — 11 און פון 3—5

אייז
יעדען קוואנטום
צו ביליגע פרייזען
ליפערט
Lodownia Południowa 22
tel. 190-48 i 191-26.

געגעז שוויים פון פים
אין אדטש יסקעס נוצט נאר דעם שוין 20 יאהר
בעוואוסטען פראשעק און פלאסטער „ראדיקאל"
פרייז נור 30 גראשען. נוצט נישט קיין אנדערע
עהנליכע נאכמאכונגען, וועלכע ברענגען קיין נוצען
און שאדען די פים און נוצט נאר מיט מיין שטעמפעל
אויך א גוט מיטעל צו וואנצען און שווארצע ווערים
פרייז 50 גראשען, אויך פלין „ראדיקאל" וואשט
אפ שמוץ און פלעקען פון אלע קאלירטע שיך.
פרייז 70 גר. א פלעשעל
צו בעקומען ביים ציימונגס-פערקויפער
וועלביארזש, אלט-שטאט 1
פאדערט נאר מיט מיין שטעמפעל

krzywicę,
gruźlicę,
wycieńczenie
leczy witaminowo
wapniowy
Biocalcol
Klawe

מאשין-לעכער
ווערן אנגענומען אויסצונייען ביי
ג. גארדמאן, שרודמיעסקא 8

קרעדיטען וועט בעקומען

נישט די דייטשע רעגירונג, נאר די דייטשע אינדוסטרי

לאנדאן, 23. (טו) אין די קרייזען פון די פערשידענע דעלעגאציעס הערשט די אלגעמיינע אויפפאסונג, אז עס האלט נאך נישט דערביי, אז די דייטשע רעגירונג און די רייכסבאנק זאלען בעקומען קרעדיטען, וויל פריהער דארף ערשט קומען צו א פראבצוויזיש־דייטשע פעראייניגונג, ערשט שפעטער קאן מען רעכענען אויף קרעדיטען פאר דער דייטשער אינדוסטריע.

שווערע בעשולדיגונגען געגען די דריי פערוואלטונגס־מיטגלי־דער פון פ.פ.ג.

גרודזשאנדז 23 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) די אויספארשונג געגען די 3 פער־וואלטונגס מיטגלידער פון פ.פ.ג. שמואל און פייוול האלפערן און ביליך, האט פעסטגעשטעלט א פאקט אין דער בעשולדיגונג אויף אזא אופן, אז זיי זענען פעראנטווארטליך פאר פעלשען ערקלערונגען ביים אנגעבען א ביטע וועגען אויסצאהלען ארבייטער.

עס דראהט זיי א שטראף פון 3 יאהר תפיסה.

פאליטישע ארעסטען איןווארשא

ווארשא, 23 (טעלעפאניש) נעכטען האט מען ארעסטירט א גרעסערע גרופע מענשען ביי וועלכע מען האט געפונען קאמוניסטישע ליטעראטור.

סאקאלאוס דעפעשע צו קאלאנעל קיש

לאנדאן 23 (יט"א טעל.) פרעזידענט סאקאלאוו האט געשיקט א דאנק־דעפעשע צום קאלאנעל קיש פאר זיין 9 יאהריגע אנפיהרונג פון פאליטישע ענינים פון דער ציוניסטישע עקזעקוטיווע.

ווארשאווער שטאט. בעאמטע דראהען מיט א שטרייק

ווארשא. 23 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אויף א פערזאמלונג פון שטאטישע ארבייטער און בעאמטע איז אנגענומען געווארען א רעזאלוציע, אז צוליב דעם, וואס דער מאגיסטראט צאהלט נישט די לוינען, רעדוקציע און ד. גל. זאל אויסברעכען א שטרייק אין 2 וואכען ארום אויב דער מאגיסטראט וועט נישט ענדערן די טאקטיק לטובת די בעאמטע.

א נייע ווייטע רייזע פון „גראף צעפעלין"

פרידריכסהאפען, 23. (ספ. טעל.) פרייטאג לאזט זיך „גראף צעפעלין" אויף זיין נייע ווייטע רייזע צום נארד פאל, אין לענינגראד וועט זיך דער „צעפעלין" אויפהאלטען א טאג.

מאסקווע, 23. (טו) די וועטער־סטאציע אין לענינגראד איז מודיע, אז אין דער נאהענט פון אינזעל „פראנץ יאזעף" הערשט א זעהר שלעכט וועטער. די רייזע פון „גראף צעפעלין" וועט צוליב דעם זיין א זעהר שווערע.

דר. סטיפען וויז וועגען די אויפגאבען פון יודישען וועלט־קאנגרעס

באזעל, (יט"א) דער שטעלפערטרעטער פון פארזיצער פון פראוויזארישען פרעזידיום פון דער פאר־קאנפערענץ פאר'ן יודישען וועלט־קאנגרעס ד"ר סטעפען וויז האט ערקלערט דעם יט"א־פאר־שטעהער, דאס א קליינע גרופע מענשען, הגם זי רעפרעזענטירט גרויסע יודישע מאסען, קען נישט בעשליסען וועגען צונויפרופען דעם יודישען וועלט־קאנגרעס. אין באזעל איז ערשט געמאכט געווארען אן'אנהויב בנוגע דער קאנגרעס־אידעע. דערווייל איז געשאפען געווארען דאס פרעזידיום און א ביורא אין בערלין אונטער דער לייטונג פון ד"ר גאאק און טעכנישער אנפיהרונג פון ד"ר פיגעל ווי אויך אן'אנאלאגישע ביורא אין ניו־יארק אונטער דער לייטונג פון די ה"ה בערנארד דויטש, בערנארד ריטשארדס, אב. גאלדבערג און ז. טינעל. א ברייטערע קאנפערענץ וועט פארקומען אין זומער 1932 אין בערלין אדער זשענעווע. די דאזיגע קאנפערענץ וועט שוין ענטגילטיג בעשליסען וועגען צונויפרופען דעם יודישען וועלט־קאנגרעס אויף דעם יאהר 1934 אדער 1935.

דער ארגאניזאציאנס־קאמיטעט שטעהט פאר גרויסע אויפגאבען — האט ד"ר וויז ערקלערט — דאס יודענטום געפינט זיך אין מצב פון האפנונגסלאזיג־קייט. דער אונטערפאלג פון ציוניזם אין די לעצטע יאהרען, דער פאליטיש — ווירטשאפטליכער מצב פון די יודען אויף דער גאנצער וועלט, די וואקסענדע אנטי־יודישע שטימונגען אין פיל לענדער — דאס אלץ שאפט אזא לאגע פון וועלכער הערצעל האט געפונען פאר נויטיג צו ראטעווען דאס יודישע פאלק צום סוף פון באריגען יאהרהונדערט. אויב עס דארף געשאפען ווערען א יודישער וועלט־קאנגרעס, דארף דאס נישט זיין קיין פאריבערגעהענדער פענאמען אדער נאך איין יודישע ארגאני־זאציע. דאס דארף זיין אן'ארגאניזאציע פון יודען דורך וועלכער דאס וועלט־יודענטום וועט פרובען לעזען געאייניגט, בעוואוסטזיניג און שטאלץ די אייגענע פראבלעמען — האט פערענדיגט ד"ר וויז.

טרינקט נור דעם געזונדען

אקאטשימער פארטער

ערלויבט ווילנער יודען צו בעזוכען דאס בית־עלמין אויף ליטווישער זייט

ווילנע 23 (טעלעפאניש) די פוילישע מאכט און דער ליטווישער קאמענדאנט האבען נעכטען תשעה־באב ערלויבט די ווילנער יודען אריבערצו־געהען אויף דער ליטווישער טעריטאריע און דארט צו בעזוכען דאס יודישע בית עלמין. אנ'ערך 400 יודען זענען אריבערגעגאנגען.

געקינדיגט אלע בעאמטע פון די קראנקען־קאסעס

ווארשא, 23. (טעלעפאניש פון אונזער קאר־רעספאנדענט) עס זענען געקינדיגט געווארען אלע בעאמטע פון די קראנקען־קאסעס אין גאנצען לאנד, צוזאמען 10,000 בעאמטע.

נאך דער קינדיגונג וועט מען צונעהמען די בעאמטע אויף נייע בעדינגונגען.

צוזאמענשטויס מיט שטרייק־ברעכער

טארנאוו, 23. (טעלעפאניש) עס איז דא גע־קומען צו א צוזאמענשטויס צווישען שטרייקענדע ציגעלניע־ארבייטער מיט שטרייק־ברעכער. פאליציי האט זיך אריינגעמישט און ליקווידירט דאס גע־שלעג.

קופאן № 18

2־טע סעריע פון גרויסען פרעמיען־קאנקורס
— פון —
„נייעם פאלקסבלאט"

כדי זיך צו בעטייליגען אין פרע־מיען־קאנקורס איז געוויג צוצו־שטעלען בלויז 30 קופאנען.

לאדזער מאגיסטראט

וועט קינדיגען אלע סעזאן־ארבייטער

רעגירונג אפגעזאגט די קרעדיטען פאר עפנטליכע ארבייטען אין לאדז

לאווניק דר. מארגאליס פערלאנגט דער מאגיסטראט זאל דימיסיאנירען

אויף דער בעכטיגער זיצונג פון לאדזער מא־גיסטראט, האט וויצע־פרעזידענט ראפאלסקי אפגע־געבען א בעריכט פון זיין קאנפערענץ אין ארבייטס־מיניסטעריום וועגען קרעדיטען פאר די לאדזער עפענטליכע ארבייטען. דאס מיניסטעריום האט די קרעדיטען אפגעזאגט.

צוליב דעם האט דער מאגיסטראט בעשלאסען צו קינדיגען אלע סעזאן־ארבייטער און אפצושטע־לען די שטאטישע עפענטליכע ארבייטען.

לאווניק ד"ר מארגוליס האט אנגעוויזען, אז דער מאגיסטראט זאל דימיסיאנירען, ווייל ער קאן נישט בעשעפטיגען קיין ארבייטסלאזע, צוליב די אפגעזאגטע רעגירונגס־קרעדיטען און פארגעלעגט מען זאל צוזאמענרופען א זיצונג פון שטאט־ראט. דער פארשלאג איז אפגעווארפען געווארען.

ארבייטער בעפאלען א קאמארניק אין בענדין

בענדין, 23. (טעלעפאניש) אין הויז פון אר־בייטער קאאפעראטיוו איז געקומען א קאמארניק אויסצופיהרען זייבע פליכטען זענען איהם בעפאלען ארבייטער און בעווארפען מיט שטיינער.

בעת די פאליציי איז אנגעקומען איז געקומען צו א שיסעריי און דער המון איז זיך צולאפען.

אפעלאציע־פראצעס וועגען אנפאל אויף דער יודישער קהלה

ווארשא, 23. (טעלעפאניש פון אונזער קא־רעספאנדענט) דאס אפעלאציע־געריכט האט פער־משפט אויף 1 חודש ארעסט דעם סעקרעטאר פון האנדעלס־אנגעשטעלטען פעראיין וואסערמאן, וועל־כער האט בשעתו אויסגעפיהרט אנ'אנפאל אויף דער קהלה אין ווארשא.

דאס געריכט האט איהם געהאט פערמשפט אויף 6 חדשים תפיסה.

געוו. קאמוניסטישער דעפוטאט זשארסקי וועט זיצען 8 יאהר אין תפיסה

ווארשא, 23. (טעלעפאניש פון אונזער קא־רעספאנדענט) דאס אפעלאציע געריכט האט בע־שטעטיגט דעם אורטייל פון קרייז־געריכט צו 8 יאהר תפיסה פאר'ן געוו. קאמוניסטישען דעפוטאט זשארדסקי און דעם געהיימניספולען זאקסרייך.

DR. MED·

Grzegorz Rosenberg

ספעציאל ארצט פאר מאגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראנקהייטען

גראנבסקא 44, טעל. 224־44

נעמט אן פון 7—5.30 אוו. זונטאג און י"ט פון 10—12

געשלאסען די לאנדאנער קאנפערענץ

קאנצלער ברינינג איז צופרידען מיט די רעזולטאטע פון די אונטערהאנדלונגען אין לאנדאן

לאנדאן, 23. (טו) די לעצטע זיצונג פון דער לאנדאנער מיניסטארען־קאנפערענץ האט זיך אנגעהויבען 10 א זייגער און האט געדויערט ביז 12,20.

די פארשטעהער פון די דעלעגאציעס האבען געהאלטען רעדעס און די קאנפערענץ איז געשלא־סען געווארען.

לאנדאן, 23. (טו) אין אנ'אפיציעלען קא־מוניקאט ווערט איבערגעגעבען, אז אויף דער לעצ־טער זיצונג האט קאנצלער ברינינג געהאלטען א לענגערע רעדע אין וועלכע ער האט אויפסניי איל־לוסטרירט די דייטשע לאגע און די דייטשע פער־לאנגען, ער האט אויסגעפיהרט, אז דער אויסגאנג פון דער קאנפערענץ איז א זעהר גוטע, ער האט גע־דאנקט מאקדאנאלדען, א דאנק וועמען די קאנפע־רענץ איז צושטאנד געקומען, ער האט אויך געדאנקט די אמעריקאנער און דעם פרעמיער לאוואל.

דאס וויכטיגסטע פון דער קאנפערענץ איז דאס, וואס מיט דער דייטשער לאגע האט זיך פערנומען די אינטערנאציאנאלע פינאנץ־וועלט.

לאנדאן, 23. (טו) אין אנ'אפיציעלען קא־מוניקאט וועגען דער שלום־זיצונג פון דער לאנדא־נער קאנפערענץ ווערט צווישען אנד. איבערגעגע־בען, אז די פערטרעטער פון די רעגירונגען זענען גרייט פארצולעגען די פינאנץ־אינסטיטוציעס פון זייערע לענדער פאלגענדע פארשלאגען וועגען פער־לייכטערען די איצטיגע לאגע: 1) פערלענגערען אויף נאך 3 חדשים די פעליגקייט פון קרעדיט פון 100 מיליאן דאלאר, וואס די רייכסבאנק וועט בקרוב בעקומען און 2) די פינאנץ־אינסטיטוציעס פון די עבצעלנע לענדער זאלען דערגענצען די פארזיכטס־מיטלען בנוגע די קרעדיטען פאר דייטשלאנד.

די קאנפערענץ לעגט פאר צו שאפען א קא־מיסיע פון פינאנץ־מענער, וועלכע זאלען זיך פער־נעמען מיט פעסטשטעלען די מעגליכקייט פון ווייטערע קרעדיטען און צו שטודירען די טערמינען פון די קורצע און לאנגטערמיניגע קרעדיטען.

די קאנפערענץ האט גענומען צו קענטניש די גאראנטיעס וואס דער קאנצלער ברינינג האט גע־געבען פון דער גאלד דיסקאנטע באנק, די קאנפע־רענץ איז אין דער מיינונג, אז אזעלכע גאראנטיעס מאכען מעגליך א געזונטע גרונדלאגע פאר דער ווידער אויפנאהמע פון נארמאלע אינטערנאציא־נאלע קרעדיט־אפעראציעס. די קאנפערענץ גלויבט אז עס ווערט געשאפען א דויערהאפטע אקציע פאר דער צוקונפט.

הובער לויבט די לאנדאנער קאנפערענץ

וואַשינגטאָן, 23. (ספ. טעל.) נאָכ׳ן שליסען די לאָנדאָנער קאָנפערענץ האָט פרעזידענט הובער פערעפענטליכט אַנ׳ערקלערונג: די לאָנדאָנער קאָנפערענץ האָט געלעגט דעם גרונד־שטיין צו סטאַבי־ליזירען די פערהעלטנישען אין דייטשלאַנד, דאָס באַנק־ און קרעדיטען־וועזען וועט בעסער געלעזט ווערען דורך די וועלט־באַנקירען ווי דורך די רעגי־רונגען מיט זייערע געגענזייטיגע אינטערעסען. אַזאַ גרונד־לאַגע פון צוזאַמענאַרבייט, בעדייטעט זיכער־קייט.

דאָס אָנגענומענע פראָגראַם אין לאָנדאָן פער־פולשטענדיגט דעם מאָראַטאָריום פון די איירָאָפּע־אישע חובות.

די געמיינזאַמע ווידקונג פון מאָראַטאָריום אין לאָנדאָנער פראָגראַם זאָל דעם דייטשען פאָלק, ביי דער מיטהילף פון זיין אינדוסטריע געבען אַ מעג־ליכקייט צו בעהערשען די שוועריקייטען און צוריק צו בעקומען דעם קרעדיט.

די וועלט דאַרף דאַנקען די דעליגירטע פון דער לאָנדאָנער קאָנפערענץ. דאָס לאָנדאָנער פראָ־גראַם פיהרט צו אַ שנעלע ערהאָלונג פון דער וועלט דעפּרעסיע דורך דער בעקעמפונג פון מיטעל־איי־ראָפּאישען קריזיס.

עמיגראציע פון מאנדזשוריע קיין סאוויעט־רוסלאנד

כאַרבין, (יט״א) אַ גרויסע עמיגראַציע פון כאַרבין און צפון־מאַנדזשוריע ציהט זיך קיין סאָ־וויעט־רוסלאַנד. פיל יוגענדליכע, וועלכע קענען נאָך צוליב זייער מינדעריעהריגקייט נישט בעקומען קיין וויזעס, לאָזען זיך אונלעגאַל דורך פאָגראַניטשנע און גראָדעקאָווא איבער די יסטעפּעס פון כינגאַן. אי״נ׳ם גרעניק־געגענד אָפּעריוען ווייס־גוואַ־דייאישע באַנ־דעס, וועלכע בעפאַלען פייניגען און מאָרדען די עמיגראַנטען, וועלכע לויפען צו פוס פון כינא קיין סאָוויעט־רוסלאַנד. די טעג זענען אויף אַ שוידער־ליכען אופן פערפייניגט און ערמאָרדעט געוואָרען פון די ווייסע באַנדעס צוויי יונגע בחורים, זייערע צוריסענע און צושניטענע טויטע קערפּערס זענען געפונען געוואָרען נישט ווייט פון פאגראַניטשנע אויף דער כינעזישער טעריטאָריע. צווישען די אַריבער־פאָהרענדע קיין רוסלאַנד זענען מעהרסטענטייל יו־דישע יונגעלייט.

פערברענט געוואָרען צוויי לופט־פליהער

קאַנדערן, 23. (טו) דאָנערשטאָג בייטאָג זענען דאַ פאַרבייגעפלויגען די דענישע לופט־פליהער פּעטערסאָן און לארסען. פלוצים איז ענטשטאַנען אַנ׳אויפרייס און דער עראָפּלאַן איז אין איין אוי־גענבליק אַרומגענומען געוואָרען מיט פלאַמען און ביידע לופט־פליהער זענען פערברענט געוואָרען אויף קויל.

ברינינג און קורציוס פאהרען היינט א היים

לאָנדאָן, 23. (טו) ברינינג און קורציוס פאָהרען פרייטאָג אַרויס פון לאָנדאָן.

מאקדאנאלד, הענדערסאן און סטימסאן פאהרען קיין בערלין

לאָנדאָן, 23. (טו) קאַנצלער ברינינג איז אָפיציעל מודיע, אַז סטימסאָן וועט שבת קומען אויף בעזוך קיין בערלין.

מאָנטאָג קומען קיין בערלין מאַקדאָנאַלד און הענדערסאָן.

סטימסאָן וועט זיך געוויס צוזאַמענטרעפען מיט דער ענגלישער דעלעגאַציע.

העכער א מיליאן זלאטיס
האט דאס יודישע דאנציג אויסגעגע־בען א יאהר אויף יודישע צוועקען

דאַנציג, (יט״א) לויט סטאַטיסטישע בערע־כענונגען איז אין דער פריישטאָט געזאַמעלט געוואָ־רען אין פערלויף פון פערגאַנגענעם יאָהר אויף פערשידענע יודישע צוועקען, אָרטיגע און סאַר׳ן אויסלאַנד, דערונטער אויך פאַר ארץ־ישראל, אַנ׳־ערך פון זעקס הונדערט טויזענד גולדען, ד. ה. איבער אַ מיליאָן זלאָטיס.

געהעכערט די באנק־דיסקאנטא אין ענגלאנד

לאָנדאָן, 23. (טו) די ענגלישע באַנק האָט געהעכערט די באַנק־דיסקאָנטע פון 2,5 אויף 3,5.

די יודיש־רוסישע צייטשריפט
אויפ׳ן וויטען מזרח ערשיינט ווידער

טיענציון, (יט״א) נאָך אַ הפסקה פון פינף חדשים הויבט אָן ווידער צו ערשיינען דער יודיש־רוסישער מאָנאַטשריפט „נאַש גאָלאָס“, געווידמעט די אינטערעסען פונ׳ם יודישען געזעלשאַפטליכען עקאָנאָמישען און קולטורעלען לעבען פון די יודי־שע קהלות אויפ׳ן ווייטען מזרח.

kąpieli słonecznych
unikała Pani dawniej. Naturalnie tylko w obawie przed
piegami
Używając teraz stale kremu i mydła
Leschnitzera
jest Pani zaspokojoną i zadowoloną.
Leschnitzer działa zadziwiająco.
krem 3.15 wszędzie do nabycia mydło 2
Gdzie niema, wprost: Aptekarz Orancz i Ska, Bielsk

רעגולירט דעם צאהלונגס־פערקעהר

בערלין, 23. (טו) דורך אַ פעראָרדנונג פון רייכס־קאַבינעט איז רעגולירט געוואָרען דער צאָה־לונגס־פערקעהר פון 24, ביז דעם 28. יולי.

געזיכערט, אז מען וועט היינט אויס צאהלען די לוינען אין בערלין

בערלין, 23. (טו) פון מאַסגעבענדע קווע־לען ווערט פערזיכערט, אַז מאָרגען איז געזיכערט די אויסצאָהלונג פון די לוינען, עס זענען נישט צו דערוואַרטען קיין שום שוועריגקייטען.

לאדזער נייעס

פערלוירענע קינדער

אַ מעדעל אין עלטער פון 12 יאָהר אויפ׳ן נאָמען פעסע פייגע גאָטעסמאַן איז אוועקגעקומען צוויסען צוגעבען סקלאַדאָווע 23 ביי גאָטעסמאַן.

אויף זשוראָוויע 6 ביי לאָה הערצמארק גע־פינט זיך אַ פערלוירען מיידעלע פון 4 יאָהר זי טראָגט אַ געבלימעלט קליידעל, אַ שוואַרץ שערצעל און געהט באָרוועס.

ראדיא־פראגראם

פרייטאג, דעם 24 יולי

12.00 צייט־סיגנאַל 1.15 גראַמאָפאָן־פּליטע. 4.30 גראַמאָפאָן־מוזיק. 4.55 אַרטיסטיש ווינקעל. 4.50 קאָמוניקאַטען פאַר פישער און שיפער. 5.10 לעקציע פראַנצויזיש. 5.35 גראַמאָפאָן־מוזיק. 6.00 פאָרלעזונג. 7.00 לייכטע מוזיק. 7.20 פערשידענס. 7.40 גראַמאָפאָן מוזיק. 8.00 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער. 8.15 ראַדיא־פרעסע. 10.00 קאָנצערט. 10.15 פעליעטאָן. 10.50 קאָמו־ניקאַטען. 12.00 לייכטע און טאַנץ־מוזיק.

שבת, דעם 25 יולי

12,10 צייט־סיגנאַל 1,15 גראַמאָפאָן־מוזיק 3,45 פאָרלעזונג 4,30 פראָגראַם פאַר קינדער. 4,50 קאָנצערט פאַר יוגענד. 5,10 פאָרלעזונג 5,35 גראַמאָפאָן־מוזיק 6,00 פאָרלעזונג, 7,00 פאַר יונ־גע מוזיקאַלישע טאַלאַנטען. 7,20 פערשידענס. 7.40 גראַמאָפאָן־מוזיק. 7,55 קאָמוניקאַט פון לאָ־דזער האַנדעלס־קאַמער. 8,15 קאָמוניקאַטען. 11,00 שאָפּען־קאָנצערט. 12,00 לייכטע און טאַנץ־מוזיק

לייב־פערשטאפונג
אַבנאָרמאַלע צופוילונג אין דאַרם, פערסטאָפּטע ווערענ־גע האַלט פון מאָגען־זאַפט פערגעהען בײם געברויך פון נאַ־טירליכען ביטערוואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA
צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַדען פון אַפּטעקען.

אויספלוגען פון דער יודישער געזעלש. פאר לאנדקענטשאפט

מאָרגען, שבת, דעם 25 ה. ח. 1 נאָכמ. — שטאָטישער אנשטאַלט צו פלעגען געוויקסען (בזשע־זשינער 83). זונטאג ד. 26. ה. ח. — לוויוויטש און אומגעגענד. איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט.

ס׳ווערען נאָך אָנגענומען איינשרייבונגען אויף די טוריסטישע אָפּרוה־קאָלאָניעס, אין זאַקאָפּאַנע און קאַזשימיעזש.

אינפאָרמאַציעס אין סעקרעטאַריאַט, פּיעטרי־קאָווער 56 מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג פון 8—10 אָוונד.

פערזענליכעס

דער לאָדזער יעקב באַדזעכאָווסקי האָט גע־ענדיגט מיט אַנ׳אויסצייכנונג די טעקסטיל־הויכ־שולע אין ווערוויע (בעלגיען) און בעקומען טיטול דיפּלאָמירטער אינזשיניער.

פון יודישען טעאטער
צו דער היינטיגער פרעמיערע אין פילהארמאניע

היינט ווערט אין „פילהאַרמאָניע“ געגעבען דורך די בעליבטע וואַרשאָווער סטאַר־אַרטיסטען די לאַנג ערוואַרטעטע פרעמיערע וואָס איז יעצט דער שלאָגער פון וואַרשאָווער יודישען טעאטער דער בלינדער פּאַיאַץ. אין די הויפּט־ראָלען טרעטען אויף די ליבלינגען: דינה האַלפּערין, זישע קאַץ, שמחה ראָזען, מאַקס באָזשיק, דוד לואי, בעלאַ באָזשיק, חנה פעדער, ליזע שלאָסבערג, ב. שוואַרצ־שטיין, מ. פישמאַן און רעזשיסער יצחק באָזשיק.

צו דער פיעסע איז ספּעציעל אַנגאַזשירט גע־וואָרען אַ כאָר פון דאַמען און מענער.

שבת בייטאָג — צו פרייזען פון 50 גר. ביז 1,50 — צום 20־טען מאָל, די שטאַרק אויסגע־נומענע פיעסע „פון ווייטען סיביר“.

Grand-Kino
היינט פרעמיערע!
איבערמעכטיגער פילם אויפ׳ן גרונד פון די וואונדער־שעהנע לאנדשאפטען פון ווייטען צפון
די ליבע צווישען בערג
דראַמע פול מיט שפאַנונג פון אונגעוועהנליכע איבערלעבענישען און געפעהרליכע ליבעס־פּאַ־סירונגען אין די הויפּטראָלען:
GILBERT ROLAND
און די פאַסצענירענדע
BARBARA LEONARD
אויסערן פראָגראַם: מענער לייכענען נישט פאַרס אין 2 אַקטען. אין די הויפּטראָלען:
LAUREL i HARDY
אויסערדעם: קלאַנג־וואָכען זשורנאַל 20
Metro Goldwyn Mayer
ווי אויך לאנד־אַקטואַליטעטען.

דאס עלעגאנטע לאדז
קויפט איין די גאַנצע קאסמעטיק נאָר אין דער ערש־טער רענאָמירטער
קאנקורענץ־פערפומעריע
פון דער פירמע
J. DRUKIER
ZAWADZKA 5, TEL. 175-92
וואס בעזיצט צום איצטיגען זומער־סעזאָן דעם רייכסטען אויסוואַהל פון די בייעסטע
פערפומען, טואלעט־זייפען, קרעמען, פודערן, קעלנישע בלומען וואסערן
בעמערקונג: ביי יעדען איינקויף ווערט צוגעגעבען א קופּאָן אויף ווערטפולע פּרעמיעס. פאַר אנגראָסיסטען בעדייטענדער ראַבאַט. קיין פיליאַס בעזיצען מיר נישט.

8־וונג, רעטעניקעס!
PALMA-PATENT
אנשטאט זיך בארגען א בעט אויף אפּנויז־געלד פערזעהט אייך בעסער פאר׳ן זעלבען געלד מיט אנ׳עכט פאטענטירט בעט מיט א מאטראַץ
Palma-Patent
וואָס איז אלעמען בעקאַנט מיט זיין פּראַקטישקייט, דויערהאַפטיגקייט און עסטעטישקייט מיט א גאראַנטיע אויף 3 יאָהר.
אויף לאַגער שטענדיג א גרויסער אויסוואַהל לעזשאַקעס, פעלד־בעטלעך, פעלד־בענקלעך — ווי אויך — מאטראַצען געבעטע, שטעקאָווע און קאָנאַדיסקע קאָזעטקעס, טאַפּטשאַנעס, מעטאַל־מאַסען
רעעלע בעהאַנדלונג! פאַבריקס־פרייזען! זעמטליכע רעפּעראַטורען
הויז לאָדז, פּולנאָצנאַ 24, טעל. 131-85 דעפּאָ

קלעפּסידרעס
צו זעהר ביליגע פרייזען
נעהמט אן די דרוקעריי פון
„נייעם פאלקסבלאט“
פּיעטריקאָווער 21, טעל. 224-71
די קלעפּסידרעס ווערען אין משך פון 1 שעה פערטיג און אויסגעקלעבט איבער דער שטאָט.

לאָרד פּאַספילד'ס אינסטרוקציע

וועגן א״י ענטוויקלונגס־פּלאַן

לאָנדאָן, (יט״א) דער פולער טעקסט פון דער אינסטרוקציע פון קאָלאָניען־מיניסטער לאָרד פּאַספילד וועגן א״י־ענטוויקלונגס־פּלאַן איז דער פאָרם פון אַ בריף צום הויך־קאָמיסאַר סער טשענסעלאָר וואָס איז פערטיילט געוואָרען צווישען אַלע מיטגלידער פון ענגלישען פּאַרלאַמענט לויטעט ווי פאָלגענד:

„איך האָב שוין קאָרעספּאָנדירט מיט אייך בנוגע די אַנהויב־שריט וואָס דאַרפען געמאַכט ווערען, כדי אויסצופיהרען די פּאָליטיק פון דער רעגירונג פון זיין מאַיעסטעט אין בעצוג צו לאַנד־ווירטשאַפטליכער ענטוויקלונג און קאָלאָניזאַציע. אַלס רעזולטאַט פון דער קאָרעספּאָנדענץ זענען אין פערשטענדיגונג מיט אייך אָנגעצייכענט געוואָרען די ריכטליניען פון פּלאַן, וועלכע זענען מיטגעטיילט געוואָרען די פאָרשטעהער פון דער יודישער אַגענץ און פון דער אַראַבישער עקזעקוטיווע, כדי זיי זאָלען קענען איבערגעבען זייערע בעמערקונגען.

„איך האָב שוין געהאַט די מעגליכקייט צו דיסקוטירען מיט אייך מינדליך וועגן דער פראַגע, בעת אייער לעצטען בעזוך אין ענגלאַנד. נעהמענדיג אין בעטראַכט אייערע מיינונגען און די בעמערקונגען פון די פערשידענע אינטערעסירטע צדדים האָב איך בעשטעטיגט די רעווידירטע פאָרשלאַגען אין פאָלגענדער פאָרם: די רעגירונג פון זיין מאַיעסטעט וועט אָנבעהמען שריט, כדי צו בעשטימען ווי אַמשנעלסטען דעם ענטוויקלונגס־דירעקטאָר און דעם הויפּט־בעאַמטען־שטאַב. דער דירעקטאָר וועט זיין אונטערגעאָרדענט דעם הויך־קאָמיסאַר, ער וועט אָבער זיין אומאָבהענגיג פון די עקזיסטירענדע רעגירונגס־דעפּאַרטאַמענטען אין ארץ־ישראל. הגם ביים אויספיהרען די אַרבייט פון ענטוויקלונגס־פּלאַן וועט ער קומען מיט זיי אין בעריהרונג.

די יודישע אַגענץ און די אַראַבישע עקזעקוטיווע וועלען איינגעלאַדען ווערע[ן] צו איין מיטגליד צו היילף דעם ענטוויקלונגס־דירעקטאָר מיט ראַטגעבערישע קאָמפּעטענצען. דער דירעקטאָר פון ענטוויקלונגס־פּלאַן וועט צוטרעטען אויסצופיהרען די פאָלגענדע פאָרבערייטונגס־אַרבייט:

א) דער דירעקטאָר וועט צוגרייטען אַ רעגיסטער פון די אַראַבער, וועלכע קענען בעווייזען, אַז זיי זענען דיסלאָקירט געוואָרען פון באָדען וועלכע זיי האָבען פערנומען, צוליב דעם, וואָס דער באָדען איז אַריבער אין יודישע הענד און וועלכע האָבען נישט בעקומען קיין אַנדערען ערד־בעזיץ, אויף וועלכען זיי קענען פיהרען די זעלבע אָדער אַנדערע, גלייכוועריטיג בעפרידיגענדע בעשעפטיגונג. ביים צוגרייטען דעם דאָזיגען רעגיסטער וועט דער דירעקטאָר געניסען פון דער היילף, פון אַ יורידישען ביי־זיצער (לעגאַל אַסעסאָר) וועמענס אויפגאַבע עס וועט זיין געווי׳ צו פאָרשען די תביעות און אַרויסזאָגען דעם דירעקטאָר זיין מיינונג צי זענען די בעוויזען גענוגענד, איידער די תביעות וועלען ערלעדיגט ווערען.

ב) נאָך דער פאָרבערייטונגס־אַרבייט פון רעגיסטרירען, וועט דער דירעקטאָר צונויפשטעלען אַ פּלאַן פון צוריקבעזעצען אויף ערד די פערדרעגיסטרירטע דעקלאַסירטע אַראַבישע משפּחות, מיט אַ ווי ווייט מעגליך גענויער אָפּשאַצונג פון די קאָסטען, ווען דער פּלאַן וועט בעשטעטיגט ווערען דורך דעם הויך־קאָמיסאַר דאַרף די ערד־בעזעצונג פון די בעקלאַסירטע אַראַבער דורכגעפיהרט ווערען ווי ווייט מעגליך שנעל.

ג) דער דירעקטאָר וועט ווייטער אויספאָרשען די מעטאָדען, וואָס דאַרפען אָנגעווענדעט ווערען, כדי צו געבען די בעסטע רעזולטאַטען אין די ראַהמען פון די צוטריטליכע פאָנדען אין הסכם מיט׳ן אָבזיכט פון דער רעגירונג פון זיין מאַיעסטעט אין דער פּאָליטיק פון לאַנד־קאָלאָניזאַציע, וואָס איז אָנגעצייכענט געוואָרען אין די פּאַראַגראַפען 10 און 11 פון פּרעמיער־מיניסטערס בריף צו דר. וויצמאַן אין פאָלגענדע ווערטער:

בײַ דער פאָרמולירונג פון אַ פּאָליטיק פאַר לאַנד־קאָלאָניזאַציע איז וויכטיג, אַז די רעגירונג זאָל נעהמען אין בעטראַכט אַלע אומשטענדען, וואָס זענען שייך די הויפּט־צוועקען פון מאַנדאַט. דער שטח פון בעאַרבייטונגס־פעהיגען באָדען, מעגליכקייטען פון בעוואַסערונג, די אויפנאַהמס־פעהיגקייט פון לאַנד אין בעצוג צו דער איינוואַנדערונג, דאָס אַלץ זענען עלעמענטען פון פּראָבלעמען, וואָס דאַרפען אויפגעקלערט ווערען און דאָס נישט נעמען אין בעטראַכט איינעם פון די דאָזיגע פּונקטען וואָלט געווען שעדליך פאַר דער פאָרמולירונג פון די ריכטליניען פון אַ גערעכטער און סטאַבילער פּאָליטיק.

די רעגירונג האָט בדעה ווי אַמשנעלסטען דורכפיהרען אַן אונטערזוכונג כד יצוו. אַגד. פעסטצושטעלען וויפיל מלוכהשען און אַנדערע באָדען עס קען קומען אין בעטראַכט פאַר דער קאָמפּאַקטער יודישער קאָלאָניזאַציע אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פערפליכטונג, וועלכע עס לעגט אַרויף אויף די מאַנדאַט מאַכט דער אַרט. 6 פון ארץ־ישראל מאַנדאַט ביים דורכפיהרען די אונטערזוכונג וועט זיין פאָרגעזעהען אַז אַלע פערדאינטערעסירטע, סיי יודען און סיי אַראַבער זאָלען האָבען די מעגליכקייט צו מאַכען פאָרשטעלונגען, וועלכע זענען פון זייער שטאַנדפּונקט געוואונשען.

די רעגירונג בעשעפטיגט זיך זאָרגפעליג מיט דער פּראַגע פון וואוין־ענגשאַפט צווישען די פעלאַכען אין ד יבעדיגיגע געביטען פון א״י. עס דאַרפען אָנגענומען ווער־ען מיטלען פאַר דער פערבעסערונג און אינטענסיפיצירונג פון דער לאַנדווירטשאַפט, און אַז די ער־ד־שטחים וואָס זענען ביז־איצט געבליבען נישט בעאַרבייט זאָל קולטיווירט ווערען, כדי צו זיכערען די פעלאַכען אַ העכערען לעבענסניוואָ, נישט אָנקומענדיג, אַ חוץ אין אויסנאַהמס־פעלען צום מיטעל פון איבערזידלונג.

ד) די אויספאָרשונג דאַרף אויך אַרומנעהמען פאָלגענדע פּונקטען:

1) די אויספיהרבאַרקייטען און צוועקמעסיגקייט פון בעזאָרגען מיט קרעדיטען אַראַבישע לאַנדווירטען און יודישע קאָלאָניסטען און אויב יאָ — דעם פעסטען מעטאָד צו דערגרייכען דעם דאָזיגען ציל.

2) פאָרשלאַגען וועגן דרענאַזש־אַרבייטען, אירי גאַציע אָדער אַנדערען פאָרמען פון מעלאַרירען ערד־שטחים ווערען ביז־איצט איינגאַנצען נישט בעאַרבייט אָדער ווערען בעאַרבייט אין אַ זעהר בעגרעניצטער מאָס.

ה) די רעגירונג פון זיין מאַיעסטעט האָט בדעה צו בעפאָלמעכטיגען דעם הויך־קאָמיסאַר צו מאַכען אויסגאַבען אויף די דערמאָנטע אויספאָרשונג אויף אַ סומע פון ביז 50.000 פונט, אַריינרעכענדיג אַלע נויטיגע פאָרשונגע און עקספּערימענטען.

די דאָזיגע אויסגאַבען וועלען אין דער ערשטער רייה געמאַכט ווערען פון די א״י־פאָנדען.

ו) דער דירעקטאָר דאַרף אויך אין צוזאַמענהאַנג מיט די ענינים, וואָס זענען אויסגערעכענט אין פּונקט ג. און ד. אָפּשאַצען ווי ווייט מעגליך בנוגע די קאָסטען פון די פּראָיעקטירטע אַרבייטען ווי אויך געבען אַן אָנדייטונג פון זייער וויכטיגקייט לויט דער רייהע.

דער דירעקטאָר דאַרף פאָרלעגען זיין בעריכט אָדער אַ צייטווייליגען בעריכט, וועלכען ער וועט בעווייזען אויסצואַרבייטען, נישט שפּעטער ווי דעם 31־טען דעצעמבער 1931, דער הויך־קאָמיסאַר וועט דעם דאָזיגען בעריכט בעטראַכטען און וועט, איידער ער וועט פאָרלעגען זיינע עמפּפעהלונגען דער רעגירונג פון זיין מאַיעסטעט, אויסהערען די בעמערקונגען פון דער יודישער אַגענץ און פון דער אַראַבישער עקזעקוטיווע וועגן די פּראַקטישע פאָרשלאַגען פון ענטוויקלונגס־פּלאַן און וועט אויך ערטיילען זיי אַ מעגליכקייט צו מאַכען פאָרשטעלונגען בנוגע אַזעלכע פאָרשלאַגען וועלכע האָבען נאָך נישט געוואונען די צושטימונג פון יודישע און אַראַבישע ראַטגעבער.

דער ביל וועגן גאַראַנטירען די ענטוויקלונגס־הלוואה, וועט נישט אַריינגעטראָגען ווערען אין פּאַרלאַמענט ביז עס וועט נישט ערהאַלטען ווערען דער אויבען דערמאָנטער בעריכט פון דירעקטאָר פון ענטוויקלונגס־פּלאַן און איידער עס וועט נישט בעטראַכט ווערען צוזאַמען מיט די פּאַראויסגעזעהענע פאָרשטעלונגען פון די צדדים, אויב זיי וועלען געמאַכט ווערען.

איך בעהם אָן די נויטיגע שריט, כדי אויסצוועהלען ווי אַמשנעלסטען אַ בעאַמטען אויף דעם פּאָסטען פון דירעקטאָר פון ענטוויקלונגס־פּלאַן און איך וועל אויך מיטטיילען וועגען מיין בעשלוס ווי ווייט מעגליך שנעל״ — פערענדיגט לאָרד פּאַספילד זיין בריף צום הויך־קאָמיסאַר.

טרויעריגע האַנדעלס־לאַגע פון קראָקא

(פון אונזער קאָרעספּאָנדענט)

— דער קריזיס איז איבעראַל אַזוי גרויס, אַז זיך אָפּשטעלען אויף איין שטאָט איז שוין כמעט אונמעגליך. אָבער צוליב דער ספּעציעל־שלעכטער לאַגע, וואָס קראָקא — און וועלכע עס האָט זיך דער קריזיס אַ סך שפּעטער געלאָזט פיהלען — געפינט זיך איצט אין אַ סך אַן ערגערער און שווערערער לאַגע ווי יעדע אַנדערע שטאָט אין פּוילען, וועט זיין אינטערעסאַנט צו בעהאַנדלען און טיילווייז אויפווייזען די סיבות דערפון.

אין יאָהר 1918, בעת דעם ווידער אויפלעבען פון דער פּוילישער רעפּובליק, איז קראָקא געוואָרען דער צענטרום פונ׳ם האַנדעל, און דאָס הערפאַר, ווייל קראָקא האָט נאָך פון די פריהערדיגע צייטען געהאַט פערבינדונגען מיט אויסלאַנד, און די יונגע פּוילישע מלוכה האָט געמוזט אָנקומען צום מאַסען־אימפּאָרט פון אויסלאַנד, און פון גאַנץ פּוילען (ספּעציעל פונ׳ם געוועזענעם קאָנגרעס פּוילען) האָט מען געמוזט אָנקומען צו דער פערמיטלונג פון די קראָקאווער סוחרים, דורך וועלכע עס איז טאַקע געגאַנגען דער גאַנצער האַנדעל פון אויסלאַנד. און אויף דעם האָט זיך, פיל געשטיצט דער גאַנצער קראָקאווער האַנדעל.

אָבער מיט דער צייט האָבען אויך די סוחרים פון די אַנדערע גרעסערע שטעט געוואונען דאָס פערטרויען פון די אויסלענדישע סוחרים און פאַבריקאַנטען און געקומען מיט זיי אין פערבינדונג. קראָקא האָט אָנגעוואוירען דעם אויסלענדישען סחורה־פערקעהר און דערביי אַ גאַר וויכטיגע הכנסה — קוהאַל.

עס קומט דאַן דער ערשטער קריזיס אין פּוילען. דאָס פערהעלטנישמעסיג רייכע קראָקא, פיהלט איהם אַ סך שוואַכער ווי גאַנץ פּוילען, קראָקאווער סוחרים האָבען דאַדורך, געוואונען דאָס פערטרויען ביי די אינלענדישע פאַבריקאַנטען, ספּעציעל ביי לאָדז, וועלכע גיבען די קראָקאווער סוחרים ריזיגע קרעדיטען, די קראָקאווער סוחרים האָבען געזוכט און געפונען פאַר זיך אַ געוואַלדיגען אָפּזאַץ־מאַרק „שלעזיען“, דער הורטהאַנדעל איז געוואַקסען, עס זענען געווען 10־נער טויזענדער הורטהאַנדלער, וועלכע האָבען געקויפט זייער גאַנצען בעדאַרף אין קראָקא. און קראָקא האָט די הורטהאַנדלער געגעבען געוואַלדיגע קרעדיטען, און מען האָט געליפערט סחורות וואַגאָנען־ווייז.

אָבער דאָ איז געקומען דער גרויסער קראַך, דער קריזיס האָט אַרומגעכאַפּט גאַנץ שלעזיען און די שליאַנגאַקעס האָבען אויפגעהערט צו צאָהלען, און במילא די הורטהאַנדלער. קראָקא האָט בעקומען אַ געוואַלדיגען און שטאַרקערען קלאַפּ ווי גאַנץ פּוילען, ווייל בלויז אין אויבערשלעזיען האָבען די קראָקאווער סוחרים אָנגעוואוירען צעהנדליגער מיליאָנען זלאָטיס. קראָקאווער סוחרים זענען דאַמאָלט געשלאָגען געוואָרען, אָנגעוואוירען דעם גאַנצען אָפּזאַץ־מאַרק „שלעזיען“ און באַנקראָטירט אַנוועהרענדיג די קרעדיט מעגליכקייט און דאַדורך געבליבען אַ געוויסע צייט ווי הערשטיקט, אָהן סחורה און אָהן געלד.

און דאָ קומט די טראַגעדיע פון קראָקא דאָס ביסעל סוחרים, וועלכע איז נאָך געקומען אַביסעל סחורה, האָבען אין קראָקא זיך די קרעמלעך נישט געקאָנט — צוליב דער פּערמקייט — צוזאַמענשטעלען. די גרעסערע פּראָווינץ־סוחרים האָבען אַליין אָנגעהויבען צו פאָהרען קיין לאָדז מיט געלד, און הענדיג, אַז דאָרט קאָן מען גיכער מיט געלד עפּעס אויפטון, מען קאָן די פאַבריקאַנטלעך, וועלכע זענען אויסגעהונגערט פאַר אַ גראָשען דריקען, פאָהרען זיי שוין כסדר קיין לאָדז, די קלענערע האָבען אָנגעהויבען זוכען ערגעץ אַנדערש־וואו.

און דאָ זענען אויסגעוואַקסען אויף די חורבות פון די קראָקאווער סוחרים צוויי אַנדערע קלענערע שטעט, וועלכע האָבען פון קריזיס דירעקט נישט אַזוי פיל געליטען, סאָסנאָוויץ פאַר שלעזיען און טאַרנאָוו פאַר מערב־גאַליציען, און אָט אין דער צייט, ווען קראָקא האָט זיך געפונען אין דער ערגסטער קלעם, האָט טאַרנאָוו איבערגענומען די ראָל, כאָזשאָוו מיט איהרע טויזענדער אַ־בייטער בויט זיך און ברענגט אַריין פיל לעבען אין טאַרנאָוו, וועלכע דאַרף צוליב דעם אַ סך סחורה, און איז טאַקע אין טאַרנאָוו — וועלכע פלעגט אַליין איינקויפען אין קראָקא — ענטשטאַנען הורט־געשעפטען. די פּראָווינץ האָט נעהנטער און ווי די פּראָווינצער זאָגען — קויפען זיי דאָרט אויך ביליגער, און אַזוי הערט מען טאַקע לעצטענס אָפּט אין מערב־גאַליציען, דאָס טאַרנאָוו איז מעהר האַנדעלס־שטאָט ווי קראָקא און האָט אַ זיכערע צוקונפט, ווייל אין געגענזאַץ צו קראָקא איז טאַרנאָוו אַן אַרבייטער שטאָט.

דאַן קומט סאָסנאָוויץ מיט די ריזיגע קוילה־לען־פּאַבריק צענטערן און ממילא צעהנער טויזענדער אַרבייטער, אין סאָסנאָוויץ איז היינט אַ פרעסער אויף סחורות און דער האַנדעלס־צענטער פאַר שלעזיען.

קראָקא האָט — ווי געזאָגט — אַ חוץ דעם שווערען קריזיס אויך אָנגעוואוירען די אָפּזאַץ־מאַרקען און לויט די אויבענדערמאָהנטע אורזאַכען קען מען זיך שוין פאָרשטעלען, דאָס לייזונג און די לאַגע פון די קראָקאווער סוחרים, אויף וועלכע די שטייערען און אויסגאַבען האָבען נישט קיין שום בערעכענונג און ריקזיכט.

דער קריזיס אין קראָקא איז אונבעשרייבליך.

משה בלאַט.

צוגענומען וואהל־רעכט ביי הונדערט מזרח־יודן אין צפת

צפת, (יט״א) ווי בעקאַנט האָבען די ליבעראַלען (אַסימילאַטאָרען) אויסגעפּועל׳ט, אַז מען זאָל פּסל׳ען די צפתער קהלה־וואַהלען, איצט זענען אַרויסגעשטעלט געוואָרען די וועהלער־רשימה צו די נייע קהלה־וואַהלען. אין די רשימות פעהלען די נעמען פון אַן ערך הונדערט מזרח־יודישע וועהלער, אַ דריטעל פון דער אַלגעמיינער וועהלער־צאָהל.

היינט און פאָלג. טעג!
שפּאַנענדע ערצעהלונג פון H. Suderman א.נ. „סטעפּאַן קרומהאַלצ׳ס פרוי“ אין פילם־בעאַרבייטונג
טיראַניע פון ליבע
דראַמע פון ליידענשאַפט און אָפּפערונג.
אין די הויפּטראָלען:
LEWIS STONE
LEILY HYAMS
PEGGY WORD
אָנהויב אין געוועהנליכע טעג 5 נאָכמיטאָג שבת, זונטאָג און יום־טוב 2.30 בייטאָג
פּאָפּולערע פּרייזען.
אויפ׳ן 1־טען סעאַנס 50 גר. און 1 זל.
דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.

זגערזשער 17 לאָדזער פאָלקס־טעאַטער זגערזשער 17
דירעקציע נ. גאָלדשטיין.
גאַסטראָלען פון די בעוואוסטע אַרטיסטען
בערטאַ זאַסלאַווסקאַ, לעאָן געטליכערמאַן
מיט׳ן אָנטייל ש. הערשקאָוויטש און ה. באָלבירסקי
פרייטאָג דעם 24, שבת דעם 25, זונטאָג דעם 26 יולי, 9 אַ זייגער אין אָווענד
גרויסע איבעראַשונג! — פּרעמיערע אין פאָלקס־טעאַטער!
די גרעסטע סענסאַציע פון אַלע יודישע טעאַטערן אין איראָפּאַ! אַקטועל! נייַ! לאַכען ביז טרעהרען! קאָמישע סצענעס! ערנסטע סיטואַציעס! מ׳זינגט! מ׳טאַנצט! מ׳לאַכט אָהן אויפהער!
פּרייזען פון 80 גר. ביז 2,50 דער אויסערגעוועהנליכער שלאַגער
„דער גאָלדענער שדוך“
אין 4 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ פון מאיר שוואַרץ.
מיט בערטאַ זאַסלאַווסקאַ און לעאָן געטליכערמאַן אין די הויפּטראָלען.
שבת דעם 25 יולי 4 נאָכמיטאָג און מאָנטאָג דעם 27 יולי 9 אין אָווענד
פּרייזען פון 60 גר. ביז 2 זל. פּרעמיערע! צום ערשטען מאָל אין לאָדז!
פרעהליך, לעבעדיג, אַלעס זינגט, שפּריננט און טאַנצט! 3 שעה לאַכען אָהן אויפהער!
די פריילעכע, קאָמישע אָפּערעטע, וואָס איז געשפּילט געוואָרען אין די גרעסטע אַמעריק. טעאַטערן
„יענטע אויף בראָדוויי“
אין 3 אַקטען פון מ. ריכטער, מוזיק פון ש. סעקונדע.
וואָס? דינסטאָג, מיטוואָך — נייע פּרעמיערע! וואָס?
דאָנערשטאָג — אַ גרויסע סורפּריז־פאָרשטעלונג!
לעזט דעם דינסטאָג׳דיגען אַנאָנס! לעזט דעם דינסטאָג׳דיגען אַנאָנס!
עס נעמען אָנטייל די נייע אַנגאַזשירטע אַרטיסטען לויט א. ב.: פרויען: בעזמאַן, גאָטפריד, זאַסלאַווסקאַ; מענער: אַריעל, באָלבירסקי, בראָנשטיין, געטליכערמאַן, גאָטפריד, הערשקאָוויטש, נייהויז, פּאָלאַנסקי. מוזיק־לייטונג — מ. קאָכאַנאָווסקי, טעכנישע לייטונג — ד. אַריעל, סופלער — וו. נייהויז.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע

וואכענדיג

מיר לעבען אין אַ וואָכענדיגע צייט. אַלץ איז היינט וואָכענדיג. אַפילו דער ענין שפּיאָן. איך מיין עס, אַנטקעגען דער מעשה מיט'ן מאַיאָר דעמקאָווסקי. מיר האָבען אָפּגעלעבט צעהנדליגער יאָהרען, האָבען געהערט פון טאַטעס, פון זיידעס דערצעהלען וועגען פערשידענע פערברעכער, וועגען פּאָליטישע פערברעכער, האָבען געהערט פון רעוואָלוציאָנערען, פּראָוואָקאַטאָרען, האָבען געהערט פערשידענע מעשיות און לעגענדעס, נאָר פון קיין שפּיאָנען האָט מען נישט געהערט. אמת טאַקע, אין די רעוואָלוציאָנערע קרייזען פלעגט מען אויך זיך בענוצען מיט'ן וואָרט „שפּיאָן", אָבער דאָרט האָט עס געהאַט אַ גאַנץ אַנדער בעדייטונג. דאָרט האָט עס געהייסען אַ מענש, וואָס דרעהט זיך צווישען די רעוואָלוציאָנערען, וויל דערגעהן זייערע סודות און שפּעטער עס איבערגעבען דער פּאָליציי. עס איז געווען אַ מין לאָקאַלער, פּערזענליכער שפּיאָנאַזש. אָבער 99 פון הונדערט אויף וועלכע מען האָט געזאָגט, אַז זיי זענען שפּיאָנען, זענען אין אמת'ן געווען גאַנץ אונשולדיגע נאַראָנים, נייגעריגע אידיאָטען. וואָס האָבען דווקא געוואָלט וויסען, וואָס ביי יענעם טוט זיך. אָבער דער ענין שפּיאָנאַזש, ווי מען הערט פון איהם היינט, דער פּאָליטישער, מיליטערישער אָדער גאָר ווירטשאַפטליכער שפּיאָנאַזש, איז אַמאָל געווען כמעט אונבעקאַנט. עס איז אַ פּרנסה, וואָס איז געשאַפען געוואָרען און האָט זיך ענטוויקעלט ערשט נאָכ'ן קריג.

און איך מוז מודה זיין, דאָס אַזוי אָפט ווי איך הער וועגען שפּיאָנאַזש, וועגען אַרעסטען צוליב דעם, וואָס אימיצער האָט נאָכגעקוקט, געפרעגט, געזעהן און געצעהלט אָדער גאָר פאָטאָגראַפירט מיליטערישע אָביעקטען, ווילט זיך מיר בענשען גומל. איך דערמאָהן מיר די צייטען, ווען איך בין געווען אין פראג, וואָס האָט דעמאָלט געהערט צו עסטרייך, וואו עס איז געשטאַנען אַ גרויסער גאַרניזאָן, מיט אַ סך זעלנער, מיט אַ סך מיליטערישע מכשירים. איך דערמאָהן זיך, ווי איך מיט מיי[ן] פריינד פלעגען געהן שפּאַצירען אויפ'ן לאַורענצען־באַרג און אַרויפקלעטערען טאַקע ביז'ן שפּיץ וואו עס האָט זיך געפונען אַ קליין טורם, פון וועלכען מען האָט געזעהן די גאַנצע שטאָט מיט דער ווייטער סביבה. אויף דער צווייטער זייט באַרג איז אָבער געווען אַ גרויסער אַרטילעריע־לאַגער. עס זענען געשטאַנען אָהן אַ צאָהל האַרמאַטען פון די פערשידענסטע גרויסען, עס איז געלעגען בערג אַמוניציע, שטענדיג האָבען זיך דאָרט אַרומגעדרעהט זעלנער. אָפיצירען. מען האָט געפּאַקט, טעריטס און בעפיהרט. דער אַרטילעריע־פּאַרק איז געווען אַרומגעצוימט מיט אַ הויכער מויער, ביים מויער איז געשטאַנען אַ מיליטערישע וואַך, אָבער פון אויבען, פון סאַרעמל אויפ'ן לאַורענצען־באַרג, האָט מען אַלץ געזעהן ווי אויפ'ן האַנד. מען האָט געקענט אַלץ אָפּצעהלען און אויסמעסטען, מען האָט אַפילו געקענט הערען, וואָס די אָפיצירען מיט די זעלנער רעדען. איך מיט מיין חבר ביידע יונגע יונגעלעך, פלעגען אָפּשטעהן שעה'ן־לאַנג אויף דעם באַרג און אַראָפּקוקען אין סאָהל צום מיליטערישען לאַגער און איך שטעל מיר פאָר, ווי עס וואָלט אויסגעזעהן היינט, ווען צוויי אויסלענדער, בירגער פון אַ פיינדליכער מלוכה, ווייזען אַרויס אַזאַ נייגעריגקייט?

און וואָס גראַד אין פראג? צי האָב איך נישט געוואַנדערט אין דייטשלאַנד. אין דער שווייץ איבער בערג און טאָהלען, אַריינגעקוקט אין פערשידענע פעסטונגען, געשמועסט מיט זעלנער, אויסגעפרעגט איבער זאַכען, וואָס ערשט היינט ווייס איך וואָס זיי בעדייטען, ערשט היינט ווייס איך, אַז פאַר אַזאַ נייגעריגקייט ווערט מען אַרעסטירט און געשטעלט פאַר אַ שבעל־געריכט. דעמאָלט האָט מען דערפון נישט געוואוסט.

אמת טאַקע, די סחורה איז נישט קיין נייע. מענשען האָבען דערמיט אַמאָל אויך געהאַנדעלט, אָבער דאָס איז געווען אַ סחורה נאָר אין אַ צייט פון קריג אָדער פאַר אַ קריג. דעמאָלט איז אויף דעם אַרטיקעל שטענדיג געווען אַ גרויסע נאָכפראַגע, מען האָט געצאָהלט אין טאָג אַריין, אָבי מען זאָל עס נאָר בעקומען, דאַגעגען אין אַ צייט פון שלום איז עס כמעט גאָר קיין אַרטיקעל נישט געווען. נישט מען האָט געזוכט און נישט מען האָט אימיצען געכאַפּט ביי אַזאַ אַרבייט.

ערשט אונזער דור האָט דורכגעמאַכט די גרויסע מלחמה פאַר'ן איביגען שלום, ערשט אונז איז בעשערט צו הערען פון דעם מין פערברעכער, אַ נייע פּרנסה צוגעקומען, דערצו איז זי אַריין אין דער שוסטער־גאַס, זי איז וואָכענדיג געוואָרען. אַ ליאַדע לאַבוס וואָס קען קיין צוויי נישט צעהלען, בעהמט זיך צו דעם פאַך און ער מאַכט געשעפטען. מילא, אַז אַ מאַיאָר קען עס מאַכען איז טאַקע פערדראָסיג, עס איז גאָר נישט פערשטענדליך, ווי אַזוי אַזאַ איינער דערגרייכט צו אַזאַ ראַנגע און קריגט זיך אַריין אין וויכטיגסטען אָרט, כאָטש קיינער ווייסט נישט ווער ער איז און מיט וואָס פאַר אַ זכות ער בעניצט זיך. מיר הערען אָבער פון גאַנץ געוועהנליכע מענשעלעך, פון אַ סערזשאַנט, וואָס ווייסט אויך סודות און האָט אויך וואָס איבערצוגעבען.

יאָ, דער ענין איז געוואָרען וואָכענדיג.

ה. לאנדאו

דער פאליטישער מאמענט

די רעזולטאטען פון דער לאנדאנער קאנפערענץ

די קאָמוניקאַטען און דעקלאַראַציעס פון פערשידענע מלוכה־מענער וועגען די איצטיגע קאָנפערענצען און אונטערהאַנדלונגען זענען נאָר בעשטימט כדי צו שטילען די נייגיריגקייט פון דער עפענטליכער מיינונג, כדי צו בעווייזען אַז אין די היינטיגע צייטען איז נישט פערהאַן קיין געהיימע דיפּלאָמאַטיע. דאָס זענען נאָר פראַזען וועלכע קלינגען שעהן, אָבער האָבען נישט קיין שום אינהאַלט.

אין דער אמת'ען ווייסען די דיפּלאָמאַטען וואָס פאַראַ ווערט זיי זאָלען צוגעבען יעדען וואָרט וואָס זיי זאָגען אַרויס פאַר דער עפענטליכער מיינונג. אפשר וואָלט די דייטשע מלוכה־מענער וועלכע פאָהרען איצט אַרום אין די איראָפּעאישע הויפּטשטעט געוואָלט רעדען אפשר מעהר ווי מ'דאַרף, אָבער זיי קענען, זיי טאָרען פשוט נישט. מיניסטער קורציוס האָט דאָך אָפען ערקלערט אין פּאַריז, אַז ער וואָלט גערן געוואָלט גענוי דערציילען וועגען וואָס מ'האָט גערעדט אויף די אונצעהליגע פּאַריזער קאָנפערענצען, אָבער ער וויל נישט זיין אונלאָיאַל בנוגע די, וועלכע ווילען דאָס דווקא נישט דערציילען.

אין דער אמת'ען האָט זיך אויף די קאָנפערענצען געהאַנדעלט וועגען איין זעהר וויכטיגער פּרינציפּיעלער פראַגע און נעמליך: דייטשלאַנד האָט דורכאויס געוואָלט, אַז די געשפּרעכען זאָלען זיין ריין ווירטשאַפטליך־עקאָנאָמישע און אַלע בעריהרטע פראַגען זאָל מיט פּאָליטיק גאָרנישט האָבען צו טון, פראַנקרייך דאַגעגען האָט געטענהט, אַז זי קען נישט העלפען אויפבויען און פערשטאַרקען איהר שכן, כדי יענער זאָל האָבען די מעגליכקייט אויף צו פערווירקליכען זיינע רעוואַנזש־חלומות. דעריבער קען פראַנקרייך נישט מסכים זיין אויף הילף פאַר דייטשלאַנד, דעמאָלט ווען דייטשלאַנד וועט געבען פּאָליטישע גאַראַנטיעס אַזאַ הסכמה האָט די דייטשע דעלעגאַציע בשום אופן אָבער נישט געקענט געבען, ווייל די אינערליכע סיטואַציע אין לאַנד ערלויבט דאָס נישט.

דאָס איז אַלזאָ, געווען דאָס הויפּט־געשפּרעך אין פּאַריז, די פערענדיגונג פון די קאָנפערענצען איז בעשטימט געוואָרען פאַר לאָנדאָן. אין די פּאַריזער קאָנפערענצען זענען געווען מאָמענטען ווען ס'האָט זיך געקענט אויסדוכטען אַז צוליב די גרויסע חלוקי דעות צווישען די פראַנצויזען און דייטשען וועט לאָנדאָן בכלל נישט מעהר נויטיג זיין. דאָ האָט אָבער אינטערווענירט אַמעריקאַ און ענגלאַנד און די לאָנדאָנער קאָנפערענץ איז דאָך צושטאַנד געקומען.

יעדעס מאָל, ווען בריאַן האָט אויף די פּאַריזער קאָנפערענצען אַרויפגעפיהרט דאָס געשפּרעך אויף פּאָליטישע פראַגען, האָט דער קאַנצלער ברינינג ערקלערט, אַז דער צושטאַנד פון דער דייטשער עפענטליכער מיינונג ערלויבט נישט אַנצונעהמען דעם פאָרשלאַג, אַז דייטשלאַנד זאָל צוריקציהען דעם פּראָצעס וואָס קומט איצט פאָר אין פראַג וועגען דער עסטרייכיש־דייטשער צאָל־אוניע, וואָס האָט אין איהרע קאָנסעקווענצען דעם „אַנשלוס" פון עסטרייך צו דייטשלאַנד. די דייטשען האָבען אַפילו נישט געוואָלט איינגעהן אויף דעם, אַז די זאָלען זיך פערפּליכטען אויפ'ן פערלויף פון 10 יאָהר נישט צו פערלאַנגען די רעוויזיע פון פערשידענע טראַקטאַטען און גרעניצען הגם הענדערסאָן, וועלכער האָט אַריינגעטראָגען דעם דאָזיגען פאָרשלאַג, האָט געגעבען דייטשלאַנד דעם שאַנס אַז נאָך צעהן יאָהר וועט קיינער נישט האָבען געגען דעם, אַז דייטשלאַנד זאָל קאָנען פערלאַנגען די רעוויזיע פון די טראַקטאַטען.

דער פראַנצויזישער פּרעמיער לאַוואַל איז אָבער געשטאַנען פעסט אויף דער פאָדערונג פון פּאָליטישע גאַראַנטיעס, אָהן דעם האָט ער אַפילו נישט געוואָלט אָנהויבען צו רעדען וועגען דעם, אַז פראַנקרייך — אָהן וועלכע מ'קען זיך איצט נישט בעגעהן — זאָל אַנטיילנעהמען אין אָרגאַניזירען לאַנג־טערמיניגע קרעדיטען פאַר דייטשלאַנד, כדי צו ראַטעווען די דייטשע הלוואָה.

ביי דער דאָזיגער לאַגע האָט זיך אָנגעהויבען די קאָנפערענץ אין לאָנדאָן. דאָס צושטאַנדקומען פון דער קאָנפערענץ איז אַ זיג פון דער אַמעריקאַניש־ענגלישער טעזע, וועלכע האָט דאָך געוואָלט ברענגען צו אַ געוויסען הסכם.

אויך אין לאָנדאָן זענען פאָרגעקומען צעהנדליגער געשפּרעכען, פולע פּלענאַר־זיצונגען און בעזונדערע „קולוואַרען"־געשפּרעכען, און דאָך האָט נישט געקענט קומען צו קיין איינִיגונג אין די פּאָליטישע פראַגען.

וואָס פאַראַ אויסוועג האָט, אַלזאָ, די קאָנפערענץ געפונען? דעמזעלבען וואָס אויף יעדער אינטערנאַציאָנאַלער קאָנפערענץ, וואו מ'קען נישט קומען צו קיין הסכם — אָפּלעגען. דאָס איז אָבער גערעדט געוואָרען, אַז ס'האַנדעלט זיך וועגען פראַגען וואָס קענען הענגען אין דער לופט וואָכען אָדער חדשים־לאַנג, דאָ האַנדעלט זיך אָבער וועגען דעם, אַז דייטשלאַנד געהט אויס און דאָס קען זיך פאַטאַל אָפּשלאָגען אויף דער ווירטשאַפט נישט נאָר אין איראָפּאַ, נאָר אויך, אין דער גאַנצער וועלט, אַזעלכע זאַכען קען מען נישט לאָזען הענגען אין דער לופט און אָפּלעגען האָט מען דאָך געדאַרפט. סוף־כל־סוף האָט זיך די קאָנפערענץ געאייניגט אויף פאָלגענדע פאָרמול: דייטשלאַנד בעקומט דערווייל נישט קיין נייע לאַנג־טערמיניגע קרעדיטען, דערפאַר פערפליכטען זיך אַלע די מלוכות, וועלכע האָבען קורצטערמיניגע חובות אין דייטשלאַנד נישט צוציהען זייערע קאַפּיטאַלען אין פערלויף פון צוויי חדשים, די דאָזיגע קאַפּיטאַלען בעטרעפען 1 מיליאַרד 200 מיליאָן דאָלאַר. אַ חוץ דעם זאָל געשאַפען ווער'ן אַן אינטערנאַציאָנאַלער קאָנסאָרציום וועלכער זאָל טראַכטען ווי אַזוי צו בעקומען קרעדיטען פאַר דייטשלאַנד. דאָס הייסט מיט פּשוטע מענשליכע ווערטער, אַז דערווייל האָט דייטשלאַנד אַן אָטעם־פּויזע און אין פערלויף פון די 2 חדשים וועט מען אפשר קענען ברענגען אויסצוגלייכען די שטאַנדפּונקטען פון דייטשלאַנד און פראַנקרייך.

פאַר דייטשלאַנד זענען די רעזולטאַטען פון דער לאָנדאָנער קאָנפערענץ אַ גאַנץ קנאַפּע ישועה.

קאוונע און ווילנע

(א בריף פון קאוונא)

ווען מען פאַלט אַריין פון ווילנע אין קאָוונע, האָט מען דעם איינדרוק, ווי מען וואָלט פון אַ שטילען ווינקעל אַרויסגעקומען ערגיץ אין אַ רוישיג אָרט אַריין, ווילנע איז שטיל, רוהיג, פערשלאָפען; קאָוונע קאָכט.

ווער עס האָט געקענט די ביידע שטעט פאַר דער מלחמה, ווייסט, אַז קאָוונע איז געווען אַ קליינע אָפּגעשטאַנענע גובערניאַלע שטאָט פון אַ וואָסערע 50 טויזענד איינוואוינער, און ווילנע האָט שוין ביז דער מלחמה געהאַט דערגרייכט צו 200 טויזענד מענשען און איז אַלץ געגאַנגען באַרג אַרויף, און אַפילו היינטיגען טאָג איז קאָוונע נאָך אַלץ אַ העלפט פון ווילנע די גרויס, זי האָט נישט מעהר ווי 100 טויזענט איינוואוינער. אָבער וויכטיג איז נישט די צאָהל מענשען, וואָס מיר געפינען היינט, וויכטיג איז די ריכטונג, וואוהין עס געהען ביידע שטעט. און דאָ מוז מען זאָגען דעם אמת: איך האָב מורא, אַז אויב עס זאָל געהן אויפ'ן זעלביגען וועג עטליכע יאָהר, וועט קאָוונע איבעריאָגען איהר עלטערע שוועסטער. איך זאָג, איך האָב מורא, נישט ווייל מען דאַרף דאָס קאָוונע נישט פערגינען נאָר ווייל יעדע זאַך איינעם מוז וועה־טון דאָס האַרץ אויפ'ן מזל פון ווילנע, קאָוונע וואַקסט ווי אויף הייוון, ווילנע שטעהט אויף אַן אָרט.

קיין כישוף שטעקט נישט אין דעם. די זאַך איז קלאָר. ווילנע איז געשטיגען פאַר דער מלחמה מיט אַזאַ גיכקייט, ווייל זי איז געווען אַ קנופּ פון אייזענבאַהנען, וואָס האָבען געפיהרט אין ווייטען רוסלאַנד אַריין. איז דאָ געוואָרען אַ האַנדעלס־פּלאַץ, און עס האָט זיך אויך ענטוויקעלט אַ פאַבריקאַציע, וועלכע איז געווען אויסגערעכענט אויפ'ן רוסישען מאַרק, אַ פּאָר צעהנדליג טויזענט אַרבייטער, צווישען זיי הונדערטער יודישע הענטשקע־מאַכער, גאַרבער, זאָקען־מאַכערקעס, האָבען געאַרבייט פאַר'ן רוסישען פּויער, און די געשעפטען און קאַנטאָר'ען זענען טויזענטער אַנגעשטעלטע געווען פערנומען מיט סאָרטירען און פּאַקען די סחורה, מיט שרייבען די רעכענונגען און די בריף. קיין פּוילען (און ווער רעדט נאָך קיין אויסלאַנד) האָט ווילנע נישט עקספּאָרטירט איהרע אויסאַרבייטונגען, ווייל דאָרט האָט מען אַליין אויסגעאַרבייט בעסערע סחורה אַ גרויסען טייל פון דעם, וואָס ווילנע האָט עקספּאָרטירט קיין רוסלאַנד, האָט מען אַריינגעבראַכט פון אויסלאַנד.

נאָך דער מלחמה האָט זיך, דאָס אַלצדינג איבערגעקערט מיט'ן קאָפּ אַראָפּ. דער רוסישער מאַרק איז פערשלאָסען. אַ פּאָר שעה פון ווילנע ציהט זיך שוין דער רוסישער גרעניץ, און קיין שום האַנדעל מיט יענער זייט איז נישטאָ. אויף דער צווייטער זייט פון ווילנע ציהט זיך דער ליטווישער גרעניץ, וואָס איז נאָך מעהר פערשלאָסען, איידער דער רוסישער. קיין רוסלאַנד קען מען כאָטש אַריינפאָהרען, אויב מען קריגט אַ וויזע אויפ'ן פּאַס. און אויף דער דריטער זייט געפינט זיך די גרענעץ מיט לעטלאַנד.

אָפען איז פאַר ווילנע און פאַר די ווילנער בלויז די פערטע זייט — אויף וואַרשא. אָבער וואַרשא דאַרף נישט האָבען די ווילנער אויסאַרבייטונגען און די ווילנער פערמיטלונג, איז מען געבליבען מיט דער גאַנצער שטאָט, אַזוי ווי אין אַ זאַק. סאָמער איז נאָך, יאָ געווען אַ שטיקעל מעגליכקייט פון האַנדעל מיט מערב, מיט איראָפּע, אַ שטייגער, דער האָלץ־האַנדעל, — איז אָבער איבערגעשניטען געוואָרען דער וועג, דורך וועלכען דער האַנדעל איז געגאַנגען ביז דער מלחמה. די אונטערשטע טיילען פון די טייכען ניעמאַן און ווילי[ע] זענען אין ליטע'ס הענט, און די ליטווינער לאָזען נישט דורך פון פּוילען צום ים אַפילו קיין איין באַלקען. די לעצטע יאָהרען איז נאָך צוגעקומען די קאָנקורענץ פון רוסישען געהילץ, וואָס האָט בכלל דערשלאָגען דעם גאַנצען האָלץ־האַנדעל פון פּוילען, ליטע און לעטלאַנד.

* * *

מיט קאָוונע איז געשעהען פונקט דער היפּוך. אומגעריכט איז זי אויפגעריכט געוואָרען.

אַ מלוכה דאַרף האָבען אַ הויפּט־שטאָט, און קאָוונע האָט צוליב פיל אורזאַכען איבערגענומען די דאָזיגע ראָלע.

לויט דער לאַגע פון די יאָהרען 1918—1919, די גאַנצע מלוכה איז נאָך געווען אַן"עופ'על"ע, האָט דאָס טאַקע געפּאַסט אַ סך בעסער. קאָוונע אַליין איז דאַמאָלט אויך געווען אַ שטאָט מיט אַ מעהרהייט נישט ליטווינער, אָבער דערפאַר רעדט דער געגענד אַרום דער שטאָט דורכאויס ליטוויש.

אַ גרויסער טייל פון דער שטאָט איז קאַנאַליזירט. די גאַסען זענען גוט בעלויכטען, די הויפּט־גאַסען בעדעקט מען מיט אַספאַלט. פונ'ם פערד־מאַרק, וואָס איז געווען אין סאַמע צענטער שטאָט, האָט מען געמאַכט אַ שעהנעם זקוועד. מיט איין וואָרט, עס איז מעגליך געוואָרען אין קאָוונע צו לעבען.

אַ רעגירונג, ווי קליין זי זאָל נישט זיין, האָט ביי זיך דיפּלאָמאַטען פון פרעמדע לענדער, שטענדיגע און אויף אַוויילע. דיפּלאָמאַטען דאַרפען האָבען אַ האָטעל, וואו צו פערפאָהרען, דאַרפען האָבען אַ רעסטאָראַן, וואו צו צובייסען אַזוי ווי זיי זענען געוואוינט. אויב אין אַ לאַנד איז פערהאַן אַ העכסטער געריכט און מיניסטעריומס, זענען שוין פערהאַן מענשען, וואָס דאַרפע ודאַרשען עפּעס אויס'פּוצ'ען, אייגענע מענשען און אויסלענדער, קומען זיי צופאָהרען אין שטאָט פון פּראָווינץ און פון אויסלאַנד, דאַרפען זיי ווידע[illegible]ל האָבען האָטעלען און רעסטאָראַנען.

פערהאַן בעסערע אַדוואָקאַטען, וואָס עס לוינט זיך זיי נישט אָפּצוגעבען מיט קלייניגקייטען אין דער פּראָווינץ. זיי ספּעציאַליזירען זיך אויף גרעסערע זאַכען און בעזעצען זיך אין דער הויפּט־שטאָט. זיי קומען אָפט מאָל פון אַ פּעטערבורג אָדער אַ מאָסקווע, זיי זענען צוגעוואוינט צו קאָמפאָרט, בעקוועמליכקייטען, ווילען זיי האָבען הייזער לויט זייער געשמאַק. בויט מען.

איצטער הויבט זיך אָן אַ מעשה מיט האַנדעל. די אַלע מענשען, וואָס זענען צוגעוואוינט אָדער האָבען זיך איינגעוואוינט צו לעבען בעסער, ווילען שוין נישט עסען אָבי וואָס און ווילען נישט טראָגען קיין טאַנדעט. זייערע פרויען זענען שוין געוואָרען מביני'שעס אויף פּאַריזער מאָדע, גלייך ווי זיי וואָלטען ביי דער מאַמע אין קימפּעט נישט געזעהן עפּעס אַנדערש. וואַקסען אויס קראָמען מיט שיינע שויפענסטער, מען בעצאָהלט היבשע אָפּצאָהלונגען פאַר אויסלענדישער סחורה, ווייל עס זענען פערהאַן אויף דעם בעלנים.

פערהאַן אונטער די אומשטענדען מעגליכקייטען נישט נאָר פון האַנדלען, נאָר אויך פון פּראָדוצירען. אַ רעגירונג פון אַ קליינעם לאַנד האָט אויך אַ מעגליכקייט צו פּראָטעקשירען, צו שטיצען אויף איהר טעריטאָריע געוויסע אינדוסטריעס דורך פערלייכטערונגען ביים אַריינפיהרען רוי־וואַרג, דורך שוץ־טאַריפען געגען אויסלענדישער קאָנקורענץ און אַזוי ווייטער. קומען שוין צו אַרבייטער אויך, אַרבייטער און מייסטערס און אָנגעשטעלטע, וואָס דאַרפען ערגעץ־וואו וואוינען, בויט מען הייזער.

פאַר אַ הויפּט שטאָט פּאַסט צו האָבען אַ שעהנע געביידע פאַר אַ טעאַטער און גוטע זינגער און זינגערינס. לאָזט די רעגירונג זיך קאָסטען און בויט דאָס אויף.

כלומר'שט געפינט זיך די נאַציאָנאַלע אָפּערע אין דער געביידע פון אַמאָליגען רוסישען שטאָט־טעאַטער. אָבער צו דעם פריהערדיגען פּיטשיגקען מויערעל זענען צוגעבויט געוואָרען אַזעלכע גרויסע פליגלען און אַ גרויסע, נייע סצענע, אַז עס זעהט אויס, ווי מען וואָלט צו אַ פּינקנייעם בגד צוגענעהט אַלטע קנעפּלעך.

איך האָב שוין אָקאָרשט דערמאָנט וועגען דעם האַנדעל. ווען קאָוונע וואָלט געווען, טאַקע מיט די זעלביגע 100 טויזענט איינוואוינער לאָמיר זאָגען אַ שטאָט אין פּוילען, צי אין דייטשלאַנד וואָלט מען אויף איהר געלייגט גאַנץ ווייניג כבוד. אָבער איצטער איז דאָס אַ הויפּט־שטאָט פון אַ לאַנד. און היינטיגע צייטען, ווען מיליאָניגע פירמעס קוקען זיך אויס די אויגען נאָך אַ קונה, איז דער „ליטווישער מאַרק" אויך אַן עסק, צוליב וועלכען עס איז כדאי זיך צו שלאָגען. קיין ווילנע וועט זעלטען פערבלאָנדזשען אַ פערטרעטער פון אַ פראַנצויזישער, צי אַ טשעכישער האַנדעלס־פירמע. ליטע אָבער איז פערפלייצט מיט אויסלענדישע סחורות, מיט פּראָפּאַגאַנדע־ליטעראַטור וועגען דער סחורה אין ליטוויש, מיט רעקלאַמע־שילדען אין די גאַסען.

און ווי באַלד האַנדעל מוז זיין בענק.

עס איז גענוג צו פערגלייכען די יודישע בענק פון ווילנע און קאָוונע, כדי צו זעהען דעם חילוק פון אַ קאָכיגער שטאָט ביז אַ פערגליווערטער.

אַזוי לעבט זיך אַ שטאָט, לעבט און וואַקסט, גענוג אָרימעלייט זענען דאָ אויך פערהאַן, און נאָך איידער איך האָב געמאַכט אַ סטאַטיסטיק, קען איך אייך זאָגען אויף זיכער, אַז זייער צאָהל איז גרעסער, איידער די צאָהל גבירים. אָבער ווען מען פערגלייכט דאָס מיט ווילנע, וואו כמעט אַלע אַמאָליגע גבירים זענען ורואינירט, וואו כמעט דער גאַנצער מיטעלשטאַנד איז פערבעטלערט געוואָרען, זעהט מען ערשט די גרויסע נפקא־מינה. אין קאָוונע בויט מען צו פאַבריקען, עס עפענען זיך נייע אַרבייטס־פּלעצער. אין ווילנע שטעהען שטיל אַלע רעדער.

ס. ווילנער

לאדז, 17 יולי 1931

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 17 יולי 1931

דער סך־הכל

פון לעא קעניג

אט זענען צוריקגעקומען די אלע דעלעגאטען, זשורנאליסטען און סתם געסט פון באזעל, און צו די אלע שריפטליכע בעריכטען, און איינדריקען מיט וועלכע מיר האבען זיך אנגעלייענט זענען צוגעקומען די פערזענליכע, מינדליכע בעריכטען און איינדריקען.

מאנכע זאגען: מיר האבען געזיגט, זאגען אז דער קאנגרעס איז בכלל געווען א דורכפאל, אנדערע פרובען דווקא בעווייזען אז דער קאנגרעס איז אין א געוויסען הינזיכט געווען פרוכטבאר.

עס פעהלען נישט פערשידענע מיינונגס־פערשירענהייטען וועגען איינצעלנע רעדעס; וועלכע איז געווען די בעסטע, די קלוגסטע, די שטאאטסמאנליכסטע?...

אבער קיינעם פון די דעלעגאטען פאלט נישט איין צו פרעגען ביים גרויסען עולם וואס איז נישט געווען אין באזעל: וואס פארא איינדרוק האט אויף אייך דער קאנגרעס געמאכט? וואס פארא מיינונג האט איהר וועגען אונזער שליחות? האבען מיר אונזער'ע ראלען ווי עס דארף צו זיין אויסגעפיהרט?

און ס'איז אפשר אנ'עוולה פאר וואס אונזערע דעלעגאטען פרעגען נישט אויך ביים גרויסען עולם: ווי געפעלט אייך דער קאנגרעס, וואס פאר אנ'איינדרוק האט ער אויף אייך געמאכט!? אקטיארען, קינסטלער, שרייבער ווילען יא וויסען און זעהר שטארק וואס דער עולם — און אפילו די „גאַליארקע" — דענקט וועגען זייער ארבייט.

נאר דווקא דעלעגאטען אויסגעוועהלטע פון פאלק קומען צו זייערע וועהלער מיט פערטיגע מיינונגען און בעריכטען וועגען זייערע אייגענע גרויסע אויפטוכצען און „זיגען" און קיינעם פון זיי פאלט אפילו נישט איין פרעגען ביים פשוטען עולם וואס האט זיי געשיקט: ווי געפעלט אייך דער קאנגרעס?

צי די גאנצע וועלט איז א ביהנע צי ניין, אבער דער קאנגרעס ווי יעדער קאנגרעס איז א ביהנע זיכער.

דער קאנגרעס איז א ביהנע און די דעלעגאטען זענען די אקטיארען.

פאר וואס זשע זאלען מיר פשוטע צושויער פון ווייטענס נישט קאנען זאגען ווי אזוי די „שפיל" איז דורכגעגאנגען [און דווקא אין דער הויך, אז די אקטיאר[illegible] און די אקטיארשטשיקעס זאלען הערען...

צו אלע[illegible] ערשטען, דארפען מיר ווי אויפגעקלערטע טעאטער־געהער עפעס, פערשטעהט זיך, זאגען וועגען דעם „[illegible]בל".

די אויסשטאטונג און די דעקאראציעס זענען געווען אדים טאקע: ס'[illegible] גע[illegible]ט זיין מעהר אפיציעלע בעגריסונגען און פון וויכטיגע פערזענליכקייטען, פארוואס האבען די רעזשיסארען זיך נישט פערזארגט צום בייספיל מיט טעלעגראמען פון לאיד דזשארדזש, סיר הערבערט סעמיועל און אפילו נישט פון איינשטיינען, וועלכער הא[illegible]ט זיכער געשיקט א צעהנדליג טעלעגראמען ווען מען בעט איהם נאר...

אויך די „ליכט־עפעקטען" דאס הייסט די אויסלענדישע פרעסע זענען געווען צו שוואך, די עטליכע פראזשעקטארס זענען געפאלען נישט אויף די פערזאנען און אקציעס וואס האבען עס פערדינט. און אייניגע „ריהרענדע מאמענטען" זענען געבליבען אין גאנצען אין דער פינסטער... די גרופירונגען אויף דער ביהנע זענען געווען צו שלעכט, הויפטזעכליך ווייל זיי זענען געווען צופיל. עס זענען געווען צופיל אפאזיציעס און אפאזיציעס אין אפאזיציעס. און עד היום געדענקט נישט דער צושויער וועלכע זענען די אפאזיציאנעלע גרופעס געווען און וועלכע די לייטענדע.

דעריפאר האט די ביהנע אפט געמאכט, דעם איינדרוק פון סתם א יריד, א אנגעלויף פון ירידען — ענגלישע, דייטשע, רוסישע; יודען אהן בערד, יודען מיט בערד, אהן יארמולקעס און מיט יארמולקעס, עס האט געפעהלט וועלכע ס'איז פלאנמעסיגע צוטיילונג און דאס „גאנצע" האט שוין צופיל געווידקט ווי א כאאס.

פאלקסטימליכע פיעסע „ציוניזם"

דאס אלץ איז געזאגט געווארען וועגען דעם אנסאמבל, און איצט א פאר ווערטער וועגען די שוישפילער.

דר. וויצמאן איז אלץ נאך דער סטאר, ער איז בלי ספק די וויכטיגסטע און גרעסטע פיגור וואס די קאנגרעסען האבען. נאר זיין [illegible]ציגער חסרון וואס ער רעדט אויף דער ביהנע אביסעל צו שטיל, גלייך ווי דער גאנצער עסק וואלט איהם נישט צופיל אנגעגאנגען, האט זיך אויפ'ן לעצטען קאנגרעס נאך מעהר ארויסגעוויזען, דער עולם האט געהאלטען אין איין שרייען „העכער", „העכער", און אפילו זיינע קאלעגען, די אנדערע מיטשפילער, האבען איהם אויף דער ביהנע, קיינער זאל נישט זעהען, געשלעפט ביי די פאלעס און זיך ביי איהם געבעטען „רעד העכער"... א ביסעל כאטש העכער... זיי האבען דיך דאך ליב"...

וואס איז שייך דעם צווייטען „[illegible]" זשאבאטינסקי האט ער ווי זיין געוואוינהייט צו הויך און צו טעאטראליש געשפילט.

עס איז אנ'אומגליקליכער פאל, ווען דער הויפט סטאר שפילט צו געלאסען און ניכטער און דער צווייטער צו טעאטראליש און רעטאריש...

וואס איז שייך אלע אנדערע אקטיארען מוזען מיר ליידער קאנסטאטירען אז א סך פון די ביידערע אקטיארען האבען נישט געוואוסט זייערע ראלען און א סך פון די עלטערע האבען שוין פערגעסען זייערע ראלען.

מען האט אפיל ופון דער גאליארקע געקענט בעמערקען אאז זיי וויסען נישט ווען צו רעדען און ווען צו שווייגען; וואו צו שטעהען און ווען זיך א ריהר צו טון, זיי האבען נישט געוואוסט מיט וועלכער גרופע צו שטעהן, מיט וועלכער צו שרייען, אדער זינגען (ס'איז געווען אויך „גע[illegible]"). הכלל ס'איז געווען זעהר און זעהר א שוואכער ספעקטאקל, און אויב די רעזשי און די קאמפאניע וועט ווייט אזוי אנגעהן מעג זיך די קאסע להבא נאך אויף וועניגער איינגאהמע ריכטען.

עיקר שכחתי: וועגען דער פיעסע אליין. דאס שטיק — „ציוניזם" איז א זעהר אלט און טייער פאלקס־שטיק, איינע פון די בע[illegible]ע אין אונזער באציאנאלען רעפערטואר. נאר מען האט עס [illegible]טענס צופיל שוין אנגעפיקעוועט מיט פאליטיק, מיט פרעמדע משונהדיגע ווערטער, אזוי אז עס האט שוין באלד פערלוירען דעם אמאליגען ליבען [illegible] צ[illegible]גען חן פון פאלקסטימליכקייט.

—=:§:=—

בליהענדיגער סס

—(מעדיצינישע שמועסען)—

פון דר. יעקב האנדזעל

יאהר־יעהרליך, ווען עס לאכט דער שטראלענדיגער בלויער הימעל, ווען די זון שיינט אין די פעלדער זענען בעדעקט מיט גרי[illegible], פרעהט זיך דער מענ, ער לעבט אויפסניי אויף, ס'וויל זיך איהם איינאטעמען פרייע לופט, פריי פון דער שטעטישער סביבה, אין דער שעהנקייט און פרישקייט פון דער נאטור. ער ווייסט עס נישט, אז דא לויערן אויף איהם א סך געפאהרען, ווייל נעבען ראזען גלייך די דארנען שטעהען.

עס האבען א סך מענשען א טבע צו נעמען בלומען און זאגען אין מויל אריין, פע[illegible]סענדיג, אז אט דער אונשולדיגער שפיל, קאן ציהען נאך זיך זעהר טרויעריגע קאנסעקווענצען.

אויף זאגען למשל, הויפטזעכליך אויף גערשטען, שטרוי,טרוקענע פלאנצען וואקסט א גזשיב, גערופען שטראהלען־פילץ — אקטינאמיצעס דורך דער פערלעצטער שליימהויט דרינגט ער אין די טיפעניש, מאכט אן אייטערונגען, אבסצעסען, ענטשטעלט דאס אבר און קאן אפטמאל פיהרען צום טויט, הויפטזעכליך דעמאלט, ווען ער דרינגט אונמיטעלבאר אדער דורכ'ן קרייזלויף אין די לונגען. אין די לעבער, די גערערים אדער אין מח אריין די קראנקהייט רופט מען אקטינאמיקאזיס. ווען די קראנקהייט ווערט אויסגעהיילט בלייבען אויף דער הויט העסליכע און די אינערע ארגאנען לעבענסגעפעהרליכע גארבען.

דער לעמבערגער פראפעסאר בארא[illegible]טש האט זיך מיט דער קראנקהייט שטארק בעשעפטיגט און איהר געווידמעט א גרויסע מאנאגראפיע, ער האט אויך איינגעפיהרט א ק[illegible] היילמעטאדע דורך אפערירען און אומשלעגע מיט שוועפעלקופפערלעזונג. אויך דאס היילען מיט רענטגען גיט הייבט זעהר גוטע רעזולטאטען.

איך בעטאן נאכאמאל: די קראנקהייט איז זעהר געפעהרליך און זעהר פאפולער. מען דא[illegible]ף זיך מאכען פאר א כלל נישט צו נעמען קיין זאנגען, שטרוי און דעסגלייכען אין מויל א[illegible]ין.

גיפטיג און געפעהרליך איז ווייטער די טאל קאריש, וואס וואקסט אויף קליינע בוימעלאך, און איז, דורך איהר עהנליכקייט צו די קליינע שווארצע קארשען, אפט דיסבה פון לעבענסגעפעהרליכע פערגיפטונג, ספעציעל ביי קליינע קינדער.

דער אזוי גערופ[illegible]ער ה[illegible]ענש[illegible]לינג, א קליינע בלויע בלום, וועלכע קליינע קינדער נעמען אפט אין מויל א[illegible]יין מאכט פיבער, קרעמפע און קאן פעראורזאכען א טויטליכע פערגיפטונג. דער „ר[illegible]טער פינגערהוט, וואס איז עהנליך צו „מאיגלעקכען", ענטהאלט דיגיטאליס, א הארץ־גיפט, וואס ווערט אין קליינע דאזעס בענוצט אין ז[illegible]ר מעדיצין אלס הארצמיטעל, איז אויך זעהר געפעהרליך. אפילו די געוועהנליכע פאקשיווע, קען ביי קינדער, וואס זענען דערצו דיספאנירט, פיהרען צו א שווערער קראנקהייט: צו פיבער, הויט־אויסשלאג, ברעכען א. א. וו.

די עלטערן מוזען אלזא אין זומער־צייט אכטונג געבען, אז קינדער זאלען קיין שום פלאנצען גרעזער, בלומען און געוויקסען נישט נעמען אין מויל אריין.

בלומען אין א גרויסער צאהל, אין א שלעכט געלופטעטער שטוב קענען זיין לעבענסגעפעהרליך.

הויפטזעכליך לילי[illegible]ען, וואס גיבען ביינאכט א רויס, א שטארקען, דורכדרינגענדען ריח, פעראורזאכען קאפשמערצען, איבעלקייטען און קענען פיהרען צו א שטארקער פע[illegible]גיפטונג.

אממייסטען צו בעדויערען זענען שליסליך מענשען, וועלכע מ'רופט „פערקענגעסט פונ'ם פריהלינג". דאס זענען מענשען, וואס זענען עמפינדליך געגען בעשטימטע גרעזער, שטיבעלעך פון בלומען תבואות געווירצן, און געוויסע חיה'שע שטאפען. ביים איינאטמען פון עטוואס דערמאנטע עלעמענטען בעקומען זיי א קראנקהייט, וועלכע מ[illegible]פט הייקאטאר אדער הייפיבער. די קראנקהייט הויבט זיך אן, דאס רוב, גאנץ פלוצלינג, מיט א שטארבען און קיצלען אין האלז, און מיט אטאקעס פון בינען און קיצלען אין האנז און מיט אטאקעס פון ניסען 10—20 מאל נאכאנאנד. די קראנקע בעקומען פיבער, זיי ליידען פון קאפווייטאג און ווערען אלגעמיין אפגעשוואכט.

מען האט ביז נישט לאנג געמיינט, אז דאס איז א נאז־קראנקהייט, ערשט אין די [illegible]ע פופצעהן יאהר איז מען דערגאנגען, אז דאס איז אנאלגעמיינע קראנקהייט, וועלכע מען רופט אין דער מעדיצין „די אלערגישע קראנקהייטען". דער נאר מען בעמט זיך דערפון אז אלע, אויבען דערמאנטע שטאפען, געפונען זיך אין פרימעלען, ערשטע געלע בלומען אין פריהלינג, בלומען פון ליפעס און אקאציעס, פון קארן, גראזען, אבער אויך אין פיל, ראקעס, אייער, שוואמען, קעז און שטאפען, רופען מיר „אלערגענען". די אלערגישע קראנקהייט קומט אלזא דערפון, וואס מאנכע מענשען קענען נישט פערטראגען די אלערגענע.

דאס זענען מענשען, וואס האבען שוין ווייזט אויס, פון געבורט, עמפינדליכקייט צו די שטאפען, און בעקומען איינע פון די אלערגישע קראנקהייטען: אסטמא, הייפיבער, קאטאר פון די געדערים אדער א הויט־אויסשלאג.

די קראנקהייט איז צו בעקעמפען אבער דעם קאמף איז שווער דורכצופיהרען. אויב דער שעדליכער שטאף איז בעקאנט, קען מען איהם לייכט אויס מיידען. איז עס א ספעציעלער סארט עסען, א גראז, א קאלדרע, טיילמאל א מאטראץ, שטויב א. ד. גל. קען מען עס פון דעם קראנקען אוועקנעמען. עס איז פערשטענדליך, אז נישט א יעדער קען זיך דאס דערלויבען צו פערלאזען אויף שטענדיג זיין סביבה, זיין בערוף, דאס לאנד טיילמאלס, בכדי צו גאהן דער קראנקהייט אויס דעם וועג. אפט טרעפט זיך, אז די אייגענטליכע סבה פון דער קראנקהייט איז אונבעקאנט. די אמעריקאנער. האבען אין דער היינזיכט געמאכט יאהרענלאנג עקספערימענטען און פון אלע דענקבארע שעדליכע שטאפען געמאכט אנ'עקסטראקט און איינס נאכ'ן אנדערען איינ[illegible]שפריצט דעם קראנקען. דער שטאף, אויף וועלכען דער קראנקער האט רעאגירט איז די סבה פון דער קראנקהייט און מען קען זי אזוי ארום פון דעם בעטרעפענדען ווייט האלטען.

א קראנץ פערל פון תלמוד און מדרש

אויף דאס ארט וואו דער גנב גנבעט' דארט מוז מען איהם משפטען.

(תנחומה תצוה).

* * *

ווען אפילו אז דו ווייסט וויסען אז דיין איינקעל וועט אויסקומען צו פערקויפען וועקסענע ליכט האלסטו זיך וועגען דעם נישט מצער זיין.

(סנהדרין צ"ה).

* * *

ווען א רשע שטארבט, זאגט מען „געלויבט איז גאט וואס האט איהם געהרגעט".

(שבת ע"ג).

* * *

ווען עס קומט אויפ'ן מענשען א צרה גיט ער בדי [illegible], הויבט איהם אן בעסער צו זיין האלט ער [illegible] אפ פון געבען.

(תנח' וישלח).

* * *

א זעכציג יעהריגע פרוי וואלט ווי א זעקס יעהריגע מיידעל נאכלויפען נאך א שפיל און א טענצעל.

(מועד קטן ט.)

* * *

צום ארימאן קלעבט זיך די ארימקייט

(ב"ק צ"ג)

* * *

איז נאר דיין טאכטער אונטערגעוואקסען טא בעפריי אפילו דיין קנעכט און מאך איהר מיט איהם חתונה.

(פסחים קי"ג)

* * *

זאלסט זעה [זיך צו חבר'ען מיט א רייכען מענשען, ווייל פון איהם קאנסטו עפעס געניסען.

(בבא קמא צ"ג)

* * *

איך האב מיר איינגערעדט
איך וועל זיין קלוג,
די חכמה איז אבער ווייט פון מיר
ווייט און טיף,
ווייט און טיף,
ווער קאן עס דערגרייכען
ווער — דערגרונטעוועך.

(קהלת ז. כ"ג [illegible])

עזאמעלט דורך אברהם שלעזינגער

די וועלט האט א ציטער געטון

(אינטימע שמועסן)

פון ש. י. סטופּניצקי

אין דער היינטיגער געזעלשאַפט מערקט זיך אַ אינטערעסאַנטע ערשיינונג, מיר הערען כסדר רע־דען פון אַ קלאַסען־קאַמף וואָס קומט פאָר, פון אַ קאַמף אויף לעבען און טויט פאַר און געגען דער עקזיסטירענדער אָרדנונג, מיר הערען און מיר גלויבען, אָבער אין דער פּראַקטיק זעהען מיר נאָר ווי איין צד קעמפט, איין צד רייסט זיך מיט גע־וואַלד צו דער מאַכט, איין צד אָרגאַניזירט, אַגי־טירט, דעמאָנסטרירט, קעמפט, דער צווייטער צד דאַגעגען בלייבט פּאַסיוו. קיינער אַגיטירט נישט. קיינער פיהרט נישט קיין פּראָפּאַגאַנדע, און קיי־נער קעמפט נישט פאַר דער דערהאַלטונג פון דער אָרדנונג. אַדרבה, די אמתע קעמפער און שטריי־טער געגען דעם איינגעפיהרטען סיסטעם רעקרוטי־רען זיך דווקא פון דעם געגנערישען לאַגער, דווקא קינדער פון בירגערטום, רייכע קינדער, שטעלען זיך כסדר אין די רייהען פון די קעמפער געגען זייערע אייגענע אינטערעסען, פון זייער קרייז. געגען די אינטערעסען פון זייער קלאַס. נאָר אין דייטש־לאַנד זעהט מען דעם קאַמף אין דער געזעלשאַפט. נאָר דאָרט שלאָגען זיך בלוטיג קאָמוניסטען געגען נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען, נאָר דאָרט איז דער קאַמף אַנ'אָפענער, אַ בּולטער, אין אַלע איבעריגע לענ־דער זעהט מען נישט אימיצער זאָל זיך פּרובען שטעלען געגען דעם קעמפענדען פראָנט.

און נישט נאָר מען שטעלט זיך נישט געגען, נאָר מען העלפט נאָך בעוואוסטזיניג צו דער פיינד־ליכער ריכטונג. וואָרום וואָס בעדייטען די אַלע טראַנ־זאַקציעס, הלוואות און קניות וואָס מען מאַכט ביי די סאָוויעטען, אויב נישט קיין אינדירעקטע שטי־צע פאַר דעם נייעם ווירטשאַפטס־סיסטעם? דער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דער הערשענדער אָרדנונג איז, די קאָנקורענץ צווישען יחידים ווי אויך צווישען פעלקער און מלוכות, אַזוי גוט ווי דער יחיד טראַכט נאָר פאַר זיך, בעמיהט זיך נאָר אויס־צואַרבייטען, פערקויפען אָדער קויפען וואָס מעהר פּראָדוקטען און פערשטויסען, פערקאָנקורירען דעם צווייטען. אַזוי טראַכט אויך יעדער אָרגאַניזירטער קיבוץ, יעדער מלוכה, נאָר וועגען איינקויפען, שאַ־פען און פערקויפען וואָס מעהר סחורות און פערטריי־בען דעם צווייטען קיבוץ פון פלאַץ, און אַזוי ווי דער יחיד פרעגט נישט, וואָס וועט שוין זיין, אַז איך וועל דעם צווייטען פערטרייבען? צי וועל איך עסען צוויי מיטאָגען? אַזוי פרעגט אויך נישט דער אָנגאַניזירטער קבוץ אַזעלכע פראַגען, יעדער טראַכט בנאָר פאַר זיך, און עס אַרט איהם נישט ווען יע־נער וועט גאָר נישט האָבען קיין מיטאָג.

אַזוי איז עס געוועזען ביז איצט. אין דער וועלט האָט געהערשט אַ קריג פון אַלע געגען אַלע, עס איז געוועזען אַ קאַמף פון יחיד געגען יחיד ווי אויך פון קבוץ געגען קבוץ, דאָס האָט מען גערופען די מלחמת הקיום, דער קאַמף פאַר דער עקזיסטענץ, וועלכע קומט פאָר אין דער גאַנצער נאַטור, ביי אַלע לעבעדיגע ברואים, און דער מענש איז נישט קיין אויסנאַהם. פון קיין געפיהלען פון [illegible] פון סאָלי־דאַריטעט האָט מען נישט געוואוסט, קיינער האָט זיך נישט גערעכענט מיט קיינע אַלטרואיסטישע גע־פיהלען, קיינעם האָט נישט געאַרט וואָס דער צוויי־טער געהט אונטער. וואָס ער געהט צו גרונד. נאָר די רעליגיע האָט געפּרובט אַפּעלירע [צו אידעלע־רע געפיהלען, האָט געפּרובט וועקען רחמנות און אַ־פּעלירען צום יושר. אָבער דער אַפּעל האָט ווענינ געהאָלפען. זעלטען ווען אימיצער האָט רעאַגירט, און דערפאַר האָט דער באַקעטער און גראָבער עגאָ־איזם אַזוי אונברחמנותדיג געבושעוועט אין דער וועלט און האָט דערפיהרט צו דער געמיינסטער נאַציאָנאַל און ווירטשאַפטליכער עקספּלואַטאַציע פון מענשען און פעלקער.

ערשט אין אונזער צייט ענטוויקעלט זיך די אידעע פון סאָציאַלער הילף אין אַ ברייטען פער־נעהם. נישט צוליב ווייכהאַרציגקייט האָט מען איינ־געפיהרט די אַלע אינסטיטוציעס פאַר סאָציאַלער הילף ווי קראַנקען־קאַסעס, שפּיטאָלען, אַזילען. נישט צוליב רחמנות זאָרגט מען פאַר אַרבייטסלאָזע. עס איז דאָס טיפע אפשר אונבעוואוסטע געפיהל אַז אַ קראַנק איז קלעפּיג, אַז פון די אָרימע קען זי לייכט אַריבער אויך אויף די רייכע. עס איז דאָס געפיהל אַז מענשען וואָס אַרבייטען נישט און עסען נישט, זענען געפעהרליך, אַז זיי קענען [illegible] נעהמען מיט געוואַלד און דערפאַר איז בעסער מען זאָל זיי געבען...

און אָט דער געפיהל פון געצוואונגענער סאָ־לידאַרישקייט, די איינזיכט אַז קראַנקהייטען געהען אָהן פיס און פליהען אָהן פליגעל, האָט זיך איצט ענטפּלעקט אין אַ גאָר ברייטען פערנעהם. בנוגע דער סכנה פאַר דער גאַנצער געזעלשאַפט און איהר אָרד־נונג, וועלכע קען קומען פון דייטשלאַנד. אויב עס איז אמת, אַז דייטשלאַנד איז דער שונא און אויף איהם איז אסור לרחם, איז עס אַלץ נאָר גערעדט ווען ער איז געזונד. פאַר'ן געזונדטען דייטש האָט מען נישט קיין מורא, מען האָט איהם נאָר אַרומגע־צוימט, פערשלאָסען אין שטייג, און מען לאַכט פון איהם. געפעהרליך ווערט ער אָבער ווען ער איז קראַנק, ווייל די קרענק לאַכט פון די צוימען און שטייגען, זי געפינט שוין איהר וועג און דאַרף נישט קיין אויסלענדישען פּאַס, פאַר די סימפּטאָ־מען פון קראַנקהייט וואָס האָבען זיך בעוויזען אין בערלין, האָט מען זיך אַזש אין ניו־יאָרק דער־שראָקען און מען לויפט ראַטעווען, פּרעזידענט הו־בער גיט אַ מאָראַטאָריום, גיט אַ הלוואה, רופט גאָר די וועלט צו הילף, נאַט אייך, געלד, נאַט אייך הונדערטער מיליאָנען דאָלאַרען, מיר זעהען אייך מוחל די רעפּאַראַציעס אַבי זייט נאָר געזונד. די וועלט האָט אַ ציטער געטון. צום ערשטען מאָל מאַ־ניפעסטירט די בירגערליכע געזעלשאַפט איהר סאָלי־דאַרישקייט און איז גרייט צו ברענגען קרבנות כדי זיך צו דערהאַלטען און פּרעזידענט הובער האָט פערשטאַנען און האָט עס אַרויסגעזאָגט, אַז אַ איבערקעהרעניש אין בערלין איז מעהר ווי אַ פער־לוסט פון עטליכע הונדערטס מיליאָן דאָלאַר, אַז דאָס קען בעדייטען דער פערלוסט פון גאַנצען און דער־פאַר איז קיין קרבן נישט צו גרויס און מען מוז אַלץ טון אום די קאַטאַסטראָפע צו פערמיידען.

יאָ, די וועלט האָט אַ ציטער געטון, און דאָס איז זעהר אַ וויכטיגער סימפּטאָם. מען הויבט אָן צו פערשטיין אַז די ווירטשאַפטליכע אינטערעסען זע־נען געמיינזאַם פאַר אַלע און ווען איין טייל ווערט קראַנק מוז עס אָנשטעקען אַלע אַנדערע און מען מוז זעהען קומען צו הילף. און אפשר וועט עס האָבען אַזעלכע קאָנסעקווענצען וועלכע זענען נאָך איצט שווער פאָראויסצוזעהען, אפשר וועט עס דער־פיהרען צו אַנ'אַלגעמיינעם מאָראַטאָריום וועלכע וועט בעדייטען די אמת'ע ווירטשאַפטליכע [illegible] נונג פון וועלכע עס קען קומען די ריכטיגע ישועה.

—=:)(:=—

שלום און מחלוקות

פון הרב יהושע שפּעטמאַן

איינע פון די גרעסטע אומגליקען און צרות פון וואָס מיר יודען האָבען אימער געליטען, איז געוועזען די צרה, וואָס רופט זיך „מחלקת". איבער־הויפּט איז דאָס צו דערקענען אין אונזער גלות לעבען. די גרעסטע גלות טראַגעדיע, און די שמערצ־ליכסטע אָנגעווענדעטאָגסטע אויף אַלע געביטען פון אונזער פאָלקס־אָרגאַניזם, איז די מכה, די נגע צרעת די קללה, די תוכחה, וואָס איז „מחלקת". עס איז שוין געוואָרען, לײדער, ווי אַ צווייטע נאַטור. עס איז נישטאָ קיין איין ווינקעלע אין יודישען לעבען, וואו עס זאָל נישט פרעסען דעם וואָרעם פון מחלקת און קריגערייען. נישט אומזיסט רופט זיך דאָס „מחלקת" ווי עס ווערט ריכטיג ערקלערט (אין מדרש ילק"ש קרח) מחלקת זענען די ראשי תיבות, די אָנפאַנגס־ווערטער מכות, חרוז (צאָרן אָדער חרם), לקוי (געשלאָגען), קללה, תועבה (אומ־ווירדיג, אָדער תכלה אַ פערלענדונג). סיי אין אונ־זער אַלטעגליכען געזעלשאַפטליכען לעבען סיי אין אונזער גייסטיגען לעבען, אַנהויבענדיג פון די גרעס־טע היילינסטע וויכטיגסטע פאָלקס בעוועגונגען, די גרעסטע קולטורעלע נאַציאָנאַלע געזעלשאַפטען ביז די לאָקאַלע אינסטיטוציעס, שוהלען, בתי־מדרשים — זענען זיי אַלע דורכגענומען מיט צאָרן, מכות, חרם, קללות, תוכחות.

מיט רעכט קען מען זאָגען, אַז ווען מען פער־טראַכט זיך טיפער אין אונזער יודישען לעבען אין דער טרויעריגער צייט, אין דעם קלאָגענדיגען טרויעריגען מצב פון וועלט־יודענטום, זעהט מען, אַז ווי שלעכט עס זאָל נישט זיין, ווי עס זאָל נישט זיין גלות'דיג, און ווי דער גייסטיגער דלות און דער עקאָנאָמישער קריזיס זאָלען נישט הערשען, וואָלט אָבער פיל געקענט רעטען און פערגרינגערען די יסורים, די יודישע צרות און פאָלקס־לײדען, ווען עס זאָל הערשען כאָטש אַ ביסעל שלום און פערשטענדניש. דאָס וואָלט געוועזען אַ שטיק „גאולה"

„לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". מיר וואָל־טען געפינען אַ וועג צו לייזען פיל פון די אָנגע־ווערהאָגסטע פראַגען, וואָס ווערען וואָס אַמאָל שמערצליכער, דער ריס אין דעם פאָלקס־קערפּער און אין דער יודישער נשמה ווערט וואָס אַמאָל גרע־סער און געפעהרליכער, און ווער ווייס צו וואָס דאָס קען חלילה דערפיהרען. דעריבער וועט זיין העכסט אינטערעסאַנט צו זעהן [illegible] אין די יודישע ספרים וועגען דער גרויסקייט פון שלום, און איבער דער שעדליכקייט פון מחלקת. מיר ברענגען דאָ די סאַמע אינטערעסאַנטע שטעלען:

דאָס ערשטע וואָס גאָט האָט [illegible] אויף דערוועלט איז געוועזען דער שלום, און דורך דעם כח פון שלום האָט ער בעשאַפען די גאַנצע וועלט, „יוצר אור ובורא חשך, עושה שלום ובורא את הכל".

אין דעם צווייטען טאָג פון דער וועלטס־שע־פונג שטעהט נישט אין דער תורה דאָס וואָרט „כי טוב", ווייל אין דעם טאָג איז געוועזען מחלקת צווי־שען די וואַסערען וואָס האָבען זיך אָפּגעטיילט פון דער ערד. ר' חנינא גיט אַ ערקלעהרונג: „ומה מחלקת שהיא לישוב ולתיקון העולם אין כתוב טוב מחלקת לערבוב העולם על אחת כמה וכמה" — אַז ביי אַ מחלקת, וואָס האָט אפילו געמוזט זיין פאַר דער וועלטס־שעפונג אין אָרדנונג שטעהט נישט כי טוב, קען דאָך אודאי נישט [illegible] וואָרט טוב ווען אַ מחלקת קומט שטערען און ברענגען אַ [illegible] מישונג.

דער דור הפלגה זענען געוועזען גרויסע רשעים, ווי דער דור המבול. דאָך האָט זיי גאָט נישט בעשטראָפט, דאָס זיי זאָלען פערניכטעט און אָפּגעמעקט ווערען פון דער וועלט ווי דאָס איז געשעהן מיט דעם דור המבול, ווייל ביי זיי האָט געהערשט שלום און חבר'שאַפט, [illegible] עס שטעהט „ויאמרו איש על רעהו" (מדרש וי"ש).

די ערשטע ביי יודען וואָס זענען דער סימ־באָל פון מחלקת זענען „דתן ואבירם", ביי זיי שטעהט „שני אנשים עברים נצים" — צוויי מענשען יודען קריגען זיך. אינטערעסאַנט איז די ערקלעה־רונג דעריבער. עס שטעהט שני אנשים עברים, ווייל כאָטש, אַז ווען מען קריגט זיך איז דאָך דאָ געוויס איינער וואָס איז אומגערעכט און איינער אַ גע־רעכטער, אָבער די תורה פעראורטיילט זיי ביידע, ווייל אין מחלקת און קריג, ווי אַזוי עס זאָל נישט זיין, איז יעדער מיטשולדיג אין דעם, און ער האָט אַ פלעק אויפ'ן געוויסען. ר' יוסי זאָגט: דער נאָ־מען פון משיח איז „שלום", ווען יודען האָבען גע־זאָגט „נעשה ונשמע" האָט זיי גאָט געבענשט מיט שלום. ווען יודען זענען געקומען צום באַרג סיני האָט גאָט געזאָגט: ווייל איהר האָט איצט פיינט מחלקת און ליב דעם שלום, איז איצט די ריכטיגע צייט אייך, צו געבען די תורה.

עס איז אויך בעוואוסט דאָס מחלקת פון קרח. משה רבינו איז געגאַנגען זיי בעטען, אַז זיי זאָ־לען נישט מאַכען אַ מחלקת. דער מדרש ערקלעהרט „אין מחזיקין במחלקת", מען טאָר נישט אויפ־האַלטען קיין מחלקת. עס ווערט ערקלערט, אַז יעקב אבינו האָט געבעטען, אַז ביי דעם מחלקת פון קרח זאָל נישט ווערען דערמאָנט זיין נאָמען. דעריבער שטעהט נישט ביי קרח'ן בן יעקב. ווער עס העלפט צו צום מחלקת האָט אַנ'עבירה, און איז ווערשה, אַז ער זאָל זיין אַ מצורע, שלום איז דער נאָמען פון גאָט (מדרש ילק"ש).

אין דער יודישער תורה

די ברכת כהנים איז דאָס לעצטע וואָרט „וישם לך שלום". משה רבינו ווען ער בענטשט די יודען זאָגט ער „ונתתי שלום בארץ". עס ווערט ערקלערט אין מדרש, דאָס אויב נישט שלום זענען אַלע טו־בות און אַלע ברכות גאָר נישט ווערט, און פּנחס הכהן, ווען ער האָט בעוויזען אַ מסירת נפש פאַר גאָט, און מיט דעם געשטילט גאָט'ס צאָרן אויף יודען, גיט גאָט איהם אַ מתנה אַנ'אייביגע ברכה „את בריתי שלום", מיין בונד אין שלום.

אין די תפילות שמונה עשרה האָבען די כנסת הגדולה מתקן געווען די לעצטע ברכה וועגען שלום. דאָס איז די ברכה „שים שלום", „שלום רב". דער סוף פון דער ברכה איז „המברך את עמו ישראל בשלום". די ברכה נאָך ברכו איז „יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא את הכל". די ברכה ווערט ערקלערט פאַר זעהר אַ וויכטיגע (ע' בשו"ע טור פוסקים וברמב"ם). דאָס בענטשען נאָכ'ן עסען ווערט אויך געענדיגט מיט דעם וואָרט און מיט דעם וואונש פון שלום. דער קדיש וואָס איז זעהר אַ פאָלקסטימליכע תפילה, און איז זעהר געשעצט, ווייל ער ווערט בענוצט אין אַלע ערנסטע מאָמענטען פון יודישען לעבען, ביים קבר, אויך ער ענדיגט זיך מיט דעם וואונש „עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, ואמרו אמן" — דער וואָס מאַכט שלום אין די הימ־לען, זאָל אויך מאַכען שלום אויף אונז און אויף אַלע יודען, וואָרום אויב נישט שלום, קען נישט זיין גרויס און געהייליגט גאָט'ס נאָמען, און עס קענען נישט ווערען אָנגענומען די תפילות מיט די בקשות.

פרייטאָג ביינאַכט פאַר שמונה עשרה זאָגט מען די ברכה „הפורש סוכת שלום". עס איז גע־ווען אַ מנהג, אַז מען האָט די ברכה געזאָגט אויך אין דער וואָכען ביי מעריב (בירושלמי ובכמה סדורי תפילות מקדמונים).

די שעהנע פּאָעטישע שירה, וואָס מען זאָגט צו קבלת שבת, וואָס איז פול מיט התלהבות און קדושה, איז ווען מען קומט אין טיפסטען עקסטאַז, ווען מען דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים מקבל צו זיין דעם שבת, זאָגט מען „בואי בשלום", ווייל שבת איז דער סימבאָל פון שלום (זוהר וספרי קבלה). נאָכ'ן דאַווענען ווען מען קומט אַהיים, מען זעהט די שבת־ליכט; עס איז ליכטיג, וואַרים, און אַ שעהנקייט פון הייליגטום און מנוחה, אַ בעשיידענע צניעות'דיג פאַמיליען ריינקייט פון תפ־ארת מנוחה וקדושה, דאַן זאָגט מען שלום עליכם. שבת איז דער מקור פון שלום (קבלה).

—=:ס:=—

נחמו...

פון יחיאל פיינער

ביי די טייכען פון בבל האָבען אונזערע עלטע־רען זייערע פידלען אויף ווערבעס אויפגעהאָנגען, און ווען עס האָט געגליהט די נשמה פון פאָלק אין בראַנדיגען פייער פון צער און האַס, איז בעשאַפען געוואָרען דאָס פלאַמיגע צויבער־ליד וואָס איז שטאַר־קער פון טויט:

על נהרות בבל...

קום, דיכטער! שריי אויס דיין מעכטיג טרייסט וואָרט. דערלייז דעם פאָלקס־ניגון, בעפריי איהם פון דזשאַז וואָס קליגגט מיט קולות פון בלוט און נקמה.

... אַ טויטען־שטאָט, בלייערנע־לופט, עצמות־יבשות אין טאָל, און טענער קרעכצען, ווייה־געשריי־ען פון עק וועלט צו צווייטער, רחמים־קולות:

די שטום פון מיין פאָלק?!

או ןעס צאַפּלט אַ פאָלקס־ניגון אין געפאַנגען־שאַפט, קאָרטשעט־זיך אין צווינטיקטע ווייען ביי די טויערן פון רוים...

— ווער וועט שמידען דאָס ליד פון אונזער היינטיגען צאָרען; די ליידען פון היינטיגען דור?

— ווער וועט אויסטרוימען די פלאַמיגע צוי־בער־שבועה ביי די טייכען־בלוט פון [illegible]

זונגע גלות; ווער וועט צוזאַמענגיסען אַלע בלוט־טיגע קרעכצען פון אונזער פאָלקס־נשמה אין איין אַקאָרד?

ביי די טייכען פון בבל האָבען אונזערע עלטע־רען זייערע פידלען אויף ווערבעס אויפגעהאָנגען: קום, דיכטער! בעפריי אונזער געפאַנגענעם פאָלקס־ניגון...

—ooo—

רמב"ם פערלאזט שמד־מדינה און פארט קיין ארץ־ישראל

פון ה. קרוגער

א גרויסע טייל געלערנטע זוכען צו פערטיידיגען די שפאנישע יודען דורך די צוויי הויפט־פאקטען: 1) וואס דער מאכמעדאניזם, האט נישט ארויסגערופען געגען זיך אזא שנאה פון יודען ווי קריסטענטום; 2) די מאכמעדאנער האבען געברויכט א סך לייכטערע מעטאדען געגען די געשמדטע יודען און זיי ווייניגער פערפאלגט ווי די קריסטען האבען געטון.

אין כלל רעדענדיג ליגט א תהום צווישען יודענטום און מאכמעדאניזם, אבער די סתירה צווישען די ביידען איז ווייט נישט אזוי שארף און בולט ווי צווישען יודענטום און קריסטענטום, די אבסאלוטע איינהייט (אחדות הבורא) איז די וויכטיגסטע און די הויפט דאגמע פון דער יודישער רעליגיע. געהענדיג אין פייער פערברענט צו ווערען האבען יודען אויסגעשריען „שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", דאס זאל הייסען ווי זיי זאגען: „מיר קענען נישט אננעהמען אייער דריי אייניגקייט ווייל ביי אונז איז נאר דא איין גאט".

„איינער" — דאס איז דער הויפט־יסוד פון יודישען גלויבען, לייקענענדיג דערין, מיינט עס געלייקענט אין אלעם, אפילו מקיים זייענדיג אלע מצוות פון דער תורה.

און אט דעם רעליגיעז־נאציאנאלען קאמף האבען יודען געדארפט דורכמאכען נאר מיט די קריסטען, נישט מיט די מאכמעדאנער. די לעצטע רעליגע פרעדיגט די זעלבע איינהייט צוגעבענדיג בלויז אז מאכמעד איז דער נביא; נישט קיין זוהן, נישט קיין דריטעל פון גאט, נאר א נביא, און געבוירען פון טאטע־מאמע ווי אלע מענשען. דער מאנאטעאיזם איז אלזא א ריינער, און יודען האבען עס נישט געדארפט בעטראכטען פאר געצענדינסט, נאר אלס פערפיהרטע פון א פאלשען נביא.

ווען מען האט א יודען געצוואונגען צו זאגען דעם פסוק: „אללאה איז אללאה און מאכמעד איז זיין נביא" האט ער די ערשטע העלפט געקענט זאגען מיט'ן גאנצען הארצען בלויז נישט איינשטימען מיט דער צווייטער העלפט. דער רמב"ם זאגט טאקע אז „אט די ישמעאלים (מאכמעדאנער) זענען נישט קיין געצענדינער, נישט זיי זאגען נישט זיי גלויבען דערין, נאר זיי האלטען די איינהייט פון גאט מיט'ן גאנצען הארצען ווי געהעריג איז".

אויסער דעם גרויסען אונטערשיד זענען די מאכמעדאנער פון יענער צייט געווען פיל מילדער צו די געשמדטע. זיי האבען קיינמאל נישט איינגעפיהרט דעם סיסטעם פון שפיאנעריי. געהיים־פאליציי פאר די ניי־בעקעהרטע, ווי די קריסטען האבען געטון, כדי צו פערביטערען דעם לעבען פון די אנוסים. זיי האבען זיך קיינמאל נישט שטארק געקימערט וועגען דעם פריוואט־לעבען פון יענע „בעקעהרטע" די געהיימע יודישע קהלות האבען נישט נאר געקענט זיך פיהרען זייער רעליגיעזען לעבען אין הויז, נאר אפילו אין שוהל, און ישיבות, וואס זענען טאקע געווען איבערפולט מיט הונדערטער תלמודים, וועלכע האבען פלייסיג געלערנט דעם תלמוד, בלויז דאן ווען א מסירה איז אנגעקומען פלעגען די רעגירער מאכען אנ'אונטערזוכונג און דערמיט פלעגט זיך עס ענדיגען.

די זענען די צוויי הויפט פונקטען וואס האבען ערלויבט די שפאנישע יודען אונטער דער מאכמעדאנישער הערשאפט צו פיהרען א צוויי פנימדיגען לעבען. די יודען פון קריסטליכען פראנקרייך, און דייטשלאנד האבען נישט געקענט טראכטען וועגען דעם און דער איינציגער אויסוועג איז געווען: קידוש השם.

אבער קיין מוסרים האבען נישט געפעהלט, און צו אונזער שאנד, זענען עס געווען די יודישע משומדים, וואס האבען געוואלט זיך אויספיינען אין די אויגען פון די רעליגיעזע פאנאטיקער, אין יענער צייט, ווען דער רמב"ם, פאטער און ברודער, זענען געווען אין פעץ, מאראקא, האט זיך געפונען אזא מסור, וואס האט אנגעוויזען די אלמאהאדען, אויף דער ישיבה אנגעפיהרט פון רבי יהודה הכהן אבן־ששון, וואו דער רמב"ם האט געלערנט, און אז דער הויפט־אונטערשטיצער פון דער ישיבה איז רבי מיימון. אלס רעזולטאט הערפון איז דער ראש ישיבה אבן ששון אומגעקומען אויף קידוש השם, און עס האט געהאלטען דערביי, אז די גאנצע פאמיליע מיימון זאל האבען דעם זעלבען פסק, ווען נישט די איינמישונג פון מאכמעדאנישען דיכטער און פילאזאף, אבן־מו־וואשא, א פריינד פונ'ם רמב"ם, וואס האט עדות געזאגט, אז די פאמיליע מיימון זענען טרייע מאכמעדאנער און אויף אזא אופן זענען זיי גערעטעט געווארען פונ'ם גרויזאמען טויט.

לענגער צו פערבלייבען אין פעץ איז געווען מעהר ווי געפעהרליך, און דעם פערטען טאג אין אייר, 1165, אין איינע פון די שטאק־פינסטערע נעכט, האט זיך די מיימון־פאמיליע אריינגעזעצט אין א זעגעל־שיף מיט'ן צוועק צו דערגרייכן ארץ ישראל, וואו אפהיטען יודישקייט איז נישט געווען פערבונדען מיט מסירת נפש.

פינף טעג האבען זיי זיך געטראגען איבער'ן מיטלענדישען ים, אויפ'ן זעקסטען טאג האט זיך דער ים צעשטורעמט, ווארפענדיג דאס שיפעל ווי א שפענדעל, אין דער צייט ווען עס איז בלויז געווען א שפאן צווישען זיי און דעם טויט, האבען זיי אלע גאט געבעטען און דער זוהן משה, האט א נדר געטון, אז אויב זיי וועלען ניצול ווערען פון טויט, זאלען די צוויי טעג (דער פערטער טאג ווען זיי האבען זיך געזעצט אויף דער שיף, און דער צעהנטער פון שטורעם) זיין פערעכענט פאר הייליגע טעג צו מתפלל זיין דאנקען גאט פאר'ן חסד וואס ער האט געטון און טיילען צדקה צו ארימעלייט, דער שטורעם האט זיך אפגעשטילט, און דעם דריטען טאג האט דער רמב"ם בעשטימט פאר א יום־טוב און דעם גאנצען לעבען האט ער די דריי טעג אפגעהיט: דער פערטער און צעהנטער טאג אין אייר (טאג פון שטורעם) זענען געווען געווידמעט פאר תורה, תפילה און צדקה, בעת דער דרישער סיון איז בעשטימט געווען אלס א פאמיליע יום־טוב פאר זיך און זיינע קינדער נאך איהם.

די יודישע קהלה פון עכו האט דער פאמיליע אויפגענומען מיט'ן גרעסטען כבוד, איבערהויפט האט זיך מיט זיי געפרעהט דער דארטיגער רב מרנא יפת בן מרנא אליהו הדיין, מיט דעם לעצטען איז דער רמב"ם געבליבען פריינדליך פערבונדען אויף שטענדיג.

א קורצע צייט זענען זיי דארט פערבליבען, בלויז ביז איבער ראש־השנה, און סוכות. דעם דריטען טאג אין חשון האבען זיי זיך געזעגענט מיט עכו און אפגעפאהרען קיין ירושלים, נאכ'ן דורכמאכען גרויסע סכנות זענען זיי אנגעקומען אהין, און דריי טעג כסדר האבען זיי פערבראכט אין בעזוכען אלע הייליגע ערטער מיט'ן כותל מערבי, פון דארט זענען זיי אפגעפאהרען קיין חברון, א גאנצען טאג איז דער רמב"ם געלעגען אויף דער מערת המכפלה, און אין דער מערה, וואס איז נאך דאן געווען ערלויבט פאר יודען אריינצוקומען, איז ער פערבליבען אליין, פערזונקען אין די געדאנקען פונ'ם אמאל,

ירושלים איז דעמאלט געווען אין קריסטליכע הענד, און די לאגע פון דאס ביסעל יודען, וואס האבען זיך דארט געפונען איז געווען ווייט פון צו זיין גוט. ער מיט זיין יונגערען ברודער דוד, האבען בעשלאסען אפצופאהרען קיין עגיפטען, דער אלטער מיימון האט זיך מעהר נישט געוואלט שיידען פון דעם הייליגען לאנד, זענען די צוויי זיהן אפגעפאהרען קיין עגיפטען און זיך בעזעצט אין נוא אמון (איצטיגע אלעקסאנדריע), פון דארטען האבען זיי זיך אריבערגעצויגען קיין פוסטאט, דאס איז די אלטע קאירא, וואו זיי האבען זיך בעזעצט אויף שטענדיג.

ווי עס ווייזט אויס איז שוין דעמאלט גרויס און בעריהמט געווען דעם רמבם'ס נאמען, ווארום אין עטליכע מאנאטען ארום נאכ'ן אנקומען אין עגיפטען איז רבי מיימון געשטארבען אין ארץ־ישראל, און ווי דער רמב"ם שרייבט צום רב פון עכו „זענען איהם אנגעקומען מאסען טרייסט־בריף פון אדום און אראביע, א מהלך פון עטליכע חדשים רייזע.

אבער אין עגיפטען האט מען פון איהם נישט פיל געוואוסט, ביידע ברידער זענען געווע צוריקגעהאלטענע און נישט קיין בעריהמער, א געשעפט פון דימענטען און פערל האבען זיי געעפענט, פון וואס זיי האבען זייער פרנסה געצויגען. ר' דוד איז געווען דער געשעפטסמענש, ער איז געפאהרען אין מרחקים, אזוי ווייט ווי ביז מזרח אינדיען איינצוהאנדלען די סחורות און דער רמב"ם איז געזעסען און געלערנט.

אנקומענדיג אין מצרים איז דער רמב"ם געווען נאך גאר א יונגערמאן, ארום 31 יאהר אלט, די אלע וואנדערונגען און צרות פון לעבען האבען איהם כמעט גארנישט געשטערט, אין זיין לעהרע און שטודיום, דאן איז ער שוין געווען דער גרעסטער תלמודיסט, איינער פון די בעסטע וויסענשאפטמענער און דער טיפסטער פילאזאף פון דעם דור. דערין האט זיין ברודער געהאט א גרויסען חלק, זייענדיג דער פרנסה־פערזארגער כדי ער זאל קענען זיצען רוהיג און לערנען.

אבער צו זיצען רוהיג איז איהם נישט בעשערט געווען, נאך זיין פאטערס טויט האט איהם געטראפען א גרויסער אומגליק, גענוג צו דערענגען די יאהרען פון א געוועהנליכען מענשען. דאס איז געווען דער טויט פון זיין ברודער, פאהרענדיג אויף א שיף, וואס איז אונטערגעגאנגען, וועגען דעם דאזיגען אומגליק שרייבט ער צו זיין גוטען פריינד רבי יפת אזוי:

„...פון די אלע צרות וואס מיך האט געטראפען איז די לעצטע די גרעסטע, דאס איז דער טויט פון מיין ברודער דער צדיק, וואס איז דערטרונקען געווארען פאהרענדיג אויף א שיף אין אינדישען ים, ער האט געהאט ביי זיך אסך געלד: מיינע, זיינע און פרעמדע, איבערלאזענדיג זיין פרוי די אלמנה און קליינע טאכטער'ל ביי מיר. א יאהר צייט בין איך געלעגען צו בעט פון גרויס יסורים, שיער נישט אוועק פון דער וועלט, פון דעמאלט אן, שוין דריי יאהר קלאג איך אויף איהם און קען זיך נישט טרייסטען, און ווי קען איך זיך טרייסטען? איך האב איהם דאך אויף מיינע קני דערצויגען, ער איז געווען דער ברודער און דער תלמוד, דער גוטער פריינד און דער פערדינער כדי איך זאל קענען רוהיג זיצען און לערנען, איצט איז ער אוועק צום אייביגען לעבען און מיר איבערגעלאזען אין א פרעמד לאנד מיט לעבעדיגע צרות, מיין טרויער דערוועקט זיך יעדען מאל דערזעהענדיג זיינעם א ספר אדער געשריפטס, ווען נישט די תורה און חכמה וואס איך [illegible]ען און געפין דערין טרייסט, וואלט איך עס נישט אויסגעהאלטען".

בלייבענדיג א בעל־חוב אהן מיטלען צום לעבען, מיט אנ'אלמנה און א יתום צו דערנעהרען, האט ער געמוזט זוכען א וועג צו פרנסה.

דעם וועג האט ער געפונען פראקטיצירענדיג מעדיצין, ווי דער לעזער וועט געפינען אין קומענדיגען ארטיקעל.

זיסקינד פון טרימבערג

—=:[0]:=—

פערגעסענער יודיש־דייטשער דיכטער

פון אריה שטרייט

—=:)O(:=—

שוין אין טיפען מיטעלאלטער איז דער ערשטער העלפט פונ'ם דרייצעהנטען יאהרהונדערט טרעט אויף בכלל דער ערשטער יוד אין דער דייטשער ליטעראטור, זיסקינד פון טרימבערג, וועלכער שרייבט פאעזיעס אין דער דייטשער שפראך.

דאס דרייצענטע יאהרהונדערט איז אין דער דייטשער ליטעראטור בעקאנט אלס די בליהע־צייט פון דער מיטעלהויכדייטשער דיכטונג. איינע פון די ליטערארישע שטרעמונגען אין יענער צייט איז געווען דער אזויגערופענער „מינעגעזאנג", דאס ווארט „מינע" הייסט אזויפיל ווי ליבע. די דיכטער פון יענער צייט, מינעזענגערס גערופען, האבען נישט נאר געזונגען פון ליבע אויף פרויען, זיי האבען אויך אי[illegible] אמאל א פאליטישען טעמע אדער א רעליגיעזען ענין.

די דיכטקונסט איז דעמאלט געווען נאר א מאנאפאל און פריווילעגיע פונ'ם ריטערטום, פון די פירסטען און קעניגע, זעלטען ווען איז אזא מין „מינעזענגער" געווען פונ'ם בירגערליכען שטאנד. עס איז באמת א איראניע פונ'ם גורל, אז דווקא א גאנץ פשוטער יוד, זיסקינד פון טרימבערג, וועלכער האט, וואס דער אמת איז, אויך דערמאנט א יחוס־בריף פון נביאים און גאונים, זאל צוזאמען מיט א וואלטער פון דער פאגעלווידע, דעם גרעסטען דייטשען ליריקער, פאר געטהע, פרעטענדירען אויף דעם לארבער־קראנץ.

די לאגע פון די יודען אין דייטשלאנד אין יענער צייט, איז נישט געווען קיין איבריג גוטע. יודען האבען זיך נאך בעזעצט אין דייטשלאנד פאר רוימס צייטען, אין די אלטע שטעט אין די געגענדען פון רהיין און דער דאנוי זענען געווען די עלטסטע יודישע קהלות אין אייראפע, די יודען האבען זיך הויפטזעכליך פערנומען מיט האנדעל און פונ'ם מסחר געצויגען זייער חיונה. יודען זענען געווען א געווינשען און געזוכטער עלעמענט פון די שטעט און דערפאר טאקע האבען זיי די פירשטען און קעניגע תמיד אין שוץ גענומען און זיי בעשאנקען מיט פריווילעגיעס. כאטש רעכטליך איז דער יוד געווען א פרעמדער, האבען זיי זיך דאך בעטראכט אלס בירגער פונ'ם לאנד און גענומען א גרויסען אנטייל סיי אין פאליטיש־עפענטליכען, סיי אין קולטורעלען לעבען, אבער שוין אינ'ם צוועלפטען און דרייצענטען יאהרהונדערט האט זיך דער מצב פון די יודען פערערגערט. דער פיאסקא און די גרויסע ענטוישונג פון די קרייצצוגע רופען ארויס א גרויסע כוואליע אנטיסעמיטישע אונטערדריקונגען (עלילות־דם בלבולים, א.א.וו.) דער פאליטישער כאאס פון דייטשלאנד גופא, ווען דינאסטיעס פאלען און נייע קומען, שלאגט זיך קודם כל שלעכט אפ אויף דעם יוד, דער עקאנאמישער חורבן פונ'ם לאנד פערשארפט די בעציהונגען צווישען דייטש און יוד און דערפיהרט דערצו, אז דער דייטשער סוחר, וועלכער בילדעט דעם בירגערליכען שטאנד, הויבט זיך אן צו ארגאניזירען און דעם יוד זיינע פרנסות אוועקצונעהמען.

די יודען זענען אבער געווען אזוי טיף איינגעווארצעלט אין דער קולטור, אז דייטש איז געווען זייער איינציגע אומגאנגס־שפראך, אין וועלכער זיי האבען זיך פערשטענדיגט. העבראיש איז נאר געווען דאס לשון פון זייערע תפילות, אין העברעאיש האט מען געפיהרט דעם פנקס פון דער קהלה און געשריבען וויסענשאפטליכע ווערק.

איינער פון יענע דייטשע יודען וועלכע איז אויפגעוואקסען אין דער דייטשער קולטור איז געווען דער איינציגער יודישער מינעזינגער זיסקינד פון טרימבערג.

זיסקינד פון טרימבערג, דער ערשטער יודיש־דייטשער דיכטער בכלל האט געטיילט דעם טרויעריגען גורל פון כמעט אלע שפעטערדיגע יודיש־דייטשער שרייבער, מען האט איהם נישט געוואלט אנערקענען, מען האט איהם פערשוויגען און פערגעסען אזוי, אז וועגען זיין לעבען זענען קיין פרטים נישט בעקאנט.

זיסקינד האט געשטאמט פון דעם שטעטעל טרימבערג, אין בייערן, געלעבט האט ער בערך אין דער ערשטער העלפט פונ'ם דרייצעהנטען יאהרהונדערט. אויף די שלעסער פון די בורגראפען אין דעם שכנותדיגען ווירצבורג האט ער זיך בעקענט מיט די מינעזענגער זיך אויסגעלערענט זייער פאעטישע מלאכה, און אליין אויך געווארען א מינעזינגער. ער איז מיט די אנדערע מינעזינגער געפאהרען פון איין פירשטענשלאס צום צווייטען, פון איין ריטערבורג צו דער צווייטער און געזונגען זיינע אייגענע לידער, זיינע „מינעגעזענגע", שפילענדיג דערביי אויף א הארף אדער אויף א פידעל.

זיסקינדס פארבילדער זענען געווען די צוויי גרעסטע דייטשע דיכטער פונ'ם מיטעל־אלטער. די צוויי גרעסטע מינעזענגער — מייסטער: וואלטער פון דער פאגעלווידע, און וואלפראם פון [illegible]באך, ווי זיי האט ער געשריבען הערליכע לידער און הימנען, ווי זיי איז ער אויך געווען א פארם און שפראך קינסטלער. לויט די דעמאלסדיגע בעגריפען און פאר שריפטען פון דער עסטעטיק, אבער דער גייסט און די פראזעאלאגיע פון זיסקינדס לידער איז געווען אריגינעל יודיש מען דערקענט אין זיי דעם בולט'ן איינפלוס פון דער ביבעל, פונ'ם תהילים און פון תלמודישער אגדה און הלכה, אין זיינע לידער, געשריבען אין דער מיטעל האכדייטשער שפראך, פון וועלכע עס זענען סך־הכל ביז היינט קוים זעקס דערהאלטען געבליבען — בעזינגט זיסקינד דאס צניעות און די גייסטיגע און פיזישע מעלות פון זיין אייגען ווייב, וועלכע ער רופט אן „די קרוין פון איהר מאן".

אין זיינע רעליגיעזע לידער, וועלכע דערמאנען אגב אן די ביבלישען סאלמען, לויבט ער גאט דעם הער פון דער וועלט, עס אינטערעסירט איהם אזעלכע פראגען ווי: פונוואנען נעהמט זיך דער מענש? וואוהין וועט ער אמאל געהן און פאר וועמען וועט ער אמאל מוזען אפגעבען א דין וחשבון פון זיין לעבען?

עס דאכט זיך אבער, אז זיסקינד האט קיין גרויס נחת פון זיין זינגער בערוף, נישט געהאט. די פירשטען, די ריטער און דער אדעל האבען אין איהם נאר געוואלט זעהען תמיד דעם יוד און נישט דעם מינעזענגער, כאטש ער האט זיך געטראגען ווי אלע אנדערע מינעזענגער און מיט זיי — אפשר מיט הצלחה אפילו — קאנקורירט אויפ'ן געביט פון דער פאעטישער שפראך און פארם.

נאך א שטורמישער יוגענד ווארפט זיסקינד אויף זיינע עלטערע יאהרען, א פערביטערטער, פול מיט יאוש זיין אונדאנקבארע הארפע און זיין זענגער־טראכט (א ברייטער הוט מיט א לאנגען זענגער־מאנטעל) אוועק, קליידעט זיך צוריק אין טראדיציאנעלע יודישע מלבושים וועלכע עס האבען געטראגען דעמאלט די דייטשע יודען און קומט צוריק צו זיינע יודישע ברודער אין דעם ענגען יודישען שטאט־פערטעל.

ר' מרדכי'לע נאדווארנער / (פאלקסטימליך) פון יצחק אבי

פערשידענאַרטיג זענען די דרכים פון די צדיקים אין דעם ענין פון עבודת הבורא. יעדער צדיק איז אַן׳עולם בפני עצמו. ער האָט זיך בעזונדערע מנהגים און ספעציעלע אויפפיהרונגען אין זיין עבודת־שמים. אָבער אַלס אַ יוצא מן הכלל, אַ גאָר בעזונדערער טיפ פון אַלע צדיקים צוזאַמען, איז געווען דער צדיק ר׳ מרדכילע נאַדוואָרנער, מיט זיין „עבודה שבלב", דאָס מיינט דאַווענען.

האָבען כמעט אַלע צדיקים נישט שטאַרק מדקדק געווען אָפּצוהיטען דעם זמן תפילה לויט דעם דין פון שלחן ערוך האָט אָבער ר׳ מרדכי׳לע נאַדוואַרנער לגמרי משנה געווען דעם סדר היום. איהם איז כמעט תמיד אויסגעקומען צו דאַווענען שחרית ווען עס איז שוין געווען בין־השמשות, אָדער סאַקי רעכטע באַכט, און מעריב צו דאַווענען ווען די וותיקין האָבען שוין געהאַט אָפּגעדאַוועגט די תפלת־שחרית אין שטאָט־שוהל.

פאַרוואָס ער האָט אַזוי משנה געווען דעם סדר־היום ווייסט קיינער נישט קיין טעם. ער אַליין האָט אַמאָל געזאָגט, אַז מען קען נישט פערשרייבען אַ מענש ווען און ווי לאַנג ער זאָל דינען דעם בעשעפער. דער מענש אַליין ווייסט ביי זיך בעסער וועלכע צייט ער איז ראוי זיך אַנידערצושטעלען פאַר׳ן בורא כל העולמים מיט ריינע מחשבות אָהן אַ שום פגימה. ער האָט אַמאָל בעהויפּטעט אַז דאָס מיינט אויך די משנה אין אבות „על תעשה תפלתך קבע".

דער צדיק ר׳ שמואל פון דאראג האָט געגעבען דאַצו אַ פירוש: אַ געוועהנליכער מענש, אָדער אפילו אַ הויכער בעאַמטער, קען נישט און טאָר נישט ערשיינען פאַר אַ מלך נאָר אין אַ בעשטימטער אוידיענץ־שעה, דאַגעגען אָבער דער ליב־דינער פונ׳ם קעניג, מעג צו איהם אַריינקומען ווען ער וויל, דאָס מיינט, ווען ער פערשטעהט, אַז ער האָט עפּיס צו טון בשירות, וואָס וועט פערשאַפען דעם קעניג אַ נחת־רוח.

ר׳ מרדכי׳לע נאַדוואָרנער איז געווען, פונקט ווי זיין פעטער ר׳ מאיר׳ל פרעמישלאַנער, אַ גרויסער בעל־צדקה. ער פלעגט איינבעהמען פון פדיונות איבער צוויי הונדערט גולדען אַ טאָג האָט ער פאַר זיך איבערגעלאָזט איין גולדען מיט צוואַנציג קרייצער אויף הוצאות הבית און דאָס איבעריגע האָט ער פערטיילט צו אָרימע לייט. בעת זיין טאָכטער איז געשטאָרבען האָט ער פאַר איהר בעשטעלט אַ מצבה פאַר פופציג גולדען. אָבער די מצבה איז זעקס יאָהר רצופים געלעגען ביים מצבה־שלעגער, ווייל ער איז נישט געווען אימשטאַנד צו צאָהלען פאַר דער מצבה. ער פלעגט כסדר מדחה זיין דעם ענין פון טאָג צו טאָג, זאָגענדיג: „מיין טויטע טאָכטער קאָן וואַרטען, זי האָט געדולד, די אָרימע לעבעדיגע נפשות בעבען, זענען דאָך הונגעריג, זיי קענען נישט וואַרטען אפילו אַ מינוט".

זיינע חסידים האָבען אויף איהם געזאָגט, אַז ער האָט אין זיך די נשמה פון מרדכי הצדיק פון שושן הבירה. געדרונגען האָבען זיי זיך דאָס פון ר׳ מאיר׳ל פרעמישלאַנער׳ס אַ דבור.

בעת מרדכי׳לע נאַדוואָרנער האָט בעדאַרפט ווערען בר־מצוה, איז ער געפאָהרען קיין פרעמישליאַן, צום פעטער ר׳ מאיר׳ל אויף שבת כדי האָרט עולה לתורה צו זיין.

פאַר דעם לייענען, האָט ר׳ מאיר׳ל געזאָגט צום בעל קורא ער זאָל דעם בר־מצוה ר׳ מרדכי׳לע אויפרופען ששי, די זעקסטע עליה, וועלכע מען איז געוועהנליך נאָר מכבד רבנים און גדולי הדור. „אָבער ווי אַזוי זאָל מען איהם אויפרופען? — האָט ר׳ מאיר׳ל גע׳טענה׳ט ווי צו זיך אַליין, דער בעל־קורא זאָל עס הערען — מ׳זאָל איהם אויפרופען סתם "מורנו", איז דאָס פאַר איהם אַ צו קליינער תואר (טיטעל). זאָל מען איהם ווידער אויפרופען מיט׳ן טיטעל „מורה־מורנו", איז ער דאָך פאָרט נישט׳ג קיין רב. ווייסטו וואָס? — האָט ער דאַן געזאָגט צום בעל קורא — רוף איהם אויף אָט דאָס וואָס ער איז, זאָג אַזוי: „יעמוד, איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי" ! מען האָט איהם טאַקי דאַן אַזוי אויפגערופען.

אַזוי ווי דער צדיק ר׳ מאיר׳ל איז דאָך בעקאַנט פאַר אַ קלאָהרען בעל־רוח הקודש, און אַזוי ווי עס איז קיין ספק נישט אפילו, אַז ר׳ מאיר׳ל האָט ביי דער קריאה נישט גערעדט דברים בטלים גלאַט אין דער וועלט אַריין, שמע־מינה, איז פון דאַנעט בפירוש געדרונגען, אַז דער צדיק ר׳ מרדכילע באַדוואָרנער האָט געהאַט די נשמה, אָדער לכל הפחות אַ ניצוץ נשמה פון מרכי היהודי פון שושן הבירה.

אַז ר׳ מרדכי׳לע נאַדוואָרנער האָט געהאַט פונקט ווי זיין פעטער ר׳ מאיר׳ל אַ קלאָהרען רוח הקודש דערויף האָט עדות געזאָגט נישט קיין קלענער צדיק ווי ר׳ הירש׳לע ליסקער, דער בעריהמטער וועלט־רבי פון אונגאַרן, און אַזוי איז געווען די מעשה:

דער סעמיהאַלער רב, האָט זיך אַמאָל מתיעץ געווען מיט׳ן ליסקער צדיק ר׳ הירש׳לע מכח אַ שדוך פאַר זיין זוהן. האָט צו איהם דאַמאָלס ר׳ הערשעלע געזאָגט כהאי לישנא:

„כדי צו קענען געבען אַן׳עצה מכח אַ שדוך, מוז מען דאַצו האָבען אַ קלאָהרען רוח־הקודש, צו וויסען דעם כרוז וואָס מען האָט אויסגערופען אין הימעל פערציג טעג איידער דאָס קינד איז בעשאַפען געוואָרען: „בת פלוני לפלוני". איך בין אָבער נישט קיין בעל רוח ־הקודש. פאָהרט אַריבער צו ר׳ מרדכי׳לע נאַדווארנער, ער קען אייך געבען אין דעם ענין אַן׳עצה טובה, מוזמנת ער האָט, ווי איך האָב מיך איבער־צייגט אַ קלאָהרען רוח הקודש. איבערצייגט האָב איך מיך דאָס ביי דער געלעגענהייט:

ר׳ מרכי׳לע איז אַמאָל געקומען צו פאָהרען אויף אַ שבת קיין קעמעטש. דאָרט איז געווען אַ בעל הבית, מיינס אַ חסיד, וואָס ער האָט גראָד געהאַט בעשלאָסען צו פאָהרען צו מיר קיין ליסקאַ אויף שבת, כדי נישט צו ציהען אויף זיך די הקפדה פון ר׳ מרדכי׳לע איז דער בעל־הבית אַריינגעגאַנגען צו איהם זיך געזעגענען און זיך ביי איהם פראַווען מיט אַ קוויטעל.

אַזוי ווי ר׳ מרדכי׳לע האָט פון איהם געהערט, אַז ער פאָהרט אויף שבת קיין ליסקאַ, האָט ער איהם געבעטען ער זאָל מיר אָבגעבען אַ גרוס פון זיין נאָמען וועגען און מיר נאָכזאָגען פון זיינטוועגען דעם דאָזיגען דבר־תורה:

„דער שלחן ערוך פון הלכות פסח הויבט זיך אָן מיט אַזאַ דין: „שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל׳ יום", אַז דרייסיג טעג פאַר פסח, דאַרף שוין דער שטאָט־רב אָנהויבען צו האַלטען דרשות פאַר׳ן עולם איבער די ענינים און דינים פון פסח. דאַצו בעמערקט דער רמ״א (ר׳ משה איסרלס) די ווערטער: „והמנהג לקנות חטין לחלק לעניים", אַז עס איז אַ מנהג צו קויפען ווייץ און צוטיילען צווישען די אָרימע לייט כדי זיי זאָלען האָבען מצות אויף פסח. איין פלוג איז דאָך אַ קשיה: וואָס פאַר אַ שייכות האָבען די ווערטער צום ענין, אַז הער רב דאַרף האַלטען דרשות פאַר פסח?

„דוכט מיר, אַז דער רמ״א וויל דאַמיט זאָגען, אַז ער הענקט, דאָס ס׳איז נישט דוקא זעהר וויכטיג אויב דער רב וועט יאָ דרשענען שדרות פאַר׳ן עולם אָדער נישט. וויכטיגער איז, אַז דער רב זאָל זעהען דאָס די אָרימע לייט! זאָלען האָבען מצות אויף פסח".

דאַמיט האָט ר׳ מרדכי׳לע צוגעטראָפען מיינע מחשבות. כמה שנים, ווען איך האָב געלערנט דעם דאָזיגען דין מיט דער בעמערקונג פונ׳ם רמ״א, האָב איך נישט געקענט פערשטעהען דאָס שייכות דאַפון. ר׳ מרדכי׳לע האָט דאָס מיט זיין רוח־הקודש דערפיהלט און מיר דאָס פערענטפערט אויף אַן׳אמת׳ן אופן.

דעם זעלבען פאַר פסח — האָט ווייטער דער ליסקער רבי דערצעהלט, בעת כ׳בין טרוד געווען נאָכצולערנען א סוגיא אין הלכות פסח, כדי מיך פאַר־צוּבערייטען צו דער דרשה איבער הלכות פסח, האָב איך גראָד געזעהען ווי אַן׳אשה שטעהט פאַר מיין הויז און וויינט. אויף מיין פראַגע צו מיין רביצין, פאַרוואָס זי וויינט, האָט זי מיר דערצעהלט, אַז די אשה האָט נאָך נישט קיין מצות אויף פסח. באותו רגע, האָב איך מיך דערמאָנט אין ר׳ מרדכי׳לעס דבורי׳ם, אַז צו פערזאָרגען אַן׳אָרימאַן מיט מצות איז וויכטיגער ווי צו האַלטען דרשות. האָב איך די פרוי געשיקט צום בעקער זעהען אויב דער אויוועז איז נאָך נישט חמצ׳דיג געוואָרען. דאַן האָב איך צוזאַמענגענומען מיין איידעם און מיינע טעכטער און געגאַנגען צום בעקער כדי צו העלפען באַקען די מצות בידים פון דער אָרימער פרוי׳ס וועגען.

דאָס האָט אַלץ גורם געווען דער צדיק מרדכי׳לע נאַדוואַרנער.

דער צדיק ר׳ ישעיה פון קרעסטור האָט אַ אַמאָל דערצעהלט, אַז ער האָט מיט זיינע אויערען געהערט פונ׳ם צדיק ר׳ מרדכי׳ס מויל, אַז צווייי מאָל האָט איהם בעזוכט אין זיין הויז משיח בן דוד. (די בעלי קבלה בעהויפּטען, אַז אין יעדען דור איז פאַרהאַן אַ צדיק וואָס האָט די נשמה פון משיח בן דוד כדי טאָמער וועלען יודען תשובה טון, ווערען גוט און פרום, זאָל ער זיין גרייט זיי אויס־צולייזען פונ׳ם גלות דער צדיק איז תמיד פערבאָרגען, קיינער ווייסט נישט פון איהם). איין מאָל איז ער געגאַנגען אָנגעטון אין קרוע־ובלואה׳דיגע מלבושים ווי אַן׳אמת׳ער אורחא־פרחא. דאָס צווייטע מאָל איז ער געגאַנגען אין אַ לבוש פון אַ גרויסען אדם חשוב.

דער דאָזיגער צדיק ר׳ ישעיה האָט אויך געהערט דערצעהלען פון דער רביצין חיה׳לעס מויל אַזאַ מעשה:

אַמאָל בעת איהר מאַן ר׳ מרדכי׳לע איז נישט געווען אין דער היים, איז צו איהר אין הויז אַריינגעקומען אַן׳אָרימאַן, אָפּגעריסען און אָפּגעשליסען, מיט אַ טלומקעל אויף די פּלייצעס. אַזוי ווי ער האָט זי דערזעהן, האָט ער צו איהר געזאָגט די דאָזיגע ווערטער:

"איהר זאָלט זאָגען צו אייער מאַן אַז דאָס בית־המקדש של מעלה איז שוין כמעט אין גאַנצען אויפגעבויט, ס׳פעהלט נאָר אַ קליין שטיקעל פונ׳ם דאך. זאָגט׳זשע׳ן איהם, אַז למען השם, איצט איז צייט ער זאָל דאָס צוּאַרבייטען".

ער האָט דאַן פערלאָזט דאָס הויז און איז נעלם געוואָרען.

די סמנים שטימען נישט...

(פון ציקל: „דארפיש לעבען")

פון יוסף זעלקאוויטש

באַרטלאָמיי קלעטשקאָווסקי איז געזעסען מיט אַ האַרץ, וואָס ווען אַ הונט, וואָלט דערצו אַ לעק געטון, וואָלט ער זיכער משוגע געוואָרען. אַזוי אָנגעזאַלצען און אַזוי אָנגעביטערט איז עס געווען.

זייט ער איז אַראָפּגעקומען אין דאָרף אַריין אַלס שרייבער מיט אַ געהאַלט פון גאַנצע אַכטהונדערט גילדען אַ יאָהר פלוס אַ מאָרגע דאָרפישע ערד און פלוס אַנדערע הכנסות, האָט ער נישט אויפגעהערט צו טראַכטען, וועגען עפּיס אַ רייכען שדוך מיט אַ גאָספּאָדאַרסקע טאָכטער, וואָס זאָל איהם אַריינברענגען לכל הפחות, אַ מאָרגעלעך זעקס, זיבען לאַנד, אַ ביסעל לעבעדיגען אינווענטאַר און אַ פּאָר הונדערט גילדען מזומנים.

און זייט ער האָט דערזעהן יאַנינען, די איינציגע טאָכטער פון דעם כמעט ערשטען גאָספּאָדאַרזש בלאַזשעי מאָנדראָווסקי, האָט ער ביי זיך אָפּגעמאַכט:

„אָט איז עס, ברודער באַרטעק! אין דער הויך מיט׳ן קאָפּ און אויפ׳ן גאַנצען זיכער!"

און האָט ער אפשר וועניג געטון אום געפעלען צו ווערן דעם גאָספּאָדאַזש בלאַזשעי מאָנדראָווסקי? האָט ער איהם נישט אַמאָל, בעת ער האָט זיך גע משפט מיט׳ן פריץ אַלע פּראָשעניעס אין געריכט אַריין בחנם אָנגעשריבען און אַזוי גלאַטיק, אַז מיט די טענות האָט מען זיי געקענט דערטאַפּען? איז ער וועניג אָוועקגעזעסען אָפּגעזעסען ביי יאַנינען און האָט איהר נישט דערציילט פערשידענע מעשיות אַזוי שעהן, ווי פון אַ ביכעל אַרויס? און דער מוטער איהרער, דער בלאַזשעיאָווע האָט ער דען נישט פערשידענס צוגעהאָלפען אין דער ווירטשאַפט; דאָ אַן׳עמער וואַסער אַרויפגעצויגען, דאָ די בהמות אין שטאַל אונטערגעבעט, שעצקע געשניטען?

סאָ וועה האָט זיך געוואָלט ריכטען דערויף, אַז אין אַ שעהנעם אָווענט, ווען ער וועט אַהיינקומען, מעשה חתן צו יאַנינען, וועט איהם דער גאָספּאָדאַזש בלאַזשעי מאָנדראָווסקי, אויפנעמען ווי נישט קיין היגען און איהם זאָגען:

— אויב ביזטו, פּאַניע פּיסאַזש, מיט דיין קומען אויסצען מיין מויד — שלאָג זי דיר אַרויס פון קאָפּ, ווייל די וואורשט איז נישט פאַר דעם הונט?...

און דאָס — ווען? בעת אין גאַנצען דאָרף האָט מען איהם שוין בעטראַכט פאַר יאַנינעס חתן!

ניין! נישט צו דעם האָט ער געענדיגט גאַנצע פיער קלאַסען אין די שקאָלעס, אַז ער זאָל נישט קענען קיין נקמה אויסגעפינען, קייגען אָט דער פּויערישער מויד, וואָס האָט איהם, כמעט אַ פּריץ אויסגעביטען אויף אַזאַ רויהען און נישטיגען יונג, ווי עס איז איהר מאַן אַנטאָני פּיעטריניאַק.

און טאַקי דערפאַר, וואָס ער, אַ פּריץ כמעט, אַ מענש, אַ געבילדעטער אין די שקאָלעס האָט נישט געקענט אויסגעפינען, קיין נקמה קייגען דעם פּראָסטען און גראָבען אַנטאָני פּיעטריניאַק איז איהם דאָס האַרץ געווען אַזוי אָנגעביטערט און אָנגעזאַלצען, וואָס ווען אַ הונד וואָלט דערצו אַ לעק געטון, וואָלט ער זיכער משוגע געוואָרען.

איז דעריבער דער שרייבער באַרטלאָמיי קלעטשקאָווסקי געזעסען איבער אַ בויגען פּאַפּיר און אָוועקגעלעגט אייבע נאָך די אַנדערע חתימות פון זיין וואויל־קלינגענדען נאָמען באַרטלאָמיי קלעטשקאָווסקי, וואָס האָבען אויסגעזעהען, מחמת דעם, וואָס די למד׳ן זענען געווען אויסגעצויגען ווי די בויגענס און אַריינגענומען אין זיך די גראָב־בייכיגע קופּ׳ן, ווי אַ צעוואָרפענע סטאַדאָלע אין וועלכער עס דרעהען זיך אַרום דריי אַלטע קוואָקעס (די גראָב־בייכיגע קופּ׳ן) מיט אַ סך קליינע קורטשאַקעס (די איבעריגע אותיות אויסער די למד׳ן און קופּ׳ן פון דעם נאָמען באַרטלאָמיי קלעטשקאָווסקי).

און מחמת דעם, וואָס דאָס אויבען בעשריבענע איז געשעהען אין דעם מאָנטאָגדיגען טאָג, דעם צומאָרגענס נאָך יאַנינאַס חתונה, האָט געקענט אויך געשעהען אַז עס זאָל צופיהרען צו דעם שמועס און ממילא צו די געשעהענישען, וועלכע ווערען דאָ ווייטער בעשריבען:

ווי געזאָגט, איז דער שרייבער באַרטלאָמיי קלעטשקאָווסקי געזעסען אין קאַנצעלאַריע און געטראַכט, ווי אַזוי זיך נוקם צו זיין אין יאַנינען, וואָס האָט איהם, כמעט אַ פּריץ, אויסגעביטען אויף דעם פּראָסטען, און אַזוי ווייטער, אַנטאָנין, און ווייל ער האָט גאָרנישט געקענט צוטראַכטען האָט ער אָוועקגעלעגט אויף אַ בויגען פּאַפּיר חתימות, אייבע נאָך די אַנדערע פון זיין וואויל־קלינגענדען נאָמען, וואָס האָבען אויסגעזעהען — אַלעס אַזוי, ווי ס׳איז אויבען בעשריבען,

אין דעם האָט זיך געעפענט די טיר און עס איז אַריינגעקומען דער סאָלטיס מיכאַל זשוואַווני, אַראָפּגענומען דעם היטעל, בעגריסט זיך מיט׳ן שרייבער און מיט דרך־ארץ אָוועקגעזעצט זיך אויף אַ ברעג פונ׳ם פרייען בענקעל.

דער שרייבער האָט זיין אַרבייט נישט איבערגעריסען, אַדרבה, ער האָט נאָך שאַרפער אויסגעצויגען די בויגענס פון די למד׳ן און באַכמערנבעבוילכט די קופּ׳ן און זאָל ער נישט מיינען, דער סאָלטיס, דער פּראָסטער פּויער, אַז ער איז עפּעס לגבי איהם, אַ גרויסע פיגור.

— וועגען וואָס שרייבסטו דאָס, פּאַניע פּיסאַזש, אויב מען קען וויסען?

— דאָ שרייב איך אַ פּראָשעניע אין פּאָוויאַט אַריין צום נאַטשאַלניק.

— אַזש צום סאַמע נאַטשאַלניק פון פּאָוויאַט?!

האָ, האָ! דאָ האָט זיך דער סאָלטיס פערשטייפט די לינקע וואָנסע, און בעמיהט זיך וואָס וויניגער אָרט צו פערנעהמען אויפ׳ן פרייען בענקעל. און מחמת דעם, וואָס עס איז געזונטער צו זיין גוט צו אַזאַ פּערזאָן וואָס שרייבט פּאַפּירען צום סאַמע נאַטשאַלניק פון פּאָוויאַט האָט ער אָנגעהויבען מיט איהם צו שמועסען פאַמיליאַר:

— אַ חידוש, וואָס מ׳האָט דעם פּאַן פּיסאַזש נישט געזעהן נעכטען אויף דער חתונה?

— מיך אויף דער חתונה? — ווי קום איך דאָרט אַהין?

— הם, אָבער כ׳מיין... כ׳ווייס דער פּאַן פּיסאַזש איז אייביג דאָרט אַהינגעגאַנגען...

— נו, יאָ... כ׳בין אַהינגעגאַנגען אַזוי לאַנג, ווי כ׳האָב געוואָלט, און אַז זי איז מיר שוין דערעסען געוואָרען, האָב איך איהר אָוועקגעוואָרפען...

— איך פאַרשטיי נישט דעם פּאַן פּיסאַזש, וואָס הייסט אַז זי איז דערעסען געוואָרען?

— כאַ, כאַ! וואָס איז דאָ נישט צו פערשטעהן?

— כ׳האָב איהר געהאַט אַזוי פיל מאָל וויפיל כ׳האָב געוואָלט, אַזוי לאַנג, ביז זי איז מיר נמאס געוואָרען און האָב איהר אָוועקגעשענקט דעם אַנטאָנין, און אויב מיינסטו, פּאַניע סאָלטיס, אַז איך זאָג דיר אַ ליגען, אַז דאָס בערוהם איך זיך גלאַט אַזוי פאַר דיר, — איז ערשטענס, דאַרף איך מיך פאַר דיר נישט אויסצופּיינען, ווייל דו זעהסט דאָך אָט דאָס פּאַפּיר, דאָס שרייב איך טאַקע צו מיין פרייבד, דעם נאַטשאַלניק פון פּאָוויאַט, אַז ער זאָל מיך אַריבערנעהמען אין פּאָוויאַט אַריין, והשנית, אויב דו ווילסט דווקא קען איך דיר אָנגעבען סמנים:

1) ביי יאַנינען איז די לינקע ברוסט אַ קלע־נערע, ווי די רעכטע.

2) האָט זי אויף דעם רעכטען דיך אַ רויטען פלעק, וואָס זעהט אויס ווי אַ פערזעהעניש.

3) האָט זי איבער דער לינקער קני אַ צייכען, ווי פון אַ געשוויר, נו, בין איך שוין בעגלויבט ביי דיר פּאַניע סאָלטיס?

— אָט אָ דאָס איז געווען דער שמועס יענעם מאָנטאָג אויף צומאָרגענס נאָך דער חתונה, צווישען דעם שרייבער באַרטלאָמיי קלעטשקאָווסקי און דעם סאָלטיס מיכאַל זשוואַווני, אַ שמועס, וועלכער האָט געקענט) האָבען אַ פּאַטאַלען פּעריאָד, וועלכער האָט זיך אָבער, צו דער פרייד פון גאַנצען דאָרף, געענדיגט בשלום.

אָוועקגעגאַנגען דער סאָלטיס, האָט דער שרייבער זיך צופרידען אויפגעשטעלט, צוריסען דעם בויגען פּאַפּיר מיט די חתימות, אויף לאַנגע לאָקשען וואוילוינגע׳יש אויסגעקנאַקט זיך די פינגער, און געבראַכט זיך:

„ס׳איז טאַקע דער שכל אַ קריכער; אַזוי לאַנג געטראַכט און געטראַכט און נישט געקענט אויסטראַכטען עפּעס אַ נקמה און דאָ, מיט איינמאָל קומט עס אין קאָפּ אַריין און עס דערצעהלט זיך אַזוי גלאַטיג, ווי דער ריינער אמת! און ווער וועט עס נישט גלויבען? ווייסט דאָך דער גאַנצער דאָרף, אַז איך בין צו איהר געגאַנגען און נאָך דערצו ביי אַזעלכע סמנים!....

איז געווען אַ צופרידענער דער שרייבער, און דער צווייטער צופרידענער איז געווען דער סאָלטיס; איצט וועט ער דאָך נישט זיין דער איינציגער אין דאָרף, אויף וועמען מען ווייזט אָן מיט די פינגער, אַז זיין טאָכטער האָט מען געכאַפּט אין קאָרן מיט׳ן פּריץ׳ס עקאָנאָם, איז ער טאַקע אונטערוועגנס אַריינגעגאַנגען צו שכנים און בסוד דערציילט איטליכען די מעשה און איבערגעגעבען זיי די סמנים געוויי, ווי דער שרייבער האָט איהם אויפגעגעבען.

רבונו של עולם, ווי גרויס איז דען דאָס גאַנצע דאָרף! און ווי לאַנג האָט עס דאָ געדאַרפט דויערען, ביז די מעשה איז אָנגעקומען אויפ׳ן סאַמע־אָדנעם ריכטיגען אָרט, צו אַנטאָניען?

געוואויר געוואָרען די מעשה איז ער פאַרנאַכט אין פעלד, די מעשה געוויי מיט אַלע סמנים, און נישט געוואַרט ביז עס וועט זיך זעצען די זון, איז ער, ווי געביסען פון אַ משוגענעם הונט אַהיימגעלאָפען מיט דער דעה צו כאַפּען אַ האַק און איהר דעם קאָפּ אָפּהאַקען און אַליין זיך שפּעטער אויפהענגען אויף די פערדישע לייצעס.

אַהיימגעקומען אָבער און נישט געטראָפען יאַנינען איז ער אַריין צו דער מוטער, צו דער באַלעבאָסטע אַנטאָניאָווע פּיעטרינקאַ און איהר געדראָהט מיט די פויסטען אונטער די אויגען:

— וואָס האָסטו מיר, סוקע אַלטע, אַ הור פאַר אַ ווייב געגעבען? — דערהרגענען וועל איך דיך מיט איהר צוזאַמען!

אויף די געשרייען פון דער באַלעבאָסטע אַנטאָניאָווע איז אָנגעקומען דער יונגערער זוהן וואַצעק, וועלכער האָט געאַרבייט אין שטאַל ביים מאַכען אַ געלעגער פאַר זיך, און פאַר דער מוטער אום די שטוב זאָל זיין אַ פרייע פאַר דעם יונגען פּאָר

און אַז זיי האָבען זיך אַביסעל בערוהיגט, האָט דער יונגערער זוהן וואַצעק אויסגעטייטשט אַזוי:

— דו, אַנטאָני ביזט אַ גרעסערע בהמה, ווי די וואָס יאַנינע האָט דיר אין נדן אַריינגעבראַכט. דאָס האָט דער שרייבער מחמת כעס אַזוי אויסגעטראַכט אויף דיר און אַז איך, וועל איהם כאַפּען, וועל איך איהם דערהרגענען!...

— אַוודאי איז וואַצעק גערעכט, דו גרויס פערד וואָס דו ביזט! און ווער נאָך אַזוי ווי דו קען זעהן צי די סמנים וועלכער דער שרייבעריק האָט אָנגעגעבען שטימען מיט׳ן אמת? לעש ביינאַכט נישט

(ווייטער זעה 15־טע זייט)

דער קונדס

הומאָר — סאַטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

א בלימעל

דער פּאָעט מאָריק האָט דעם גאַנצען טאָג פאַר־בראַכט אין פּאַרק. אין אָווענד איז ער געקומען בעזוכען זיין געליבטער און ער האָט איהר דער־לאַנגט אַ קליין האַלב־פערוועלקט בלימעל.

די געליבטע האָט צוגענומען דאָס בלימעל און האָט אַ קרים געטוּן מיט׳ן נאָז:

— אַ טייערען פּרעזענט האָסטו מיר געבראַכט

— זיי נישט אַזוי איראָניש! — רופט אויס דער פּאָעט אַ געקרענקטער — ס׳איז טאַקע אַ טייערער פּרעזענט, זעהסט ס׳בלימעל? צעהן זל. האָב איך בעצאָהלט!

ס׳מיידעל האָט זיך צולאַכט:

— צעהן זל. האָסטו בעצאָהלט פאַר דער ברע־קעל בלימעל?

— יאָ. צעהן זל. — ענטפערט מאָריק, — איך בין היינט געווען אין פּאַרק און צו מיין אומגליק איז אָנגעקומען אַ פּאָליציאַנט פּונקט אין דעם מאָ־מענט, ווען איך האָב אַרויפגעטראָטען אויף אַ לאָנקע און אָפּגעריסען אַ בלימעל. האָט ער מיך, פערשטעהט זיך אַרעסטירט און געשלעפּט אין געריכט אַריין און איך האָב געמוזט בעצאָהלען צעהן זל. שטראָף: פינף זל. פאַר אַרויפטרעטען אויפ׳ן גראָז אין פּאַרק און פינף זל, פאַר אָפּרייסען אַ בלימעל...

אַ געפאַהר

אַ מאַן איז געקומען צו אַ דאָקטאָר פרעגען אַנ׳עצה, ווי אַזוי ער קען זיך אָפּגעוועהנען פון כראָפּען אין שלאָף.

— איהר כראָפּעט זעהר שטאַרק? — פרעגט איהם דער דאָקטאָר.

— זעהר שטאַרק! — קרעכצט דער מאַן — ווי נאָר איך דרעמעל איין, הויב איך אָן „זעגען האָלץ" אויף די העכסטע קולות.

— און אייער ווייב, באַטירליך, בעקלאָגט זיך אַז איהר לאָזט איהר נישט שלאָפען? — פרעגט ווייטער דער דאָקטאָר.

— פאַר מיין ווייב אַרט מיך נישט — רופט אויס דער מאַן — וואָס מיך אַרט, איז דאָס, וואָס איך קען נישט געהן צו אַנ׳אָפּערע, ווייל איך וועק דאָרט אויף פון שלאָף דעם גאַנצען פּובליקום מיט מיין כראָפּען.

ער דאַרף נישט קיין מוזעאום

— איהר האָט שוין אַמאָל אָנגעקוקט די בעריהמ־טע בילדער אין קונסט־מוזעאום?

— איך דאַרף נישט געהן אין קיין קונסט־מו־זעאום. מיין קליינע סטרקעלע מאָלט שוין אַליין פראַכטפולע בילדער.

טראַכטען אַ יאָהר

מאַן: וואָס מיין טייערע, ווילסטו זאָל איך דיר קויפען צו דיין געבורטס־טאָג?

ווייב: איך ווייס נאָך אַליין נישט וואָס זאָלסט מיר קויפען.

מאַן: אויסגעצייכענט! איך גיב דיר אַ יאָהר צייט צו טראַכטען וועגען דעם.

טרייסט

לאָ׳מיר נישט	און אַלעס
זאָרגען	וועט זיין
לאָ׳מיר נישט	באָרמאַל, ווי
האַגה׳ען,	געוועהן,
דער קריזיס	מיט אַרבייט
וועט זיכער	און פּראָפיטען
איינגיכען	פאַר יעדען,
פאַרבייגעהן,	איהר׳ש זעהן —
ס׳וועלען זיך	פאַר אַרבייט,
עפענען,	אַזוי ווי
שוּיער און	פאַר קאַ־
טיר, און	פּיטאַל,
אַלץ וועט, מיט	און מיר׳ן מיט
גאָט׳ס הילף,	גאָט׳ס הילף,
זיך באָרמאַ־	זיך מוטשען,
ליזירען.	באָרמאַל.

דורשט

בעריל: מאַנכע מענשען דורשטען נאָך בע־רימטקייט, אַנדערע נאָך געלד, און ווידער אַנדערע נאָך ליבע.

שמעריל: איך ווייס וועגען אַ זאַך נאָך וועלכען אַלע דורשטען.

בעריל: וואָס איז דאָס אַזוינס?

שמעריל: געזאָלצענער הערינג.

אַ רפואה

— איך פאָהר קיין לאָנדאָן, אָבער איך האָב מורא פאַר דער ים־קראַנקהייט, אפשר דאָקטאָר, האָט איהר עפּעס אַ מיטעל געגען ים־קראַנקהייט?

— געוויס האָב איך אַ מיטעל געגען ים־קראַנק־הייט, אָבער איך ווייס נישט אויב איהר וועט עס וועלען.

— לאָמיר הערען, וואָס פאַראַ מיטעל איז דאָס?

— אַנשטאָט צו פאָהרען קיין לאָנדאָן פאָהרט קיין פּאַריז, אָדער טשעכיען, וועט איהר זיין אַבסאָ־לוט זיכער געגען ים־קראַנקהייט.

לאָמיר זיך טרייסטען

(צו שבת נחמו)

נאָך אַ פּונקט און נאָך אַ פּונקט —
ווייזט דאָך אויס, אַז הובער טאַקי
האָט געטראָפען אינ׳ם פּונקט...
ס׳הויבט דער דאָלאַר זיך פּאַמעליך.

ווייזט דאָך אויס, אַז די ישועות,
וואָס ער האָט צו אונז געבראַכט —
זענען נישט געווען צום שפּאַסען,
אָדער חוזק סתם געמאַכט....

ווייזט דאָך אויס, דער קאָפּ עס שטייט איהם,
און ער האָט עס גוט בעקלעהרט,
אַז ישועות ונחמות
זאָלען זיין אויף אונזער ערד...

וואָרום אָט דער פּועל יוצא
קומט אין „יוראָפּ" מיט׳ן קנאַק,
און מיר האָבען זיך צו קראַצען —
אָבער וואַזשנע און געשמאַק...

מורא האָב איך, אַז באַלד שרייען
וועלען מיר גאָר מוזען גוואַלד!
אַז אַמעריטשקע הויבט זיך,
און אין „יוראָפּ" קנאַלט און פאַלט...

אַז אַמעריקאַ עס העלפט נישט,
זאָג־זשע אונז: די טרייסט איז וואו?
איז דער תירוץ: — ס׳וועט שוין קומען
ס׳גייט אין לאַנד... שבת נחמו!

יאָקעל בן פלעקעל

דאַטשע=גליק

פאַטער: הלואי זאָל ער זיין דער ריכטיגער זיווג פאַר מיין בוגרת

אידעאַלען

(סקיצעלע)

זי איז געוועזען אַ בלאָנדע און איהר אידעאַל איז געוועזען אַ ברונעט.

צונויפגעפיהרט אָבער האָט איהר דאָס לעבען מיט אַ בלאָנדען וועמענס אידעאַל איז גאָר געוועזען אַ ברונעטקע.

זיי האָבען זיך פון דערך שלום וועגען אָפּגעזאָגט פון זייערע אידעאַלען און געלעבט ווי עס לעבען אַ סך אַנדערע וואָס האָבען זייערע אידעאַלען נישט געטראָפען.

און פּלוצלונג ווען זיי האָבען שוין אָפּגעלעבט איינאיינעם אַ היבש ביסעל יאָהרען האָט זי געפונען איהר אידעאַל און ער זיינעם.

איז ביי זיי געבליבען, אַז דאָס בעסטע וואָס זיי וועלען טון איז זיך צושיידען.

האָבען זיך אָבער געגען זיי געשטעלט זייערע קינדער:

ביין און ביין. זיי האָבען זיך צוגעוועהנט צו טאַטע־מאַמע און ווילען זיי האָבען.

האָבען זיי בעשלאָסען אָנצופרעגען אַנ׳עצה אין די יודישע צייטונגען האָט מען זיי געזאָגט דאָס זיי מוזען זעהן ווי עס איז אַליין אין דעם אַדורכ־צוקומען.

מעהרערע האָבען זיי געזאָגט, דאָס זיי האָבען נישט געטאָרט ברענגען זייערע קינדער אויף דער וועלט, און אַז זיי האָבען זיי שוין געבראַכט, טאָ־רען זיי נישט טראַכטען וועגען זיך.

אַזוי לאַנג האָבען זיי געפרעגט עצות, ביי קלו־גע מענשען און ביי נישט קלוגע אויך, ביז זיי זע־נען ביידע אַלט געוואָרען, און דערמיט האָט זיך זייער ווילען צו פעראייניגען זיך מיט זייערע אי־דעאַלען פון זיי אָפּגעטון. דאָס לעבען האָט זיי אַלע־מען (אויסער די קינדער) אויס בלאָנד און ברונעט געמאַכט.

זיי זענען געוואָרען גרייז־גראָה.

מ. קאַרפּילאָוו.

אמאַל און היינט

מיין באָבע זאָגט: אַז אַמאָל פלעגט מען רו־פען אַ דאָקטאָר נאָר דאַן, ווען מען האָט שוין אויס־פּרובירט אַלע באָבסקע מיטלען, און וואָס, מיינט איהר איז היינט? היינט נעהמט מען זיך צו די באָבסקע מיטלען נאָכדעם, ווי מען האָט שוין אויס־געפּרובירט אַלע דאָקטוירים.

וואס קומט ארויס...

— וואָס קומט דען אַרויס פון דעם, וואָס אַ מענש קאָן איצט פליהען אין אַנ׳אַעראָפּלאַן הונדערט און פופציג מייל אַ שטונדע, אַז זיינע קרעדיטאָרען קאָנען איהם באַפליהען פּונקט אַזוי שנעל.

פריהער האט זי נישט געוואוסט

דער גלח האָט געהאַלטען אַ לאַנגע זונטאָג־דרשה וועגען זינד און מענשליכע שוואַכקייט, ווען ער איז פערטיג געוואָרען, האָט ער זיך געווענדעט צו דער דרייצעהן־יעהריגער בלאָנדער ראָזע און געזאָגט:

— איצט ראָזע, זאָג מיר: ווייסטו שוין וואָס עס איז זינד?

— יאָ, — האָט ראָזע געענטפערט — איצט ווייס איך. שוין אָבער פריהער, איידער איך האָב אָנגעהויבען קומען צו אייערע דרשות, האָב איך גאָר נישט געוואוסט פון קיין זינד.

אהן א הונט

די קליינע חיה׳לע האָט שפּאַצירט מיט איהר מוטער דורך אַ פעלד. פּלוצלונג האָט זי דערזעהן ווי אַ שלאַנג קריכט איבער׳ן וועג. דאָס איז גע־ווען די ערשטע שלאַנג, וואָס זי האָט געזעהען אין איהר לעבען.

— מאַמע, מאַמע, — האָט חיה׳לע אויסגע־רופען, — זעה נאָר אָט לויפט אַנ׳עק אָהן אַ הונט!

אדם הראשונען איז געווען ערגער

ווען דאָס פאַרפאָלק איז געקומען אין געריכט זיך גט׳ען, האָט דער ריכטער פריהער פּרובירט מאַ־כען שלום צווישען זיי.

— ליבע צווישען מאַן און ווייב, — האָט דער ריכטער אָנגעהויבען, — איז כמעט אַ נאַטירליכע זאַך, שוין דער ערשטער מענש, אָדם, האָט ליב געהאַט זיין ווייב חוה, טאָ פאַרוואָס זאָלט איהר אויך נישט ליב האָבען אייער ווייב?

— אָדם האָט געמוזט ליב האָבען זיין ווייב — האָט ער געענטפערט, — אָדם האָט קיין אַנדערע ברירה נישט געהאַט, חוה איז געווען די איינציגע פרוי אין דער וועלט, אָבער איך האָב, דאַנקען גאָט, אַ ברירה...

—=:)(:=—

איהר „ברודער"

פרוי מינאַ: איך האָב דיך נעכטען געזעהן זיצען שפּעט ביינאַכט אין פּאַרק צוגעטוליעט צו אַ יונגגעמאַן. האָסטו גאָרנישט קיין מורא פאַר דעם מאַן?

פרוי בינאַ: וואָס דאַרף איך מורא האָבען? ס׳איז געווען מיינער אַ ברודער.

פרוי מינאַ: אַזוי, ס׳איז געווען דיינער אַ ברו־דער! ווי הייסט ער?

פרוי בינאַ: ער הייסט... לאָמיך זיך נאָר דערמאָנען.. דאַכט זיך מיר, אַז ער הייסט היינריך.

וואס דער עולם וויל

די פּיעסע איז געווען אַ פולשטענדיגער דורכ־פאַל. דער עולם אין טעאַטער האָט געקלאַפּט און געפייפט און געוואָרפען פערשידענע זאַכען אויף דער בינע.

— מיין גאָט, מיין גאָט! — האָט דער דראַמאַ־טורגע וואָס איז געשטאַנען הינטער די קוליסען, געמורמעלט צום דירעקטאָר — איך ווייס נישט וואָס דער עולם וויל פון אונז האָבען.

— איהר ווייסט נישט, האַ? — קריצט מיט די ציין דער דירעקטאָר — און איך ווייס שוין יאָ וואָס דער עולם וויל: ער וויל צוריק זיין געלד!

זי ווייסט נישט

די פערצווייפעלטע אַלמנה וועלכע איז נאָר וואָס צוריקגעקומען פון איהר מאַן׳ס לויה האָט געוויינט און געקלאָגט און זיך גאָרנישט געקענט טרייסטען.

איהר אַלטער פרומער פעטער האָט אויפגעהוי־בען די אויגען צום הימעל און זיך אָנגערופען:

— זינדיג נישט שרה, וועסט זעהן ער (מיינענ־דיג גאָט) וועט דיך טרייסטען, ער וועט דיך שפּיי־זען און בעשיצען.

— יאָ, יאָ, — ענטפערט די פערצווייפעלטע אַל־מנה, דענקענדיג פון אַ געוויסען יונגגעמאַן — ער איז דער איינציגער וואָס וואָלט מיך געקענט טרייס־טען, אָבער איך ווייס נישט אויב ער וועט וועלען מיט מיר חתונה האָבען ווען ער וועט זיך דערווי־סען, אַז איך בין אַ מאַמע פון דריי קינדער.

—=:§:=—

טעאטער ווערטער־בוך

פּובליקום: א נאַאיווע קינד: עסט וואָס מען „דערלאַנגט" איהם..

סופלער — אַ מענש, וואָס טיפער ער ליגט אין דער ערד, אַלץ העכער לאָזט ער זיך הערען.

געהילף־רעזשיסער — העלפט קאַליע מאַכען...

פּאָטער־ראָליסט — וואָס טוט נישט אַ יוד צוליב פּרנסה? פאַר געלד ווערט מען אַפילו אַ טאַטע פון פרעמדע קינדער.

קאָמיק־פּראָסטאַק — אָפּט אין זיין אייגענעם כאַראַקטער.

ליבהאָבער — אַ מענש, וואָס האָט זעלטען ליב זיין געליבטע.

סטאַטיסט — אַנ׳אַנשיקעניש וואָס פּלאָנטערט זיך אונטער די פיס.

הויזען — אַ געזיכערטער סוקסעס פאַר דער שוואַכסטער אַקטריסע.

געשעפטס־פיהרער — פערפיהרט ס׳געשעפט.

איבערזעצער — אַ בילעטער אין טעאַטער, וואָס פאַר אַ האַלבען זלאָט זעצט ער איבער אויף אַ נעהנטערען פּלאַץ.

פאָרהאַנג־ציהער — אַ מענש, וואָס דעקט טיילמאָל אויף די גרעסטע חרפּות.

זישע קאַץ.

א כרבו פון שפיאנאזש

א סענסאציאנעל־קרימינעל־ישער ראמאן

קאפיטעל איינס

לעדי ראלסאן.

— עס איז מיר אויף אייך אַ גרוי׳ס רחמנות, קאַרלין, וואָס איך פערהאַלט אייך דאָ היינט לענגער, אָבער...

— ס׳שאַדט נישט סער! איך בין זעהר צו־פרידען, וואָס די בריף זענען אָנגעקומען היינט און נישט מאָרגען. איך וועל מיט זיי שנעל פערטיג װערען.

— איך וועל אייך זיין זעהר דאַנקבאַר! — האָט סער ראָבערט ראַלסאָן אויסגערופען — איך װאָלט זיי אַליין אַדורכשטודירט, נאָר איהר ווייסט דאָך: מיר זענען היינט איינגעלאַדענט אויף מיטאָג צום לאָרד הערינגטאָן.

— יאָ, סער, איך ווייס! זייט אָבער זיכער, אַז איך וועל נישט פריהער אוועק, איידער איך וועל נישט האָבען געענדיגט די אַרבייט.

איבערבויגענדיג זיך איבער׳ן טיש, האָט קאַר־לין שטודירט די שיפרירטע דעפעשען, וואָס זענען צוגעשטעלט געוואָרען אַהער צו ראָבערט ראַלסאָנען.

די דאָזיגע דעפעשען זענען בעשטאַנען פון מעלדונגען אין צוויי שפּראַכען, און האָבען געהאַט אַ שייכות מיט אייבעם און דעמזעלבען ענין: עס האָט זיך גערעדט וועגען די פערשאַרפטע בעציהונ־גען צווישען צוויי אויסלענדישע מלוכות.

די לאַגע איז געווען אַנ׳ערנסטע — עס האָט גע־קאָנט קומען צו פערוויקלונגען, און אַפילו צו אַ נייער וועלט־מלחמה...

די דעפעשען זענען געווען העכסט־וויכטיגע.

קאַרלין האָט זיי געדאַרפט שנעל שיפרירען, און אָפּגעבען וועגען זיי אַ ראַפּאָרט זיין לייטער.

געקומען זענען אָבער די דאָזיגע דעפעשען אין אַ מאָמענט וואָס איז נישט געווען ספּעציעל גינסטיג פאַר׳ן יונגען סעקרעטאַר מאַקס קאַרלין: מאָרגען אינדערפריה האָט געזאָלט פאָרקומען זיין חתונה, און גלייך פון דער חופה האָט ער זיך געקליבען מיט דער יונגער ווייב זייבער אויף אַ וועקס־וואָכענ־דיגער לוסט־רייזע.

— איך ווייס נישט, ווי איך וועל זיך קאָנען בע־גיין אָהן אייך! — האָט אַ זאָג געטון דער סער ראַל־סאָן, קוקענדיג פריינדליך אויף זיין סעקרעטאַר.

ער האָט איהם געהאַלטען פאַר זיין רעכטער האַנד, איהם אויפריכטיג ליב געהאַט, און אָפּט איז איהם געקומען אַ פערדראָסיגער גע־דאַנק אין קאָפּ אַריין, הלמאַי, האָט איהם גאָט נישט צוגעשיקט אַזאַ געראָטענעם זוהן, ווי קאַרלין, אַזאַ קלוגען און אַרבייטסלוסטיגען יונגענמאַן...

סער ראַלסאָן האָט שפּעט חתונה געהאַט, און נישט געהאַט קיין קינדער.

אין קאַבינעט איז אַריין אַ דאַמע.

ראַלסאָן איז איהר שנעל ענטקעגענגעגאַנגען.

— איך האָב אייך געצוואונגען וואַרטען, פאולא ענטשולדיגט מיר!

— אָ, מיר האָבען נאָך צייט! — האָט זי געענטפערט מיט אַ שטילען, צאַרטען קול, און פריינדליך אַ שמייכעל געטון צו איהר מאַן, — זעהט נאָר, דער מיסטער קאַרלין אַרבייט נאָך?.. ווי שעהמט איהר זיך נישט, ראָבערט, צו פערהאַלטען איהם היינט אַזוי שפּעט?!

מיט אַ לייכטען גאַנג האָט זי זיך דערנעהנטערט צום סעקרעטאַר.

סער ראָבערט ראַלסאָן האָט נישט בעמערקט דעם אויפמערקזאַם - בייגעריגען, דורכדרינגליכען בליק, וואָס זיין פרוי האָט אַ וואָרף געטון אויף די פּאַפּירען.

— ס׳איז זעהר נישט ריכטיג! — האָט זי פאָרט געזעצט מיט אַ צאַרטער, זינגענדיגער שטימע — איהר וואָלט געדאַרפט... ווי זאָגט מען עס?.. איך אויף אייער אָרט וואָלט שוין לאַנג „געמאַכט פיס", מיסטער קאַרלין.

מאַקס קאַרלין האָט זיך אויפגעשטעלט און אַרויסגעמורמעלט:

— איהר זעהר ליבענסווירדיג, לעדי ראַלסאָן!.. אָבער איך האָב שוין געזאָגט דעם סער ראַלסאָן, אַז היינט אין אָוונד האָב איך אַבסאָלוט נישט, וואָס צו טון... עטעל וואַרט נישט אויף מיר, און איך וויל נישט אוועק, איידער כ׳וועל דאָ נישט ברענגען אַלץ אין אָרדנונג.

— איז עס דען אַזאַ וויכטיגע אַרבייט? — האָט זי אַ פרעג געטון ביים מאַן.

— יאָ, אַ וויכטיגע, לאָמיר נישט שטערען קאַרלינען... אַלזאָ, זייט מיר דאָ געזונד, מיין פריינד! איהר וועט בעהאַלטען די דאָקומענטען אין דער אייזערנער קאַסע... אינדערפריה וועל איך זיי אליין איבערקוקען, און אפשר — נאָך היינט ביינאַכט.

— איך וועל עס מאַכען, סער. צום ווידערזעהען, לעדי ראַלסאָן!

— ביז מאָרגען! איך וויל דאָך אויך זיין אויף אייער חתונה! — האָט פריינדליך געענטפערט די יונגע פרוי.

— עס וועט זיין פאַר אונז אַ זעהר גרויסער כבוד, — האָט זיך אָפּגערופען דער יונגערמאַן, אײנבויגענדיג צ ודער קליינער האַנד אין דער הענדשקע, און בעמיהענדיג זיך צו דערשטיקען אין זיך אַ מאָדנעם געפיהל פון עקעל.

די שיינע פרוי פון זיין לייטער האָט אַרויסגע־רופען ביי איהם אַנטיפּאַטיע און אומצוטרוי: פאַר־וואָס עס איז אַזוי, האָט ער אַליין נישט געוואוסט, מחמת זי איז דאָך שטענדיג געווען צו איהם ליב און אויפמערקזאַם.

ער האָט זיך אָפט אַפילו געמאַכט אַליין פאַר־וואורפען דערפאַר, אָבער ער האָט בשום אופן נישט געקאָנט פטור ווערען דעם אומאַנגענעהמען געפיהל.

לעדי ראַלסאָן איז געווען אַנ׳אויסלענדערין, און געבוירן פון וואַנען זי שטאַמט האָט קיינער נישט געוואוסט.

שיין איז זי געווען זאָויסערגעוועהנליך.

דאָס וואָס זי האָט חתונה געהאַט מיט אַ רייכען, פער׳עקשנטען קאַוואַליר, מיט׳ן סער ראָבערט ראַל־סאָן, האָט געמאַכט אַ שטאַרקען רושם. ביידע ציינגער האָבען געזאָגט נביאות, אַז זייער הייראַט וועט נישט לאַנג אָנהאַלטען, און מ׳האָט יאָהרען לאַנג געוואַרט אויף אַ גט...

די פּאַרזאָגערייען זענען אָבער נישט מקוים געוואָרען, און לעדי ראַלסאָן האָט זיך אויפגעפיהרט, ווי אַ מוסטערהאַפטע פרוי.

עס האָט זיך אַפילו אויסגעוויזען צו זיין, אַז זי איז געווען שטאַרק צוגעבונדען צום מאַן, און האָט איהם אַפילו ליב געהאַט.

אַ סך מענשען זענען פון איהר נתפעל געוואָרען, אָבער ביי קיינעם האָט זי נישט אַרויסגערופען דאָס געפיהל פון אויפריכטיגער פריינדשאַפט: גע־שטערט דערצו האָט די סודותדיגקייט, מיט וועלכער זי האָט זיך אַרומגערינגעלט...

אַלזאָ, מאַקס קאַרלין איז נישט געווען דער איינציגער, וואָס האָט געפיהלט אַנ׳אַנטיפּאַטיע צו איהר.

ער האָט איהר איצט נאָכגעקוקט, און אומווילע־דיג זיך ענטציקט מיט איהר גראַציעזען פּאַמעליכען גיין.

די יונגע פרוי איז דאָך געווען בלענדענד שיין אין דעם זיידענעם אָוונט־קלייד, אין דעם דימענ־טענעם דיאַדעם אויפ׳ן קאָפּ ברוינע האָהר, און מיט דעם פּער׳על־קאָליע אויפ׳ן אַלעבאַסטער־ווייסען צאַ־טען האַלז, וואָס איז געווען ווי פון מאַרמאָר אויסגעשאָקט.

אויף דער שוועל האָט זי אַ קעהר געטון איהר פּנים, און אַ שמייכעל געטון צום יונגענמאַן.

סער ראָבערט האָט אויך פריינדליך אַ שאָקעל געטון מיט׳ן קאָפּ, און קאַרלין האָט געענטפערט מיט אַ טיפער פערנויגונג.

„פאַרוואָס איז עס אַזוי — האָט ער געטראַכט, — ווען איך זעה זי, דוכט זיך מיר, אַז אין צימער האָט זיך אַריינגעגליטשט אַ שלאַנג?"

ער האָט זיך אוועקגעזעצט אַרבייטען, און ווייטער געטראַכט:

„עטעל האָט אויך דעמזעלבען געפיהל, הגם זי איז זעהר פריינדליך צו אונז! ס׳איז נישט זעהר אַנגענעהם, וואָס זי וועט מאָרגען זיין ביי דער חופה, אָבער פערפאַלען!.."

דער יונגער סעקרעטאַר האָט זיך פערטיפט אין לייענען און שיפרירען: אין די דעפעשען זע־נען געווען זעהר וויכטיגע ידיעות, וואָס מ׳האָט געדאַרפט ווי אַמשנעלסטען איבערגעבען דער רע־גירונג.

אַז ער האָט געהאַט פערענדיגט די אַרבייט האָט ער צונויפגעקליבען און צוזאַמענגעלייגט די פּאַ־פּירען, איינגעפּאַקט זיי אין אַ דיקען (בלויען קאָנ־ווערט מיט׳ן נאָמען און אַדרעס פון סער ראָבערט, און בעהאַלטען זיי אין דער אייזערנער קאַסע, וואָס איז געווען איינגעמויערט אין דער וואַנד, און וואָס די קאָמבינאַציע פון איהר שליסעל האָבען בלויז געוואוסט צוויי מענשען — סער ראָבערט ראַלסאָן, און ער, זיין סעקרעטאַר.

— ענדליך! — האָט ער לייכט אָפּגעזיפצט — מיינע חברה־לייט זענען שוין אוודאי זיכער, אַז איך וועל נישט קומען... שוין צעהן אַ זייגער!

מאַקס קאַרלין האָט היינט געזאָלט פּראַווען אַזאַ מין „בחור׳שע ביבקע" ביי זיין פריינד מאָר׳יס סטאָר.

איבעריגענס, האָט ער דאָך טעלעפאָניש געגע־בען צו־וויסען זיינע חברים, אַז ער וועט זיך פערשפּעטיגען.

אין קאָרידאָר, אַרויסגייענדיג, האָט קאַרלינען בעגעגענט טאָמסאָן, דער אַלטער [illegible]

[illegible]

— צום זיין ווינשען איך פיל גליק און אַ גליקליכע רייזע !

דער אַלטער האָט עס אַרויסגערעדט זעהר אויפ־ריכטיג, און מאַקס איז געווען באמת שטאַרק גע־ריהרט פון דעם אַלטענס פריינדליכקייט.

„אַ בע׳חנטער אַלטער, דער טאָמסאָן! — האָט קאַרלין געטראַכט, אַריינזעצענדיג זיך אין דער טאַקסובקע, — ווייזט אויס, ער האָט מיך באמת ליב... אָבער פונדעסטוועגען איז עפּעס אויך ער אַ מאָדנער טיפּ!"

ביי מאָר׳יס סטאָרן האָט מען אויף איהם מיט אומגעדולד געוואַרט, און אַז ער איז אָנגעקומען, האָט מען איהם בעגעגענט מיט אַנ׳אָוואַציע ממש.

מאָר׳יס סטאָר איז געווען אַ יונגער אַ־אַלענט־פולער אַמעריקאַנישער זשורנאַליסט: בעת דער מלחמה האָט זיך קאַרלין מיט איהם צוזאַמענגעטראָפען און זיי האָבען זיך שטאַרק בעפריינדעט.

צווישען די חברים אויפ׳ן „בחור׳ניק" איז אויך געווען דזשאָרדזש ווינסטאָן פון אויסערן־מיניסטעריום, וועלכער האָט געזאָלט זיין צערע־מאָניע־מייסטער מאָרגען אויף דער חופה, און נאָך אַ האַלבע טוץ פריילעכע, גוטע יונגען.

קאַרלין האָט מאָמענטאַל פערגעסען אין אַלע זיינע זאָרגען, און צוזאַמען מיט דער חברה באָהעגטע פריינד האָט ער זיך שטאַרק צוהוליעט.

גאַנץ פריה האָט איהם אויפגעוועקט פון שלאָף אַ שטאַרק קלאַפּען אין דער טיר פון זיין צימער: מ׳האָט איהם אַרויסגערופען צום טעלעפאָן.

סער ראָבערט ראַלסאָן אַליין האָט איהם גע־רופען.

„וואָס עפּעס אַזוי פריה?.. סער ראָבערט גופא? מאָדנע?"

און האַלב אָנגעטון איז ער צוגעלאָפען צום אַפּאַראַט:

— דאָס זענט איהר סער?.. די פּאַפּירען?.. די פּאַפּירען ליגען אין דער קאַסע? נישטאָ זיי?! אָבער זיי מוזען דאָרט זיין!.. אין אַ בלויעם קאָנ־ווערט!.. זיי האָבען נישט געקאָנט פערפאַלען ווער־רען... אוממעגליך אין דער וועלט!.. יאָ, סער, איך פאָהר תיכף צו אייך!

קאפיטעל צוויי.

דער מארד אויף דעם פאסט־ביורא

— קאָן איך טעלעפאָנירען?

— ביטע, מאַדאַם! ס׳אַראַ נומער דאַרפט איהר?

— איך... שוין־זשע קאָן מען נישט אַליין אַ־רויסרופען?

דער נישט־זיכערער ענטפער האָט געצוואונ־גען די טעלעפאָניסטקע אויפצוהויבען דעם קאָפּ, און אַ קוק טון אויף דער קליענטקע.

דאָס איז געווען אַ שלאַנקע פרוי פון מיטעלען וואוקס אָנגעטון אין אַ בעשיידענעם טונקעלען קלייד פון דעם הוט האָט זיך איהר אַרונטערגעלאָזט אַ גע־דיכטער שלייער, וועלכער האָט פערדעקט איהר פּנים.

פרוי קעוו האָט פונדעסטוועגען בעוויזען צו בעמערקען, אַז די דאָזיגע דאַמע איז זעהר אַ שיינע, הגם זי יאָ׳ז נישט קיין יונגע, מחמת פון אונטער דעם הוט אַפילו האָט זיך אַרויסגעקייקעלט אַ לאָק גרויע האָהר.

דאָס איז אַ נערוועזע דאַמע — האָט די פרוי קעוו, די טעלעפאָניסטקע, אַ טראַכט געטון ביי זיך — ווייזט אויס אַז זי איז נישט געוואוינט צו בענו־צען זיך מיט׳ן געזעלשאַפטליכען טעלעפאָן.

— ניין, מאַדאַם! — האָט געענטפערט די פרוי קעוו — זאָגט מיר אייער נומער, וואָס איהר דאַרפט און איך וועל אייך זאָגען ווען ס׳וועט קומען די פערבינדונג. דאָס טעלעפאָן־בידעל איז דאָרט אין יענער זייט צימער.

די דאַמע האָט געוואָרפען אַ בליק אויפ׳ן ווייטען ווינקעל פון דעם צימער, איז אַ ביסעל צוטומעלט געוואָרען, האָט זיך געקווענקעלט אַ ווייל און גע־עפענט איהר האַנד־בייטעל.

איהר רעכטע האַנד איז געווען אָהן אַ הענדשקע און פון איהרע דינע פינגער האָבען אַראָפּגעבליש־טשעט שמאַראַגד־רינגען.

— [illegible] „גרענטאָן 39-53". וויפיל קאָסט? — האָט זי שטיל אַ פרעג געטאָן, און [illegible]

די פרוי קעוו האָט בעקומען אַ שילינג און אַ־[illegible] דערנאָך האָט זי אויס־געציילט דאָס רעשט.

עס האָט זיך געהערט אַ קלינגען און [illegible] צוויי נייע מענשען.

— פערטיג! — האָט אויסגערופען די פרוי קעוו — בידעל נומער 19.

די דאַמע איז שנעל אַוועק צום טעלעפאָן, פער־געסענדיג צו נעהמען דאָס רעשט־געלד.

די טעלעפאָניסטקע ווידער האָט זיך פערנומען מיט די נייע קליענטען.

דערווייל, בעת זי האָט זיי פערקויפט מאַר־קען, זענען אָנגעקומען נייע קליענטען, וואָס האָ־בען זיך אַוועקגעשטעלט ענטקעגען ביי דעם גע־שטעל מיט די שרייב־מאַטעריאַלען.

פרוי קעוו האָט אויף זיי אַ קוק געטון מיט פערדאַכט. אמת, זיי זענען איהר געווען קענטליך, אָבער זי איז געווען שטאַרק אומצופרידען וואָס עס מאַכט זיך אַזוי שטענדיג: אָדער גאָר, אָדער גאָר־נישט! אָדער קיינער קומט נישט, אָדער עס מאַכט זיך אַ געלויף.

און זי אַליין בעדינט דאָך דאָס גאַנצע ביוראָ און דעם מאַגאַזין.

דער מאַן, דער פרוי קעוו׳ס און איהר שוועס־טערנמאַכטער האָבען איצט געפרישטיק אויבען, אויפ׳ן אויבערשטען שטאָק.

פרוי קעוו האָט אָנגעקלונגען און אַראָפּגערופען איהר שוועסטער־טאָכטער.

אין דעם מאָמענט האָט זיך דאָס טעלעפאָן־לעמ־פעל אויסגעלאָשען און זי האָט מאַשינאַל אָפּגעשיידט די דראָטען.

עס זענען אָנגעקומען נייע קליענטען, און אַ קורצע צייט איז די מוהמע מיט דער פלימעניצע געווען פערנומען איבער׳ן קאָפּ, אײלענדיג זיך צו־פרידענצושטעלען זייערע קונים.

ערשט, אַז אין ביוראָ איז געוואָרען ליידיג, האָט די פרוי קעוו בעמערקט, אַז די דאַמע, וואָס איז אַ־ווען טעלעפאָנירען אין בידעל, האָט נישט צוגע־נומען דאָס רעשט־געלד.

— זי האָט איבערגעלאָזט איהר געלד און איך האָב גאָרנישט געזעהען, ווי זי איז אַוועק... וואַהר־שיינליך, וועט זי זיך כאַפּען און צוריקקומען.. האָסט־טו שוין אָפּגעגעסען, סיידי? ניין? סאָ גיי שוין שנעלער אויבען און מאַך אַ סוף!

סיידי דזשאָקסאָן איז געווען אַ שיין מיידעל. מיט איהר געזונדער, פרישער פאַרב אין פּנים איז זי געווען ענליך צו דער מוהמען.

דאָס מיידעל איז אַוועק צו דער ווייטער טיר, וואָס האָט זיך געפונען לעם דעם טעלעפאָן־בידעל.

דער באָוועמבער־טאָג איז געווען אַ פינסטע־רער, און אין ווינקעל פון דעם צימער, איז געווען שטאַרק טונקעל.

— אוי, דאָ איז באַט אויף דער פּאָדלאָגע, — האָט סיידי אויסגערופען — ווער האָט עס דאָ אויס־געגאָסען וואַסער?!

זי האָט אָנגעטאַפּט דעם עלעקטרישען שאַל־טער און אָנגעצונדען דאָס ליכט.

פרוי קעוו האָט דערהערט אַ מוראַדיגען קוויטש און אַרויסלויפענדיג פון הינטער דעם קאָנטראָל האָט זי אָנגעטראָפען איהר פלימעניצע שטיין ביי דער וואַנד אַ בלאַסע, אַ ציטערנדיגע מיט אויגען ברייט־אויפגעעפענטע פאַר שרעק...

דאָס מיידעל האָט מיט אימה געקוקט אויף דער קאַלוזשע ביי איהרע פיס, און אויף דעם טונ־קעלען פאַס בלוט וואָס האָט געשטראָמט פון אונ־טער דער טיר פונ׳ם טעלעפאָן־בידעל.

— גאָט מייגער! — וואָס איז עס? — האָט די קעוו אַ געשריי געטון — וואַרט נאָר... לאָזט מיר אַדורך!...

זי האָט אָנגעכאַפּט סיידי׳ן ביי דער האַנד אַנ׳עפען געטון די טיר פונ׳ם טעלעפאָן־בידעל.

מיט אַ ווייכען קלאַפּ איז אַנידערגעפאַלען אַ קערפּער.

דער קאָפּ פונ׳ם קערפּער איז געווען איינגע־הילט אין אַ געדיכטען שלייער.

— דאָס איז זי... יענע דאַמע!... זי האָט, מס־תמא בעקומען אַ בלוט־שטורץ... אָדער עפּעס אַ־זוינס! — האָט די פרוי קעוו אומרוהיג געטענהט, פּאַרענדיג זיך ביי דעם קערפּער.

זי איז געווען אַ קלוגע, ספּריטנע פרוי, אָבער איהר איז נישט איינגעפאַלען אַ טראַכט צו טון וועגען דער שרעקליכער ווירקליכקייט.

— לויף, סיידי שנעלער!... גיב עמיצען אַ רוף.. אַלץ איינס וועמען!

שלוכצענדיג אָבער, און ציטערענדיג האָט סיי־די זיך אַראָפּגעלאָזט אויפ׳ן שטול: פאַר שרעק האָט עס ביי איהר אָפּגענומען די פיס.

אויף די געשרייען פון דער פרוי קעוו, זענען זיך צוזאַמענגעלאָפען די שכנים, און פערבייגייער.

אין אַ פינף מינוט אַרום איז דאָס פּריוואַטע פּאָסט־ביוראָ פול געווען מיט אַ גרויסע געזעמעל מענשען.

דער אָנגעקומענער פּאָליציאַנט האָט ענערגיש אַדורכגעשלאָגען זיך אַ וועג מיט עלענבויגענס, ביז ער איז צוגעקומען צום טעלעפאָן־בידעל.

— פונאַנדערגייען זיך!... לאָזט אַדורך!... וואָס איז דאָ? — האָט ער געפילדערט, און — פּלוצים איז ער בלייך געוואָרען: — אַוועק!... דאָס איז אַ מאָרד!... אַ מאָרד!...

— ניין, דאָס איז נישט קיין מאָרד! — האָט פרוי קעוו אַ געשריי געטון מיט אַ שלוכצען — זי איז דאָ געווען איינע אַליין!

— איהר קענט זי? — דער פּאָליציאַנט האָט זיך איבערגעבויגען איבער׳ן טויטען קערפּער, נישט אָנריהרענדיג איהם — איהר קענט זי?

(פאָרטזעצונג קומט).

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE
ZIELONA 6,
12-333
Telefon
tel. 12-333
tel. 12-333
פּריוואַטע דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אַלע פּלוצימדיגע פאַרפאַלען צו יעדער צייט
ביי טאָג און ביי נאַכט ווי אויך אין אַלע אַקושעריע און גינעקאָלאָגישע הילף.

פרייטאג 24 י מנחם אב תרצ"א

יולי

זון-אויפגאנג 3.45
זון-אונטערגאנג 7.39

ליכט-צינדען: 7,26

פון ד' האנדעלס-געריכט

פירמע „סעטאן" ציהט צוריק די ביטע וועגען נאדזור

לויט ווי מיר האבען שוין געמאלדען, האט די זאקען-פירמע „סעטאן" (מאטעיקא 4) אריינגעטראגען עהערגעכטען א ביטע וועגען פראלאנגירען די צאהלונגען אויף 3 חדשים.

מחמת דעם, וואס די דאזיגע ביטע האט געמאכט א שטארקען רושם אין די לאדזער סוחרישע קרייזען, ווי אויך אין שייכות מיט דער נעכטיגער בעראטונג פון די אינהאבער פון דער פירמע, אויף וועלכער עס איז דיסקוטירט געווארען איבער דער לאגע, וואס איז ארויסגעקומען צוליב דער גלייכצייטיגקייט פון ד יביטעס פון דער פירמע „סעטאן" און דער „ווידזעווער מאנופאקטור" — האט די פערוואלטונג פון „סעטאן" בעשלאסען צוריקצוציהען די ביטע וועגען דעם נאדזור, און דעריבער האט דער בעפולמעכטיגער פון „סעטאן" אדוו. גאלדרינג אריינגעטראגען נעכטען א ביטע וועגען צוריקציהען די ביטע וועגען נאדזור צוזאמען מיט די בייגעלעגטע דאקומענטען, מאטיווירענדיג עס מיט דער מעגליכקייט צו בעזייטיגען די צייטווייליגע צאהלונג-שוועריגקייטען אויסער דעם געריכט.

* * *

בשעתו האט דאס קרייז-געריכט אפגעליינט די צאהלונגען, און דערנאך ערקלערט אלס באנקראט די פירמע „יוזעף ריכטער".

איצט האט דאס געריכט אפגעווענדעט די אנקלאגעס פון א רייה קרעדיטארען אויף דער הדיציזיע פון וויכטער-קאמיסאר.

* * *

דאס אפעלאציע-געריכט האט בעשלאסען בטל צו מאכען דעם אורטייל פון קרייז-געריכט וועגען דער פירמע „טעקטורא".

וויצע-פרעזידענט ראפאלסקי ביים וואיעוואדע

וועגען פארטזעצען די קאנאליזאציע-ארבייטען

נעכטען האט זיך צום וואיעוואדע, ה' יאשטשאלט געמאלדען דער לאדזער וויצע-פרעזידענט, סטאניסלאוו ראפאלסקי, וועלכער האט בעריהרענדיג א רייה פראגען, צ. א. מיטגעטיילט, אז דער לאדזער מאגיסטראט, צוליב'ן מאנגעל אין געלד, איז ביכולת שפעטער, ווי ביז סעפטעמבער ה. י. פיהרען די קאנאליזאציע-ארבייטען.

בזה האופן וועלען די ארבייטער ביי דער קאנאליזאציע נישט בעקומען דאס רעכט אויף צו בענוצען זיך מיט דער שטיצע פון ארבייטסלאזען-פאנד.

דער וואיעוואדע האט דערויף צוגעזאגט צו מאכען די ווייט-געהענדסטע בעמיהונגען, אז די ביז-איצטיגע חודשליכע סומע, וואס ווערט אסיגנירט דורך דער רעגירונג פאר'ן לאדזער מאגיסטראט, זאל געהעכערט ווערען אויפ'ן חודש סעפטעמבער ביז 156,000 זל.

די העכערונג פון דער רעגירונגס-סובווענץ וועט דערמעגליכען ווייטער צו פיהרען די קאנאליזאציע ארבייטען, און וועט אויסמיידען די עווענטועלע רעדוקציע פון די ארבייטער, וואס זענען בעשעפטיגט ביי דער קאנאליזאציע.

ענדערונגען אין דער פראקוראטור

(2) לעצטענס זענען אין פראקוראטורען-אמט ביים קרייז-געריכט פארגעקומען א רייה פערזאנאלע ענדערונגען אויף די שטעלעס פון די ראיאן-לייטערס.

אי[ן] צוזאמענהאנג דערמיט איז איצט די בעזעצונג א פאלגענדע:

פראקוראר ביים לאדזער קרייז-געריכט איז איצט ד"ר יאן מארקאווסקי. פערטרעטער זענען: וויצע-פראקוראר סטאניסלאוו מאדעצקי, און וויצע פראקוראר סטאניסלאוו זליטשינסקי.

לייטער פון ערשטען ראיאן (אויף די קאמיסאריאטען 9, 10, 11, 12, 13 און 14) פאדפראקוראטאר מיקאלאי ניקיטיענקא; פון צווייטען ראיאן (7-טער קאמיסאריאט) פאדפראקוראר יוליוש כאווראווסקי — פערטרעטער: יאנוש-מיעציסלאוו קארסקי; פון דריטען ראיאן (1, 2, 3, 6 און 8) פאדפראקוראר מיכאל קאוואלסקי; 4. ראיאן (4 און 5. קאמיסאריאט) פאדפראקוראר קאזשימיעזש קאזלאווסקי — פערטרעטער: פאדפראק. מיעטשיסלאוו יאעל; 5. ראיאן (לאדזער און בזשעזשינער פאוויאט) פאדפראק. זיגמונט דעטשינסקי; 6. ראיאן (לענטשיצער פאוויאט) פאדפראק. קאזשימיעזש סוסקי; 7. ראיאן (לאווקער פאוויאט) פאדפראק. וואצלאוו גזשעגאזשעווסקי; 8. ראיאן (פינאנץ) פאדפראקוראטאר קאזשימיעזש סוסקי; 9. ראיאן (מיליטערישער) פאדפראק. וו. גזשעגאזשעווסקי.

ווי זאגט עפּיס דער דייטש:

אזעלכע אדוואקאטען קאנען אונז „געשטאהלען ווערדען"...

(2) אין פעטריקאווער קרייז-געריכט האט פאסירט א גאר טשיקאווע זאך, וואס פאסירט, דאכט זיך, בכלל צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע פון פוילישען געריכטס-וועזען:

פאר'ן פעטריקאווער קרייז-געריכט איז געשטאנען א געוויסער בראניסלאוו יעזשערסקי אין צוזאמענהאנג מיט אן אפעלאציע, וואס ער האט אנגעגעבען אויף אן אורטייל פון פעטריקאווער שטאטישען געריכט.

אויפ'ן יסוד פון דעם אורטייל איז יעזשערסקי פער'משפט געווארען פאר אן אנטי-מלוכה'שען ארטיקעל אויף א חודש ארעסט.

יעזשערסקי האט נישט געהאט צו בעצאהלען אן אדוואקאט, האט איהם דאס געריכט בעשטימט א פערטיידיגער פון אמט — דעם אדוואקאט גנאוואנאוויטש.

אז ער איז אבער געקומען צום פסוק נאך דעם פראקוראר'ס רעדע, האט ער קורץ און שארף דערקלערט: „איך שטיץ אונטער די בעשולדיגונג"!

מ'האט יעזשערסקין, פערשטעהט זיך, בעשטעטיגט דעם אורטייל, און ער האט דערקלערט, אז ער וועט אינטערוועגירען וועגען דעם ענין אין ווארשאווער אדוואקאטען-ראט.

אדוו. גנאוואנאוויטש ווידער טענה'ט, אז ער האט געמוזט אזוי האנדלען, צוליב דער ספר שידענהייט פון איבערצייגונגען.

א חכם, אן אדוואקאט!

אנקמהר אין די... קאטאקראטען!

דאס הויז ווערט אונטערגעצונדען און פערברענט צוזאמען מיט 3 פרויען

(2) נעכטען ביינאכט איז אין דארף בראדקי, הינטער טאמאשאוו פערברענט געווארען דאס הויז פון טאדעאוש שיוועק.

אין דער שרפה זענען אומגעקומען די לאקאטארען פונ'ם הויז: די 50-יאהריגע אלמנה מאריא זאקשעווסקא, און איהרע 2 טעכטער, די 20-יאהריגע אלעקסאנדרא און די 8-יאהריגע קריסטינא.

עס זענען אויך זעהר שטארק אפגעברענט געווארען די פרוי האלינא קאזשימיערטשאק מיט איהרע צוויי טעכטער וואנדא און סטאניסלאווא, וועלכע מ'האט אפגעפיהרט אין שפיטאל.

דער גאנצער בנין איז פולשטענדיג פערברענט געווארען.

די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז גאנץ זענען ארויס פון דער שרפה בלויז די באלעבאטים פונ'ם הויז. מ'איז אויך דערגאנגען, אז שיוועק האט זיך שטענדיג געקריגט מיט זיינע לאקאטארען, און זיי געוואלט פאר יעדען פרייז פטור ווערען. דאס רוקט ארויס דעם חשד, אז דאס הויז האט אונטערגעצונדען דעם באלעבאס זוהן, סטאניסלאוו שיוועק.

געכאפט א שמוגלער

(א) עהערנעכטען האט א גרעניץ-זעלנער אויף דער פויליש-דייטשער גרעניץ, נישט ווייט פו, פראשקי געכאפט א שמוגלער, א געוויסען לעאן באריך, וועלכער האט זיך געפרובט אריבערצוטראגען פון יענער זייט א זאק מיט טאבאק, סאכארין א. א.

דער וואך-זעלנער האט איהם מיט זיינע קוילען געטראפען אין א דייט און אין א פוס.

דרינגענדע שטיצע פאר ארבייטסלאזע

היינט, פרייטאג, דעם 24-טען — די אותיות:

KLŁMNOP

שבת, דעם 25-טען ד' ח. — די אותיות:

RSTUWŹŻ

די ארבייטסלאזע מוזען צושטעלען:

1) א פאס, אדער אנ'אנדער פערזענליכען דאקומענט.

2) א לעגיטימאציע פון פ.ו.פ.פ., וואס שטעלט פעסט, אז דער בעטראפענער האט זיך 2 מאל צוגעשטעלט צו דער שטענדיגער קאנטראלע אין משך פון די לעצטע 4 וואכען.

3) א ביכעל פון דער קראנקען-קאסע פון זיך און זיין משפחה.

פערקלענערט די ארבייטס-לאזיגקייט

ליט .ווי עס אינפארמירט אונז דער וואיעוואדען-אמט איז די צאהל ארבייטסלאזע אין דער לאדזער וואיעוואדזטווע געפאלען (אויפ'ן 20 ד.ח.) אין פערגלייך מיט פאריגע וואך אויף 1,165 מאן

אין לאדז — אויף 315, אין טאמאשאוו — 126, פאביאניץ — 139. פעטריקאוו — 134; זדונסקא-וואליא — 258; ראדאמסק — 198; קאליש — אויף 53 מאן.

אין זגערזש איז ארבייטסלאזיגקייט געוואקסען אויף 45 מאן און אין ווילון — אויף 16

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: א. פאטאש (פל. קאשטשעלני 10), א. קארעמזא (פאמארסקא 12), ע. מילער (פיעטריקאווער 46), מ. עפשטיין (פיעטריקאווער 225), ז. גארטשיצקי (פשעיאזד 59), ג. אנטאניעוויטש (פאביאניצער 50).

א לעבעדיגער פאקעל

אז מ'לאזט איבער באלעבאטעווען א קליין מיידעלע

(א) די 12-יאהריגע פייגעלע אייזענבערג פון גרינעם מארק 8 איז געגאנגען אפקאכען מיטאג פאר איהרע עלטערן, וואס זענען מארק-שטייערס.

האט זי בעגיסענדיג מיט נאפט דאס האלץ אין אויווען, זיך אונטערגעצונדען דאס קליידעלע און אין א ווייטע ארום איז זי אינגאנצען געשטאנען אין פלאמען.

אויף איהרע געשרייען איז אנגעלאפען אנ'עולם שכנים, און פאגאטאוויע האט זי אין א געפעהרליכען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל.

קלאנג- פילם - טעאטער

„CASINO"

היינט און פאלג. טעג!

דער נייעסטער פוילישער סלו

„די פרוי, וואס לאכט"

שטימונגס-דראמע פערפוילישט דורך BRUNO WINAWER.

אין דער הויפטראלע די פרעמירטע שעהנהייט די בעריהמטע Mis Polonia

ZOFJA BATYCKA

אין די איבריגע ראלען:

Aleksander Żabczyński
Wiktor Biegański
W. Gawlikowski i inni.

שפאנענדער אינהאלט.

ערשטקלאסיגע אויסשטאטונג.

אויסער'ן פראגראם: פילם-אקטואליטעטען

אנהויב 6 א זייגער נאכמיטאג. שבת 4 א זייגער נאכמיטאג זונטאג 12 א זייגער בטאג.

ארעסטירט אין פאריז א לאדזער באנדיט

ער איז ארייגעפאלען צוליב א יודיש מיידעל, וועלכע ער האט מערדערליך געקאטעוועט

(2) לעצטענס איז אין לאדזער אויספארשונגס-אמט איינגעפאלען א בריף, דורך דער הויפט-פאליצי-קאמאנדע אין ווארשא פון דער פוילישער אמבאסאדע אין פאריז, אין וועלכען עס ווערט מיטגעטיילט, אז אין פאריז איז פערהאלטען געווארען א געפעהרליכער לאדזער באנדיט, וועלכער האט בשעתו געוואוינט אויף אלעקסאנדראווסקא 76 — א געוויסער אסקאר בענטשקע.

בענטשקע, וועלכער איז איצט אלט 45 יאהר, איז שוין ארעסטירט געווארען אין 1915 אין דייטשלאנד פאר א באנדיטען-אנפאל.

בענטשקע, וועלכער איז פערמשפט געווארען צו זיצען אין טורמע, איז ענטלאפען, און אין 1923 האט ער „געארבייט" ארום לאדז מיט א גאנצער באנדיטען-באנדע, און דערנאך איז ער ווידער ענטלאפען קיין דייטשלאנד.

אין 1925 זענען צוויי פון זיינע מיטהעלפער געכאפט געווארען, און די דייטשע געריכטען האבען פערמשפט: איינעם אויף 15 און דעם צווייטען אויף 20 יאהר שווערע טורמע.

בענטשקען איז אויך דאן געלונגען צו ענטלויפען.

קיין פוילען האט ער מורא געהאט צוריקצוקומען, איז ער אוועק קיין בעלגיען און דערנאך אין פראנקרייך, וואו ער האט געהאט א בריים פעלד צו ארבייטען אויף זיין געביט.

גאר לעצטענס האט ער בערויבט די אינהאבערין פון האטעל פאר פרעמדלענדער, אין פוטא (פארשטאט אין פאריז), און דא איז ער נאך א געניטער אויספארשונג ארייגעפאלען.

ווי עס שטעלט פעסט דער בריף פון דער ווארשאווער פאליצי-קאמאנדע, איז ער דעמאסקירט געווארען בזה האופן:

די לאקאטארען פון די מעבלירטע צימערן אויף ל'אמארק האבען געמאלדען אין דער פאליצי-פרעפעקטור, אז איינער פון די לאקאטארען, א געוויסער בענטשקע פייניגט אויף א מורא'דיגען אופן עפיס א פרוי, מיט וועלכע ער לעבט.

אין דער וואוינונג זענען תיכף אנגעקומען פאליציאנטען אויף ראווערס. אויפ'ן ארט האבען זיי פעסטגעשטעלט, אז די מערדערליך געקאטעוועטע פרוי הייסט אסתר פלוימבוים (א ווארשאווערין), וועלכע איז א געליבטע פון בענטשקע'ן.

די פרוי איז געווען אזוי מורא'דיג צו'הרגעט, אז מ'האט זי געמוזט אפפיהרען אין שפיטאל.

פינף לביני האט די פלוימבוים איבערגעגעבען פאלגענדעס: זי האט שוין פון לאנג חושד געווען איהר „קאכאנעק" אז ער פערדינט געלד אויף א נישט כשר'ן אופן, און לעצטענס האט זי אויך צופעליג פעסטגעשטעלט, אז ער האט געמאכט עפליכע באנדיטען-אנפאלען.

אין צוזאמענהאנג מיט איהרע ערקלעהרונגען האט מען פעראורדענט א גענויע אויספארשונג, בעת וועלכער מען האט זיך דערוואוסט, אז בענטשקע ווערט גרומגעזוכט דורך שטעק-בריף פון פוילען, דייטשלאנד און בעלגיען. אין אז חוץ מזה האט ער אדורכגעפיהרט א גאנצע רייה באנדיטערייען אויף דער פראווינץ און אין די פארשטעט פון פאריז.

בעת די רעוויזיע האט מען ביי בענטשקען געפונען א רייה גובשע און איינברוך מכשירים, א קאמפראמיטירענדע קארעספאנדענץ, ווי אויך כלערליי עלעגאנטע מלבושים (אויך א מונדור פון א פרעמדען-לעגיאן-אפיציר, סמאקינגען, פראק א.או.)

דערווייל איז ער ארעסטירט געווארען, און די פראנצויזישע געריכטס-מאכט האט מיט איהם צו טון.

נאכ'ן אפקומען זיין שטראף אין פראנקרייך, וועט מען דעם לאדזער „תנא בארטעק", דעם אנטיסעמיטישען יונגערמאן צוריק אפגעבען פוילען.

יודיש טעאטער
אין „פילהארמאניע"
20 נארוטאוויטשא 20
דירעקציע:
ד. צעלמייסטער און א. בעזמאן
א"מ. דיר. יאן ווייגבערג.

ארעקארד פון ערפאלג!
היינט פרייטאג און מארגען שבת, 9 אזייגער אוונט
די לאנג־ערווארטעטע
פייערליכע פרעמיערע!

שפאנענד!
סענסאציע!
אנציהענד!
אמוזירענד!

„דער בלינדער פאיאץ"

הומאר! קאמיזם! אין 3 אקטען פון מ. בלום, מוזיק פון פראפ. בלאך. געזאנג! טענץ!

הויפט־פיגורען:

אדאלף: א פראפעסאר	– יצחק נאזשיק	באריס: פאיאץ	– מרדכי הילסבערג
ציליע: זיין טאכטער	– ר. ראיא	חנון: א ליטוואק	– מאקס באזשיק
דארא: קאבארעט־אייגענטימערין	– בעלא באזשיק	סאניע: קעלנערקע	– ליזע שלאסבערג
זינא: קאבארעט־טענצערין	– דינה האלפערין	סיאמא: קעלנער	– זישע קאץ
ד"ר בארגעט	– דוד לואי		
בריינע־טריינע: גאליציאנ.	– חנה פערבער		
פאגליא: א כינעזער	– שמחה ראזען		
דעטעקטיוו	– בעריל שווארצשטיין		

רעזשי: מ. הילסבערג — כאר! — ארקעסטער! — באלעט! — דיריגענט: ל. זעלמאן

זישע קאץ

דינה האלפערין

יצחק נאזשיק

מאקס באזשיק

שמחה ראזען

ליזע שלאסבערג

דוד לואי

בעלא באזשיק

חנה פערבער

שבת, דעם 25 יולי, 4 אזייגער נאכמיטאג צום 20־טען און לעצטען מאל

פון — 50 גר.

פון ווייטען סיביר

(סאניע די אנארכיסטקע)

ביז — 1.50 זל.

אין 3 אקטען מיט א פראלאג, בעארבייט פון י. נאזשיק.

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

רות רענינע

רעגירונג־פראיעקט פון א נייעם צאל־טאריף

(א) לויט ווי מיר דערוויסען זיך, האט די לאדזשער האנדעלס־ און אינדוסטריע־קאמער בעקומען פון האנדעלס־מיניסטעריום א פראיעקט פון א נייעם צאל־טאריף, אין וועלכען עס ווערען צ. א. איינגעפיהרט געוויסען ענדערונגען אין אריינפיהר און ארויספיהר אויף טעקסטיל־סחורות און וואלענע און באוועלנע, האלב־פאבריקאטען, שפיצען, האפטען, א. ד. גל. כדי איהם גענוי צו בעטראכטען, און ארויסזאגען א מיינונג.

אין צוזאמענהאנג דערמיט וועט די קאמער האבען מאנטאג, דעם 27. א זיצונג.

——=:0:=——

מעלדונגס־קאמיסארן אין די הייזער

אויב ס'וועלן נישט אנגעגעבן ווערען די געהעריגע זשאנדצעס

(א) לויט די פארשריפטען וועגען דער עווידענץ פון דער בעפעלקערונג, מוז איטליכער הויז־בעזיצער אנגעבען די פערזאן, וועלכע ערבעפולמעכטיגט צו פערנעהמען זיך מיט די איינמעלדונגען אין הויז. די דאזיגע פערזאן מוז ענטשפרעכען געוויסע בעשטימטע בעדינגונגען.

דער לאדזשער מעלדונגס־אמט האט פיהרענדיג די רעגיסטראציע און קאנטראלירענדיג די אנקעטעס, פעסטגעשטעלט, אז אין א סך פאלען האבען הויז־בעזיצער לעת עתה נישט אויסגעפיהרט די פליכט פון אנגעבען די אזויגערופענע אדמיניסטראטארען, ד. ה. די פערזאנען, וואס זענען בערופען צו פיהרען די איינמעלדונגען און צו זיין פעראנטווארטליך פאר זיי.

מחמת די דערמאהנונגען און די שטראפען העלפען נישט, איז דער מעלדונגס־אמט מודיע, אז אונאפהענגיג פון די שטראפען, קאן די לאדזשער סטאראסטווע בעשטימען אויף א צוואנג־אופן געהעריגע פערזאנען אויף צו פיהרען אין אזעלכע פאלען די איינמעלדונגען, און די הויז־בעזיצער וועלען דארפען בעצאהלען פאר זיי.

——=:)O(:=——

12 פערזאן שווער און לייכט־פערוואונדעטע

פון אן'אויטאבוס־קאטאסטראפע הינטער אזארקאוו

(א) עהערגעכטען איז אויפ'ן שאסע צווישען לענטשיץ און אזארקאוו, נעבען אזארקאוו פארגעקומען אן'אויטאבוס־קאטאסטראפע, וועלכע האט געבראכט צו 12 קרבנות אין מענשען, לייכט און שווער־פערוואונדעטע.

דעם אויטאבוס האט געפיהרט דער שאפער בעריל יאקובאוויטש, און אין א געוויסען מאמענט, ווען ער האט געוואלט אויסמיידען א פויערישען וואגען, איז ער האסטיג אריינגעפאהרען אין א טיפען גרובען.

דער רעזולטאט איז געווען א פאטאלער:

פון אונטער דעם צושמעטערטען אויטאבוס האט מען ארויסגעצויגען די שווער־פערוואונדעטע: וואיטשעך סאבאלסקי (וו"ובלא 20), סטאניסלאוו וויטשאק פון גאווראנאוו, און זביגניעוו קאנארסקי פון אזארקאוו. די אלע האט מען, אין א געפעהרליכען מעמד, אפגעפיהרט אין אזארקאווער שפיטאל. די איבעריגע 9 פערזאן מיט'ן שאפער גופא זענען אפגעקומען מיט לייכטערע וואונדען.

פאליציי פארשט אויס דעם ענין, און וועט צוציהען צו פעראנטווארטליכקייט די שולדיגע.

═══

פאר פעלשען וועקסלען און גנבענען

(א) אין דער פירמע הערש שטיפט (נאוואמיעיסקא 28) האט געארבייט אלס אינקאסענט א געוויסער אברהם ישראל שערקאווסקי, וועלכער האט בשעתו אויסגענוצט די געלעגענהייט, וואס מ'האט איהם אנפערטרויט צו איבערשיקען וועקסלען א. א. זאכען, און ער האט איין וועקסעל, א הונדערטער ארויס'געגנב'עט (אויסשטעלער: לייב בריסקי) און דערצו נאך געפעלשט א וועקסעל אויף 2 טויזענד זלאטעס.

לאזען אבער איהם אין גאנג האט ער נישט בעוויזען, ווייל ער איז בעצייטענס דעמאסקירט געווארען.

נעכטען האט איהם דאס קרייז־געריכט פערמשפט אויף 6 חדשים טורמע.

טראכט זיך אודאי שערקאווסקי ביי זיך:

— מילא „לא תגנוב" שטייט... אבער לא תעשה פאלשע וועקסלען שטייט דאך נישט...

און ווייל עס שטייט נישט — גייט ער זיצען.

„בוג זאפלאטש!"

א קורצע מעשה מיט 2 בחנם־עסערס

(2) אין רעסטאראן פון סאקאווסקין אויף פעטריקאווער 307 זענען געקומען צוויי יונגעלייט: הענריק מאטקיעוויטש (פון ווארשא) און צוזארי הארטמאן פון לאדז, קאפעריקא 33, און געהייסען זיך געבען גוט עסען און טרינקען.

אז ס'איז שוין געווען לאחר המעשה, און ס'האט געהאלטען ביי'ן סדרה צאהלען, זאגט הענריק, אז צוזארי זאל צאהלען, און צוזארי זאגט, אז ער וועט נישט זיין בדלות, אז הענריק וועט צאהלען.

מ'האט זיך אזוי לאנג געאמפערט, ביז מ'איז געקומען צום אויסגלייך, אז דער רבונו של עולם זאל רעגולירען דעם חשבון, ד. ה. מ'זאל זאגען דעם קעלנער: „בוג זאפלאטש"...

און אזוי־ווי סאקאווסקי האט נישט אזא קאנטא, האט ער מיט דער הילף פון א פאליציאנט געמאכט א פראטאקאל.

מ'הויבט אן אויסצוגלייכען

דעם מכסוך צווישען די הויז־בעזיצער און די סטרוזשעס

(2) נעכטען איז אנגעקומען אין לאדזשער קרייז־געריכט א ידיעה פון יוסטיץ־מיניסטעריום, אז אלס דעלעגאט פון מיניסטעריום אין דער אויסעראָרדענטליכער שידס־קאמיסיע איז בעשטימט דער ריכטער יעזשי דאקאנט (פון שטאטישען געריכט).

די פאר־קאנפערענץ וועט פארקומען דעם קומענדיגען דינסטאג און אין איהר וועלען אנטיילנעהמען פיר הויז־בעזיצער־פערטרעטער, און פיר הויז־וועכטער־פערטרעטער.

אויב די דאזיגע קאנפערענץ וועט נישט ברענגען צו א רעזולטאט וועט צוזאמענגערופען ווערען א זיצונג פון דער קאמיסיע, וואס וועט זיך בעראטען אונטערן פארזיץ פון קרייז־אינספעקטאר אינזש. וואיטקיעוויטש (דעלעגאט (דעלעגאט פון ארבייטס מיניסטעריום), פון ריכטער דאקאנט און שטאטישען סטאראסטע, ראשיצקי.

גרויסע דארפס־שרפות

(א) אין דארף מלאדעטשנא, סלופצער פאוויאט איז נעכטען אויסגעבראכען א שרפה אין דער ווירטשאפט פון וואלענטי גארטאאווסקי. די שרפה האט זיך שנעל פערשפרייט, און מיט'ן פייער איז אוועק א פערמעגען פון 80 טויזענד זלאטעס.

אין דארף דאבזשעניצע, פעטריקאווער פאוויאט איז מיט'ן פייער אוועק א פערמעגען פון אנ'ערך 20 טויזענד זלאטעס.

אין יאנובעק, שעראדזער קרייז, האט דאס פייער אנגעמאכט א היזק פון 130 טויזענד זל.

פון א דונער אין דארף איוואנאוויצע איז פערברענט געווארען די ווירטשאפט פון פעליקס ליפא (דער היזק — 17 טויזענד זל.) זיין 14־יאהריגער זוהן סטעפאן איז פונ'ם דונער דערהרג'עט געווארען.

ר. איזראעל

ליבע און טויט

(70

סענסאציאנ. ערא'טישער ראמאן פון לאדזשער לעבן

דער פאליציי־אפיציר מיט'ן קאנטראלער האָבן ביי די דאָזיגע ווערטער פערלאָזט די קאיוטע פון קאפיטאן.

— ס'איז שלעכט, אַלפאַנזאָ, האָט דער קאָנטראָלער געזאָגט צום פאָליציי־אַפיציר. דוכט זיך, אַז די חברה איז פע־שיט געגאַנגען און איך בין מסופק צי מיר וועלען זיך אַרויסדרעהען פון דעם ענין. מיר האָבען דאָ צו טון מיט אַנ'איינגע'עקשנטען דייטש און מיט אַ דעטעקטיוו וואָס פער'שטעהט זיך אויף די דאָזיגע זאַכען. מ'דאַרף זעהן זיך אַרויסצובעקומען זיך פון דער לאַגע. אָט שטייט דאָ „כאַרט" און וואַרט אויף אונז.

— געה איצט נישט צו צו איהם מ'קען נאָך בעמערקען.

רען די שיף אין פאַרט, ס'קען ווערען זעהר שלעכט

— אבער זאג נאר אַלפאַנזאָ, וואָס האט די חברה געמאַכט פאַראַ נאַרישקייט און געוואָלט דערהרגענען אימיצען, ס'איז דאָך זיכער אמת, וואָס דער קאַפּיטאַן האָט אונז איבערגעגעבען.

— ווייסט זיי דער טייוועל וואָס זיי האָבען געוואָלט טון. מן הסתם האָט מען זיי גענוג אויפ'ן וועג דערקוטשעט. כאַרט איז אַ קלוגער און פאַרזיכטיגער מענש, ער וואָלט זיך נישט געלאָזען אויף אוואַנטורעס מ'דאַרף זעהען זיך אַדורכצוטרעטען מיט כאַרט'ן.

אין קאַרידאָר איז אַרויסגעקומען דער קאַפּיטאַן שוואַרצענבאַך זיך נאָכאַמאָל געווענדעט צו זיי.

— אַלזאָ, מיינע הערען, ווי האָט איהר בעשלאָסען, מיר מוזען זיך שנעל בעשליסען, ווייל איך וויל טעלעגראַפירען קיין דייטשלאַנד.

— מיר מוזען זיך אויך פערשטענדיגען מיט אונזער אויבערמאַכט, האָט דער פאָליציי־אַפיציר כיטרע געענטפערט.

— דאָס פערשטעה איך מיינע הערען, אַזוי קען מען דעם ענין נישט אַוועקשטעלען.

— אָבער דאָס מוז שנעל געשעהען, האָט געזאָגט דער פאָליציי־אַפיציר. דעריבער פאָהרען מיר שוין אַרויס אויפ'ן ברעג און מיר וועלען גלייך צוריקקומען מיט דעם פאָליציי־שעף און ער וועט דער־צידירען וואָס מיר האָבען ווייטער צו טון.

— זעהר וויכטיג מיינע הערען, איך וואַרט אויף אייער שנעלען צוריקקומען.

די בעאַמטע זענען אַוועקגעפאָהרען און דער קאַפּיטאַן האָט בעפוילען דער שיף־בעדינונג ווייטער צו האַלטען אין אָרדנונג, ביז ס'וועט פאַרקומען די קאָנטראָל.

די פאַסאַזשירען אויף דער שיף זענען שוין געוואָרען אונגעדולדיג אַלע זענען געשטאַנען שוין אָנגעטון און מיט זייערע וואַליזעס און קעסטלעך אין די הענד. יעדע מינוט איז געווען איבריג, יעדע פערצעגערונג האָט שוין נישט געהאַט פאַר די אָנגעקומענע פאַסאַזשירען קיין שום זין, מ'האָט שוין אָנגעהויבען הויך צו רעדען און פראָטעסטירען געגען דעם וואָס מ'לאָזט זיי נישט אַראָפּ פון דער שיף. דער קאַפּיטאַן האָט בערוהיגט די פאַסאַזשירען און ערקלערט אַז נאָר טעכנישע סיבות האַלט אויף דאָס אַראָפּגעהען פון דער שיף.

כאַרט האָט געזעהען אָנקומען אַלפאַנזאָן און דעם גראָבען קאָנטראָלער אויף דער שיף, און ער איז געוואָרען גליקליך וואָס דאָס אַלץ וועט זיך באַלד ענדיגען און דאָס אויף אַ גליקליכען אופן, ווייל אַלפאַנזאָ איז דאָך נישט קיין אַנדער'ער ווי זייער הויפּט־אַקציאָנער און גלייכצייטיג פערנעהמט ער דעם אַמט פון אַ פאָליציי־אַפיציר צו שיף־ענינים. כאַרט האָט נאָכגעפאָלגט ווי זיי געהען אַריין אין קאַפּיטאַנס צימער און ער האָט מיט אונגעדולד געוואַרט, ביז זיי וועלען פון דאָרט אַרויס און אָנהויבען די קאָנטראָל. ער האָט שוין געהאַט אויסגעשטעלט זיין טרופּע אַלע צוזאַמען, כדי צו קענען געבען צו פערשטעהן אַלפאַנזאָ'ן ווער זיי זענען און ער זאָל זיי שנעל אָפּפערטיגען, זיין ערשטוינונג איז אָבער גלייך געקומען, ער האָט געזעהען ווי אַלפאַנזאָ מיט'ן קאָנטראָלער זענען אַראָפּ אין שיפעל און צוריק געשוואומען צום ברעג.

— וואָס זאָל דאָס בעדייטען. האָט כאַרט געטראַכט, איך פאָהר דאָך נישט צום ערשטען מאָל, אָבער אַזאַ זאַך איז נאָך נישט געשעהן. עפּעס איז דאָ צווישען די אַרגענטינער מיט'ן קאַפּיטאַן פאָרגעקומען און דאָס זיכער נישט צו אונזער גוטען. כאַרט האָט זיך אָבער באַלד בערוהיגט, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז אויף אַלפאַנזאָ קען מען זיך פערלאָזען, ער איז אַ צו גרויסע פיגור אין דער פאָליציי, אַז אימיצער זאָל איהם קענען אַ דעה זאָגען, ער האָט דעריבער געוואַרט, ביז דער עפּיזאָד וועט אַדורכגעהן און ער וועט שוין קענען פרייער אָפּאָטעמען ביי זיך אין דער שענק, צווישען חברים און בעקאַנטע און האָבען די פאַר פעזעס אין טאַש, וועלכע ער האָט כשר פערדינט.

(פאָרטזעצונג קומט).

די סמנים שטימען נישט...

(ענדע פון דער 10־טער זייט)

אויס דאָס לעמפעל און דו וועסט זיך שוין דערוויסען!...

און יענע נאַכט זענען זיי ביידע נישט געשלאָפען נישט די באַלעבאָסטע אַנטאַניאָווע פיעטרינקע, און נישט איהר יונגסטער זוהן וואַצעק; זיי האָבען ביידע זיך געדרעהט פאַר די צוויי פראָצענט־פענסטער פון זייער כאַלופּע, כדי צו פערהיטען פון אַנ'אומגליק און ערשט אין דער פריה, אַז יאַנינע איז אַרויסגעקומען מיט דעם נייעם מעלקשעפעל, כדי אויס צומעלקען איהר גדן—בהמה און באַלד נאָך איהר איז אַרויסגעקומען אַ צעפרידענער אַנטאַני, האָבען זיי איהם אַוועקגערופען אין אַ זייט:

— נו וואָס?

— ס'אַליגען!

— וואָס איז?

— די סמנים שטימען נישט!...

און ווייל דער שם־רע איז זיך געהאַט שוין צוגאַנגען איבער'ן גאַנצען דאָרף, און מע האָט איהם געדאַרפט דיינוואַשען, אויך פאַר אַלעמען אין די אויגען, איז וואַצעק געלאָפען נאָך די מחותנים, בלאַזשעי און בלאַזשיאָווען, נאָך דעם באָענסטען שכן מאַרטשין וואַוזשיניאַק, האָט זיי אַלע געבראַכט צופיהרן און דערציילט די מעשה, ווי אַזוי דער שרייבעריק האָט איהר אויסגעטראַכט און ווי אַזוי דער אמת איז אויסגעפונען געוואָרען און געזוכט אַנ'עצה ווי אַזוי אַלעמען איבערצוצייגען אַז די גאַנצע מעשה איז נאָר אַ שקר בלבול און ווי אַזוי זיך נוקם צו זיין אָן דעם שרייבעריק פאַר זיין אויסטראַכטען דעם בלבול.

נאָך אין דעם אייגענעם אָווענד האָט דער מחותן בלאַזשעי אונטער עפּעס אַנ'אויסרייד דעם שרייבער אַריינפערנאַרט צו זיך וואו עס האָבען זיך שוין גע־האַט פערזאַמעלט:

1) אַנטאַני, דער איידעם,
2) די באַלעבאָסטע און מחותנתטע אַנטאַניאָווע,
3) איהר יונגסטער זוהן וואַצעק,
4) זייער באָענסטער שכן מאַרטשין וואַוזשיניאַק און
5) דער סאָלטיס מיכאַל זשוואַווי,

צום שרייבער באַרטלאָמיי קלעטשקאָווסקי האָט דער מחותן אַזוי געזאָגט:

— איז עס אמת, פאַניע פיסאַזש, אַז דו האָסט געזאָגט אַזוי און אַזוי?

רופט זיך פערשטייט זיך, דער שרייבער נישט אָן.

— איז עס אמת, פאַניע סאָלטיס, אַז דער פיסאַזש אָטאָ דאָ האָט געזאָגט, אַז מיין יאַניניע האָט די לינקע ברוסט א קלענערע, ווי די רעכטע?

— אמת, קאָמאָטער, בלאַזשעי, אַזוי האָט ער געזאָגט.

— אַנו, אַלטע, האָט בלאַזשעי געזאָגט צו זיין ווייב, בעווייז צי עס איז אמת, און דו, יאַניניע, שעהם זיך נישט; עס זיצען דאָ בלויז אייגענע...

— ס'אַליגען, אַנטאַני, האָט דער נאָהענסטער שכן מאַרטשין וואַוזשיניאַק פעסטגעשטעלט, נאָך דעם, ווי ער האָט יאַנינע'ן געגנוי בעטראַכט.

— איז עס אמת, פאַניע סאָלטיס, אַז דער פיסאַזש אָט אָ דאָ האָט געזאָגט אַז מיין יאַניניע האָט אויפ'ן רעכטען דיך אַ רויטען פלעק, וואָס זעהט אויס, ווי אַ פער'זעהעניש?

— אמת, קאָמאָטער, בלאַזשעי, אַזוי האָט ער געזאָגט.

— אַנו, אַלטע, בעווייז צי עס איז אמת!.. — שעהם זיך נישט יאַניניע, עס זיצען דאָ בלויז אייגענע...

— ס'אַליגען אַנטאַני, נישט קיין פלעק, נישט קיין פער'זעהעניש, נישט אויפ'ן רעכטען און נישט אויפ'ן לינקען דיך.

— און קיין צייכען איבער דער לינקער קני, וואָס זעהט אויס ווי אַ געשוויר איז אויך נישט פערהאַן? — קוק נאָר גוט, שכן מאַרטשין!

— נישטאָ.

— הייסט עס די סמנים שטימען נישט!

— אַזוי איז עס, די סמנים שטימען נישט!..

— און דער פיסאַזש אָטאָ דאָ האָט אויסגעטראַכט אַ בלבול?!....

— אַזוי איז עס, ער האָט אויסגעטראַכט אַ בלבול!...

האָט דער מחותן בלאַזשעי מאַנדראָווסקי זיך גאָרנישט אויפגערעגט, אַדרבה. ער האָט נאָך בערוהיגט דעם צעהיצטען וואַצעק'ן, וועלכער האָט פון גרויס כעס נישט געקענט איינזיצען נאָר איז צוגעגאַנגען צום שרייבער און מיט דער גרעסטער רוהיגקייט איהם געזאָגט:

— צי ווייסטו, פיסאַזש, ווי אַזוי מען בעשטראָפט ביי אונז אין דאָרף פאַר אויסטראַכטען אַ בלבול אויף אַ כשר'ער בתולה? — זאָג איהם, פאַניע סאָלטיס!

— איינער וואָס טראַכט אויס ביי אונז אין דאָרף אַ בלבול אויף אַ כשר'ע בתולה, טוט מען איהם אויס שפּילטעס נאַקעט, מען טאַרעט איהם אויס אין בהמישען מיסט און מען יאָגט איהם מיט הינט און מיט שטיינער פון דאָרף אַרויס.

— נו, שרייבעריק, האָסטו געהערט? — שלעפּ דיר אַראָפּ די הויזען או זוועסט זיך טובל זיין אין פערדישען מיסט — — —

און לאַנג, לאַנג דערנאָך האָט מען אין דאָרף געהאַלטען זיך די זייטען פון געלעכטער, בעת מ'האָט זיך דערמאָנט, ווי אַזוי דער שרייבער, אַ נאַקעטער, אויסגעשמירט אין בהמישען מיסט איז געלאָפען איבער'ן דאָרף, אַ געיאָגטער פון הינט און פון שטיינער.

—=:[O]:=—

ווערקשטעל
פון שירמס
און שפּאַציר־שטעקענס
ס. פייגענבוים
לאדז, נארוטאוויטשא 19
עמ:פעהלט אין אַ רייכען אויסוואַהל פון קאַלירטע דאַמען־ און מענער־שירמס און שטעקנס צו קאנקורענץ־פרייזען
נעמט אָן אַלערליי רעפּעראַטורן פון שירמס און שטעקנס

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
רענטגען־אינסטיטוט
און ערצליך־דענטיסטישער קאבינעט
זגערזשער 17, טעל. 116-33
ד"ר גאָלדשטיין־פּאָלאַק אויגען־קראַנקה. פון 1–2
ד"ר ווייַנבערג אינערן, הערץ און לונגען פון 1–2 און פון 6–7
ד"ר יוסטמאַן געדרווען־קראַנקה. פון 12–2
ד"ר סטופּעל רענטגען פון 12–2 און 4–6
ד"ר פּאַפּיערני פרויען־ און געבורטס־הילף פון 11½–1
ד"ר מאַנטאַר כירורגישע קראַנקה. פון 5–6
ד"ר ראַקאָוסקי נאָז, האַלז און אויערען־קר. פון 10–11, 2–3 און פון 6–7
ד"ר ראַזענצווייג קינדער־קראַנקהייטען פון 11–12 און פון 4–5
ד"ר רוזשאַנער הויט־ און געשלעכטס־קר. פון 1–2
נ. ראַזעס צאהן־ארצט פון 9–1
א. גראַדזענטשיק צאהן־ארצט פון 3–7
צאהן־טעגדהיילונג, בעלייכטונגען, קאַראָנען, פּלאָמבען א.א.וו. ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען א רענטגען־אינסטיטוט. — היילונג פון הויט־קראַנקהייטן פון קאָפּ (פאָרך) מיט רענטגען־שטראַלען, פאַר בעשטראַלונג און דורכלייכטונג, קוואַרץ־לאַמפּען, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע
אלע מעגליכע אנאליזען.
אימפונגען נעגען שאַרלאַך (שקאַרלאַטין).
די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
וויזיטען איז שטאָט.

אנ'ערשטקלאַסיגע
פריזיר־אײנריכטונג
ביליג צו פערקויפען
פריימאַן
לימאַנאָווסקיעגאַ 34

א געוועלב
מיט א שטוב
צו פערדינגען
זאַווישאַ 16a ,16a
אין קאָוויאַרניע

מעדלער
צו האַנדאַרבייטען
אויך שילערינס געגען באַלדיגע צאָהלונג קענען זיך מעלדען
זאַכאָדניאַ 68 וו. 13

א וועש־
נייטאָרין
ווערט געזוכט פון זאָפאָרט
פּיעטריקאָווער 28
ביי ראָלניצקי

א לעהרער
מיט רעקאָמענדאַציעס 16 יאָהר פּראַקטיק, ערטיילט לעקציעס פאַר שילער און דערוואַקסענע: פויליש, דייטש פראַנצויזיש, מאַטעמאַטיק און בוכהאַלטעריע.
שיף, שוו. יאַקובאַ 12
רעכטע אָפיציגע 1 שטאָק ח 30

רעגדער־
מאַשין־בעזיצער
וועלכע קענען ארבייטען רעגדער צו טריקאָ־וועש ביטע צו מיר זיך ווענדען וועגען ארבייט.
א. ליפּקא גאַוואַסיעסקא 21

Dr. Frid
Sienkiewicza 37
Tel. 224-78
ווענדע איז טעטיג אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 9–11 און 1–2

אנ'אַרט צו שלאָפען
פאַר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אין אַ שעהן מעבלירט צימערמיט בעקוועמליכקייטען ביליג זאָפאָרט אָפּצוגעבען ביי אַ בעסערע פאַמיליע צו ערפאַהרען ביי אויערבאַך
קילינסקיעגאַ 41.

— א —
האַלב געוועלב
אָהן אָפּטרעט געלד ביי אַ פּראַצאָווניע פון גאָרסעטען, אין צענטרום שטאָט איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען, צו ערפאַהרען אין פאַפּיר־געשעפט פּיעטריקאָווער 7.

קוואַליפיצירטע
טריקאָ־
נ"יהערינס
און א לערן־יונגעל פון באַלד געצאָהלט צו א אויבערלאַק מאַשין קענען זיך מעלדען ביי שעפּס
פאַנסקאַ 8.

א צימער
ווערט געזוכט ביי אַ בעזיצער פון אַ מאַנופאַקטור־געשעפט אויף אַ לאַנגער פון וואָלפעלע סחורות עס קען זיין אויף פּיעטריקאָווער פון צעגעלניאַנאַ ביז קרוטקאַ אָפּערטען אין אדמיג. פון נ. פּ. אונט. „א צימער"

DR. MED.
Haltrecht
ספּעצ. ארצט פאַר הויט און געשלעכטס־קראַנקה., נעמט אָן פון 1 ביז 3 נאָכמ. און פון 6 ביז 8.30, אָח זונטאָג פון 9 ביז 12 בײטאָג.
פּיעטריקאָווער 10
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פּרייזען.

Dr.
HELLER
ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע
נאַווראָט 2 טעל. 79-89
נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4—8 אָוונט. פאַר פרויען ספּעציעל פון 4—5 נאָכמיט
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פרייזען.

Dr MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 175-50
נערוון און אינערל.־קראַנק.
ספּעצ. פון פּסיכאָ־נערווען.
נעהמט אָן פון 5½–7 אָוו.

דענטיסט
מ. שוואַרץ
וואָלבאָרסקאַ 33
איז צוריקגעקעהרט

צו פערמיטען
1 צימער מיט קיך און ענטצעל צימער שוין לעדיג ביים ווירט
סקווערצאַווא 22

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפּעראַציע, אָן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט־פערגיפטונג פאַר קראַנקע אויף קילעס פאַר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל־בראָך ווערט גרויס אַזוי ווי אַ מענשען־קאָפּ, אָדער אַזוי ווי אַ וואַסער־קאַן און עס פאַלט אַריין אין דעם בויך און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבליך. ספּעציעל נומענע הײל־באַנדאַזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פּראָפעסאָרען פון מיינע בעהאַנדלונג און פון דײמען־פּראָפעסאָר

דאָקטאָר בראָכורטמירונג בעזונדערנ: זיכער דעם שוואַכען און בעפעהרליכסטען ברוך. אויך פאַר הויקערס לייטונגען מיט הײל־נאַרסעטען און אפּאַראַטען פאַר פערקרומטע פוס און פלאַטפוס ספּעציעלע איינלאַגען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאָקען פאַר די גרעסטע קראַנקע אָדערן.
עמפּפאַנגט פון 9 ביז 1 בײטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונט.
ארטאָפּעדישע אנשטאַלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס־פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר באַראַנטש, פּראָפ. ד"ר י. מאַרישלער, פּראָפ. ד"ר בר. קיעלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראַנקען־קאַסע,
דאַנקזאגונג.
דעם געעהרטען ה' ד"ר. י. ראַפּאַפּאָרט, ספּעצ. פאַר ברוך־לײדענדע אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 29, פּראָנט 2. שטאָק, פאַר דער גיכער אויסגעצייכנטער הילף און רעטען מיך דעם ערשטען טאָג ראש השנה פון דעם שוידערן און פאַר מײן לעבען געפעהרליכען ברוך, פאַר דעם ווײסע שאַטטליכען אַנלײגען מיר דעם באַנדאַזש פון ז"ז טעמאַרע דאַנק איך אויף דעם וועג הערצליך און עמפּפעהל איהם דאַדורך פאַר אַלע ברוך־לײדענדע.
Dr. M. Minzer, N. lekarz kolejowy K. Chorych.

„ESTOL"
בעזייטיגט אַדטשיסקעס מיט'ן וואָרצעל
בערוהיגט דעם וועהטאָג.
פּרייז פון 1 פּלאַסטער 30 גראָשן. צו בעקומען איבעראַל.

פּאַרצעלאַציע

פון 50 גראָשען פאַר א קוואַדראַט מעטער

זומערוואוינונג-געגנער, געפינט זיך ביים סאַמע לוטאָמירסק, וואָס איז באַקאַנט פון לאַנג די איינוואוינער פון לאָדז מיט איהרע געזונדהייטס-מעלות: טרוקענקייט און זאַמדיקייט, וואָס ווערט צעפּעהלט דורך א סך דאָקטוירים. פּאָסט, טעלעגראַף, טעלעפאָן, 2 דאָקטוירים, אַפּטייק, קראַנקען-קאַסע אויפן אָרט. צופאָהר מיטן טראַמוואַי ביז סאַמע לוטאָמירסק אַלע 1/2 שעה

לוטאָמיערסק פּאַלוואַרק

MIASTO LAS „LUTOMIERSK-LESZKÓW" i LUTOMIERSK-DANUSIN

צו ערפאַהרן אין לוטאָמירסק אויף דאַמבראָווסקי 4 טעל. 4, טעגליך אין די שעהן פון 19-16

אוֹן אין מיטוואָך אין לאָדז

Skład broni p. M. NAZDROWICZA

ulica Zawadzka 1, Telefon 115-21 אין די שעה׳ן פון 19-16

פּאַרק HELENÓW

פּוֹלע קאַבּאַרעט-פאָרשטעלונג

מאָרגען שבת דעם 25 ד.ח. 8 אין אָוונד

מיט׳ן אייגענעם טעאַטער פון באַלעט Nowinski-Girls באַקאַנטער הומאָריסט ה׳ לוביטש ווי אויך טאַנץ-דועט Rollson אין פּראָגראַם: דאַנסינג, מיט׳ן אַנטייל פון באַלעט. 5 א זייגער נאָכמיטאָג פּאָפּולערער קאָנצערט אונטער דער לייטונג פון ה׳ ס. פּיעטרושינסקי. איינטריט 1 זל׳ און 50 גר.

LUNA-PARK
לונאַ-פּאַרק
וואָלטשאַנסקאַ 115 ביי זאַמענהאָף

שבת, דעם 25 יולי 1931, פון 6 א זייגער נאָכמיטאָג ביז׳ן דערפריה. גרויסע 10-שעה׳דיגע גאָרטען-פערוויילונג אויפ׳ן מוסטער פון וואַרשאַ

א נאַכט פון וואַהנזין

אונטער דער לייטונג פון אַרטיסט רעוו. **K. TATARKIEWICZ**

א חוץ די טעגליכע גרויסע אַטראַקציעס א טאַנץ-זינגענדע רעווי מיט אַנטייל פון: **P. Szmarówna, Iga Dix, A. Suchcicki**

אים פון זומער-קאָסטיומען. **R. Szmar, K. Ostrowski** דאַנסינג אויפ׳ן פרייען פעלד. איז דער אַפּאַשען-נעץ. בלומען-קאָרסאָ. קאָנפעטי. פראַנצויזישע פּאָסט. פערשידענע איבעראַשונגען. Randez-vous פון אַלע שיכטען.

2 אָרקעסטערס. איינגאַנג ביז 8 אָוונד 50 און 30 גר. פון 8 א זייגער 1 זל. 2 אָרקעסטערס.

LUNA
קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

אָנהויב פון די סעאַנסען 6 א זייגער נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 א זייגער בייטאָג.

היינט פּראַכטפולע פּרעמיערע! דער פּיקאַנטסטער, פאַסצינירענדער קראַן-שטערן **JOAN CRAWFORD**

מיט דער באַטייליגונג פון די באַקאַנטסטע אַרטיסטען **DOROTHA SEBASTIAN, RICARDO CORTEZ, JOHN Mc BROWN**

„די לבנה אין מאָנטאַו"

אין דער וואונדער-שעהנער דראַמע פון ליבע און וואַהנזין

קלאַנג-מייסטערווערק פון דער בעריהמטער פּראָדוקציע **Metro-Goldwyn-Mayer** פון 1931/32. אויסער׳ן פּראָגראַם: אַקטואַליטעטען, פּרייזען פון די פּלעצער 1,50 און 2 זל. שבת און זונטאָג פון 12 ביז 3 נאָכמיטאָג פּרייזען צו 50 גר. און 75 גר. פּרעמירטע קאַרטען צו 1 זל. אויף אַלע פּלעצער.

Wodewil
קלאַנג-קינאָ-טעאַטערס
גלובנאַ 1

Odeon
פּשעיאַזד 2

קלאַנג-קינאָ-טעאַטערס — די ליבלינגען פון לאָדז

Janet Gaynor, Charlles Farrel, Wictor Mc. Laglen, Edmund Lowe, Farrel Mc. Donald

„א נאַכט פון איבעראַשונגען"

אין דער פרעהליכ-סטער קאָמעדיע א.ג.

אויסער׳ן פּראָגראַם: קלאַנג-וואָכען-זשורנאַל. אויסער׳ן פּראָגראַם: קלאַנג-וואָכען-זשורנאַל.

BAJKA
קינאָ-טעאַטער

רוג בושצושינער, פראַנטשישקאַנער 31

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 1, 6 און 14.

פערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ לירוינער.

אָנהייב 5 נאָכמ. שבת און זונטאָג 1 בייטאָג.

היינט און פאָלגענדע טעג! היינט און פאָלגענדע טעג!

בעניייאַיגג פון מייסטערווערק פון דער פוילישער פּראָדוקציע לויט דער ערצעהלונג פון **Marczyński** א. נ. אין די הענד פון פרויען-הענדלער

„אויפ׳ן וועג פון שאַנד"

Marja Malicka, Bogusław Samborski, Zofja Batycka אין די הויפּטראָלן!

קינאָ ERA
פריהער פּלאַזאַ
זאַווישאַ 22 (באַלוט)

אָנהויב 6 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום-טוב 2 בייטאָג

ספּעציעלע צוגעפּאַסטע מוזיק, אויסגעפיהרט דורך א פערשטאַרקטן סימפאָנ. אָרקעסטער

דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.

צום ערשטען מאָל אין לאָדז! גרויסע פּרעמיערע! צום ערשטען מאָל אין לאָדז!

פאַר נישט-אויסגעפירטע זינד

אין די הויפּטראָלן: גרויסע לעבענס-סענסאַציאָנעלע דראַמע, וואָס אילוסטרירט די ליידען פון א פרוי, אומזיסט באַשולדיגט. אין די הויפּטראָלן:

SUZY VERNON i CHARLES FARREL

קינאָ-טעאַטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראָמסקיעגאָ 74/76.

(רוג קאָפּערניקאַ)

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 5, 6, 8, 9, 10.

אָנהויב טעגליך 4 נ״מ. שבת און זונטאָג 2 בייטאָג. לעצטער סעאַנס 10 אַוו.

היינט פּרעמיערע!

PAWEŁ RICHTER, FRITZ KORTNER, EGEDE NISSEN

דעם פאָטערס קרבן

צום 1-טען מאָל אין לאָדז.

אין דער וואונדערשעהנער דראַמע, געשאַפען אויפ׳ן גרונד פון פּראַקטיק א. נ.

אויסער׳ן פּראָגראַם: א פרעהליכע קאָמעדיע און פילם אַקטואַליטעטען. די מוזיק איז גענוי צוגעפּאַסט צום בילד אונטער דער לייטונג פון ה׳ א. טשודנאָווסקי. נעכסטער פּראָגראַם: „אַללאַה׳ס גאָרטען" מיט **Alice Terry, Iwan Petrowicz**

הנחה-קופּאָנען צו 75 גר. אויף אַלע פּלעצער זענען גילטיג אַלע טעג א חוץ שבת, זונטאָג און יום-טוב.

וואַנעס
זגאָדאַ

— ווי אויך —

קינדער-וואַנעס

באַקומט איהר נור אין דער בלעכריי-ווערקשטעל

„ZGODA"

לאָדז, צעגעלניאַנאַ 2, טעל. 134-51 (עק פּעטריק.)

באַמ: וואַנעס ווערען אויך אויסגעבאַרגט אויף זומער-וואוינונגען

יעדער איינציגער האָט זיך אי-בערצייגט, אז פאַר

מעבעל

דיוואַנעס, פּעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען אז״וו צאָהלט די העכסטע פּרייזען

א. ווייצמאַן
שענקעוויטש 23

טעלעפאָן 191-00.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידענע גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

קינאָ-טעאַטער ZACHĘTA
זגערזשער 26 26

היינט און ווייטערע טעג! פּרעכטיגער דאָפּעל-פּראָגראַם!

„א פרוי אהן אהאַרץ"

וואונדערשעהנע דראַמע. — אין די הויפּט-ראָלען:

Jack Holt i Dorota Revier

„איינמאָל אין לעבען"

פּראַכטפולע קאָמעדיע — אין דער הויפּט-ראָלע:

GLENN TRYON

אכטונג, זומער-סעזאָן! אָנהויב פון די סעאַנסען: אין וואָך טעג 5.30 נאָכמ. שבת, זונטאָג 3 א זייגער בייטאָג

דער זאַל ווערט מעכאַניש ווענטילירט

Dr. MED. H. LUBICZ

ספּ. פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס קראַנק.

צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעל. 142-13;

עמפּפאַנגס-שעה׳ן 8-10, 12-2, און 5-8, זונטאָג און יו״ט 9-1, פאַר דאַמען באַזונדערער וואַרטע-זאַל.

Dr. med. W. Eychner

גינעקאָלאָג-אַקושער

זגערזשער 11

טעלעפאָן 134-72

נעמט אָן פון 3-4 נאָכמ. און פון 7-9 אָוונד.

Dr. med.

M. Rosenthal

ספּעציאַליסט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקה.

11-go Listopada 19 (קאָנסטאַנטינער)

telefon 223-34 טעלעפ.

נעהמט אָן אין דער היים פון 4 ביז 7 אָוונד און לעטש-ניצע „פּאָמאָץ" ליטאָנאָווסקיעגאָ 1 (אַלעקסאַנדרער-גאַס) פון 1—2 נאָכמיטאָג.

אַבאָנעמענטס-פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. א חודש מיט אָפּטראָגען א היים; אויף דער פּראָווינץ 6 זל. א חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל. פאַר׳ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פערענטוואָרטליך די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און ביינאַכט.

אַנאָנסען-פּרייז: פאַר׳ן טעקסט—18 גר. פרייטאָג און ערב יו״ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען. אין טעקסט—40 „ „ „ „ 60— „ „ „ „ 4 „. נאָכ׳ן טעקסט—12 „ „ „ „ 18— „ „ „ „ 8 „. [illegible] 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.